YONRO MANDE
Mande Keta Gome Nga Yondo Nakangoyingo

Yonro Mande Tabango

Yon ngu, Yisas enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro erayaga nguromu gura. Ene naru oowooyingga Yisasya endeyoro, ene kenoro ingoro, Yisasro koni, ko mande wesiyoro etoni ingoro, nguro ene Yisasro mande eyingo ingondudu gome yoyingo. Ene Mak, Matiyu, ko Luk, ngu oni kabusaga ngundo koretero oorengo Yisasro mandeni nakangoyingo. Ene kootu wenga ngu Yondo Yisasro mandeni nga nakangoyingo.

Ene ataga noorendo Yonro nakaya nga kandangero ngu, ngandiro ingooteto, nga nakayangga nga ngu, oni gurado nakangoyingo ero ingooteto. Kini, Yon enengombo nakangoyingo. Ene Yondo ngu enengo oowooyi bingami ero okoowero, ma ingoyingo. Ene ngu, nakaya nga tero ngu nakaya ngu ngandiro tunooteyingo. Ngu enengo kirikiri oni ngundo eyingo: Ene ko mande ewero yokoyingo; Noore enengo kirikiri oni ngando eteto. Eyingo. Kini, enendo enengo oowooyi okooro ete. Eyingo. Ene oo, ko ene nangge.

Ene dagoma oowooyingga kumoo ngu dagaro ko ootoogero, Yisasro sambo endemo oorewerоyi, ngu oni simoo baredo ngu oo kabusaga, ngu kabetetenggo. Nguro damoningga ngu, Yondo Yisasro mandeni ngu nakangoro

noorengo ingondudu ngu yokutuwooyunoote. Ene Yondo nga Bukga nakaya teyingo ngu, Yuka Kundingiyi ngundo enengo ingonduduni ngu yokutuwootoni, nakangoyingo. Asa, nguro muri ngu ngandiro; ngu muringga, ngunonggo nangge, noore enengo mandeni ngu ingoro, nowoondonani hamoo tetoni ngu oruwato. Koretero oorengo, ge nga Bukga nga kandangero ngu, asa, Krayis nguro damoni hamoo oorengo ingowa.

Enendo ngundiro ete, koretero oorengo ngu, Yisas Krayis ene Anutya oruwori. Nguro ngu, Awa Anutdo Yisasya etoni, ene merako ngano ombuyingo. Ngundiro nguro, Yisas Krayis Anutdo enengo kirarongo, noore etuyeroote. Ndadiro nguro, noorendo ngu tunoo nenengo oorengo kenoro ingowato. Nguro ngu, noorendo Krayis oowooyi damoningga ngu kenoro ingowato. Ene nguro damoni ngu ngandiro; Enendo ngu Anut tunoo oorengo etuyeroote, eyingo. Yondo ngu oo kabusa Yisasdo teyingo, nguro mande ete, ene onindo ngu ma teweroyi. Ngu noore yanggango yunoro, ko noore hoorooweyeroro, noorendo ngu ngandiro ingowato. Yisas ngu hamoo oorengo, Anut enengo Nangoni.

Suwooyi Sano Keta Oruweroyi Mandega Nguro Eyingo

1 Kurimi oorengo, Anutdo oo bidodo ma yeyingo, ngu naruno, Mande ngu (Yisas) oruwo. Yo, Yisasdo ngu Anutya gobooro oruwori. Ngu enengombo Anut.

2 Kurimi oorengo damonimonggo ngu, ene
Anutya oruwori.
3 Yo, Yisasdo ene oo bidodo temukoyingo.
Nguro ngu, oo gura oore gurano ma
tunooteyingo. Kini, oo bidodo tunootewoku
ngu, Yisas enengombo yeni tunootemukoyingo.
4 Eneno keta sugi sugi oruweroyi oorooteku,
ngu keta oruweroyiga ngu simoo barero soru
himi.
5 Ngu soru himingga ngu suwoono dero himi
yetoni, ngu ooreri ngundo doobengoweroyi er-
eremo kini.
6-7 Oni gura tunooteyingo, ngu oowooyi Yon.
Anutdo ene koretero soweyootoni ombuyingo.
Yo, ene omburo oni simoo bare tunoo etuyeroro,
Yisas ngu hamoo soru himi oorengo. Ngundiro
tetoni, nguro oni simoo bare mande ngu ingoro,
ene nowoondoyemo hamoo tewanggo.
8 Yon enengombo ngu soru himingga ngu
kini. Kini, ene ombuyingo ngu soru himingga
(Yisas) nguro mandeni wesiyoro eweroyimboro
ombuyingo.
9 Yo, Yisas ngu hamoo soru oorengo. Ngundo
omburo, oni simoo bare bidodo merako oo-
rootenggoku, ngu soru himi yunowero om-
buyingo.
10 Ngu ene merakono ootooro, ngunonggo ene
merako, oni simoo bare, oo bidodo yeyingo. Ene
merako oni simoo baredo, ene kenoro ma in-
goyingo.
11-12 Ene enengo ende damonimo
oorowuyingomu, ene enengo Yuda onindo ngu
ma yoyingo. Kini, oni gidaregado yoyingo. Ene

oni ngu enengo oowooyimo nowoondoyemo
hamoo tetenggoku ngu, ene mete Anutro
simoongo oorengo tunootetenggo.
13 Yo, ene Anutro simoongo tunootetenggoku
ngu, ene awa namoyemboro sidudaroyebo kini,
ko oniro ingonduduno nguya kini, enengo
koyemo nguya kini. Anut enengombo yoyeni,
enengo simoongo tunootetenggo.
14 Mande (Yisas) ngundo oni tunooteyingo, ngu
naru ootuwoo bodaga nangge, noore kewoorononimo oruwo. Yo, eweyimbo soweyootoni,
ombutoni, noore kuri enengo duridarini ngu
kenowooto. Ngu duridariningga ngu, enengo
nangoni gurananggega nguromu. Sumange
ko muri hamoo gome nenengomu, ngu eneno
angeyingo.
15 Yondo ngu oningga nguro mandeni wesiyoro ero, ngandiro meno eyingo. Ngu oningga
ngu, kuri nondo yeno etoowe ingowonggoku, ngu
ngandiro. Ene no kootu omburo tunootewoku,
ene no oowoone dagaro urungga tunootete.
Ndadiro nguro, ene kuri tunootero oruwoku, ngu
naruno, no ma oriyingo, ero eyingo.
16 Eneno ngu sumange urungga oorengo hangero ooroote. Ngu sumangeningga, ngunonggo
nangge suwooyi sano oo gome gome guradiro
guradiro, ene noore yunororoote.
17 Yo, hamoo, Moses kandeyimonggo Anutdo
mamana mande noore yunoyingo. Ene sumange
nowoondoyi, ko muri hamoo gome nenengo, ngu
Yisas Krayisnonggo nangge tunooteyingo.
18 Oni gurado hamoo oorengo Anut ma
kenoyingo. Anutro Nangoni guranangge, ngu

Anut kirarongo. Ngundo eweyi tanggeyimo oorooteku, ngundo nangge, Anutro muri ngu nooreno yootunoro ete.

Sonoyeroyingo Yon, Ngundo Mande Wesiyoro Eyingo

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Yuda onindo Anutro wooro yeyingo oni kundingiyi, Liwayi oni ngu soweyerootoyi Yerusalem yokoro, omburo Yon sumoo inoyingo. Ge ndawu oningga? Ero eyingo.

20 Ngundiro sumoo etoyi, arisa, Yondo mande tunoo ero, mande gura ma oongooyingo. Ene ngandiro wesiyoro eyingo. No Krayis, Anutdo noore ko yoyoweroyi soweyowoku oningga ngu kini. Ero eyingo.

21 Yondo ngundiro etoni, enendo sumoo in-oyingo. Ngu ndadiro? Ge ndawu oningga? Ge bine Ilayisando? Etoyi, enendo mande gumi eyingo. No Ilayisa kini. Etoni, enendo sumoo gura eyingo. Ge bine Anutro ingondudu eyingo oningga, noorendo sobowootetoku, ngu bine? Ero eyingo. Asa, enebana mande gumi ero eyingo. Kini.

22 Ngundiro etoni, enebana Yonno sumoo gura eyingo. Ge ndawu oningga? Noore komo mande gumi oni noore soweyerootoyi ombuwootoku, nguno ewato. Ge, gengomboya ngu, ge ndadiro ete? Ero eyingo.

23 Ene ngundiro etoyi, Yondo gumi eyingo. No nga oningga ngaro Anutro ingondudu eyingo oni Ayisaya, ngundo eyingo. Oni gura kingo mera oni kini, ngunonggo manggowo gura meno ete. Oo

Simburi Urungga, nguro oore yomosiyoyino! Ero eyingo. (Ayisaya 40:3)

24-25 Parisi onindo ngu oni ngu, soweyerootoyi ombuyingo. Ene Yon sumoo inoyingo. Asa, ge Krayis kini, ge Ilayisa kini, ko Anutro ingondudu eyingo oni kini, asa, ndawugaro nguro, ge oni simoo bare sono kundingiyimbo sonoyeroote? Ero sumoo inoyingo.

26 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, Yondo mandeye gumi eyingo. Nondo ngu sonombo nangge sonoyerooteno. Ene oni gura kewooroyemo dikaro oorooteku ngu, ye ngu watayi kini.

27 Ngu oningga ngu, no kootunesina ombuteku, ngu oningga nguro yanggangoni urungga oorengo. Noro yanggangone ngu bodaga nangge, nguro ngu, no enengo ko oni tero, ma oruwano, ero eyingo.

28 Nga mandega nga Betani ende, Yodan sono anduroko nguno tunooteyingo. Nguno Yondo oni simoo bare sono kundingimbo sonoyeroyingo.

Yisas Anutro Sipsip Nangoni

29 Sengetoni, Yisas ombutoni, Yondo kenoro eyingo. Kenoyi, nga ngu Anutro Sipsip Nangoni. Ngundo oni simoo bare mera bidodoboro mbumbuwaye andange yunowa.

30 Ngu oningga nguro, nondo kuri ewonomu ngu. Oni gura no keneroro ombuteku, ngundo no daganeroyingo. Ndadiro nguro, ene no ma oriyingo naruno nguno, ene kuri oruwo.

31 No ngu oningga nguya watayi kini. Ene no omburo, oni sono kundingiyimbo sonoye-

rootoowe, nguno Iserel oni simoo bareno, ngu
oningga ngu tunoo etuyerowano, ero eyingo.
32 Yondo mande ngandiro yootunoro eyingo.
No Yuka Kundingiyi ngu, nu mumukondiri
ngundiro tero, sambononggo omburo, ene ta-
bango sanganimo oodoni, kenoyingo.
33 No nenengombo ngu oningga ngu, kuri
watayi kini. Anutdo oni sonoyero ero, sowen-
eroro ngu, ngandiro eyingo. Ge Yuka Kundingiyi
kenootoyi, oni gura tabango sanganimo oodon-
ingga ngu, arisa, ngu oningga ngundo Yuka
Kundingimbo oni simoo bare sonoyerowa, ero
eyingo.
34 Asa, no nenengombo ngu ooga kenootoowe
tunootewo. No nguro mandeni yeno kuri
ewonoku, nga oningga nga, ene Anutro Nangoni.
Yondo nguro ngundiro eyingo.

Yisasdo Kirikiri Oni Gidarega Yoyoyingo

35 Sengetoni, Yon dikatoni, enengo kirikiri oni
eraya nguya dikayingo.
36 Ene Yisas kenootoni, oore keyoro ombutoni,
eyingo. Kenori, ngungga ngu, Anutro Sipsip
Nangoni! Ero eyingo.
37 Enengo kirikiri oni erayagaku Yonro mande
ngu ingoro, ene Yisas keyoro oorowuyingo.
38 Ene ngundiro tetori, Yisas yowoorengoro, er-
ayagaku ene keyoro oorowutori, yeyoro eyingo.
Yari ndawu ooga ereweteri? Etoni, eraya-
gakundo gumi eyingo. Rabayi, ge ndawu
yanggano ooroote? Ero eyingo. Rabayi man-
dega nguro muri ngandiro, oo etuyeroyingo oni,
eyingo.

39 Yisasdo gumi eyingo. Mete yari ombuya
kenori. Etoni, asa, erayagaku Yisas keyoro
oororo, ene oruwoku ya ngu kenoro, enedodo
ngu sangga nguno oriyingo. Ene, ngu sangga
nguno mande ero oodoyi, oororo suwootetoni
ngu, sa gabogaboyi naru namoraya tunootetoni,
ko suwoono nguya oruwonggo.
40 Nga oni erayaga, ngando Yonro mande
ingoro, ene Yisas keyoro oororo, ene oni gura
oowooyi Enduru, ngu Sayimon Pita nguro
koneyo.
41 Enduru, sodedomangge Yisasdodo
oruwonggoku yangga, ngu yokoro uro, beyi
Sayimon koretero erewero kenoro eyingo. Noore
kuri Mesayiya kenootetoku nga! Ero eyingo.
Mesayiya nguro muri ngandiro. Ene Krayis,
Anutdo noore ko yoyoweroyi sunggi yeyingo oni,
ero eyingo.
42 Ngu naruno nguno, Endurundo Sayimon
yoro, Yisasno oorowuyingo. Yisasdo kenoro
eyingo. Ge Sayimon, Yonro Nangoni. Kootuyisina
oowoongge Sipas (Pita) ewanggo, ero eyingo. Ngu
oowooyi Pitangga nguro muri ngu digi urungga,
eyingo.

Yisasdo Pilip Ko Nataniyel Eraga Negoyeroyingo

43 Sengetoni suwoononggo, Yisasdo enengo in-
gondudunonggo, Galili merako oorowuwano, ero
ingoyingo. Ene Pilip kenoro eyingo. Ge ombuya
no kenero, ero eyingo.
44 Pilip ngu ene Betisayida oni. Enduru Pita
eragaro ende damoni nguya.

45 Pilipdo oororo, Nataniyel kenoro eyingo.
Nga oningga nga ngu, ene kuri Mosesndo ma-
mana mandeno nakangoyingo, ko Anutro in-
gondudu eyingo onindo nguya nakangoyingong-
gaku, noorendo kuri kenowooto. Ngu Yisas,
Nasaret oni, ngu Yosep Nangoni, ero eyingo.
46 Ene ngundiro etoni, arisa, Nataniyeldo eneno
ngandiro sumoo eyingo. Oo metemi gura
Nasaretno tunootewa, bine? Ene ngundiro etoni,
asa, Pilipdo mande gumi eyingo. Ombuya keno,
ero eyingo.

47 Yisasdo Nataniyel kenootoni, eneno omb-
utoni, ngandiro eyingo. Keno, Iserel oni ene
hamoo! Eneno godange mande ko muri biy-
omingga nguya, eneno ma ooroote, ero eyingo.
48 Ene ngundiro etoni, Nataniyeldo Yisas sumoo
inoyingo. Ndatero, ge no watayi tewo? Ene
ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo. Pilipdo ma
negogeroyingomo, no nguno (Pik) dega damon-
imo oodoni geyowono, ero eyingo.
49 Etoni, Nataniyeldo gumi eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, ge Anutro Nangoni! Ge
Iserel mera nguro oniro sobosobo koreteyingo
urungga! Ene ngundiro eyingo.
50 Ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo. No
ge amana (Pik) de damonimo geyowono, ero
etoowe, nguro ge nowoondogemo hamoo tete.
Kootuyisina, oo urunggado nga ooga nga daga-
toni, ge kenowa, ero eyingo.
51 Yisasdo ene ko eyingo. No hamoo oorengo,
yeno eteno. Kootuyisina, ye sambo goosootoni,
kenootoyi, Anutro sambono Engel oni, ngundo

Oni Nangoni, ngu tanggeyi gidegide oorero, omburo tetoyi, ye yeyowanggo, ero eyingo.

2

Oni Gura Kena Endemo Bare Yoyingo

1 Sa eraya nguno yokoro, sa kabusayiga nguno,
Yisas nemimbo ngu, bare yoweroyi yanggakuno
oruwo. Ngu bare yoweroyi narungga ngu, Kena
ende ngu, Galili mera nguno tunooteyingo.
2 Ene Yisas ko enengo kirikiri oni nguya, ngu
bare yoweroyi narungga, nguno negoyerootoyi
oorowuyingo.
3 Ngundiro oororo oodoyi, Wayin kinitetoni,
Yisas nemimbo Yisasya eyingo. Ene Wayin gura
kini, ero eyingo.
4 Yisasdo eneya eyingo. Namo, nondo ndawu
ooga tewe? Ngu noorengo geya oo kini. Noro
naru ma tunooteyingo, ero eyingo.
5 Ene ngundiro etoni, asa, nemimbo ko onikuya
eyingo. Yisasdo yeno mande gura etoningga ngu,
ye komo ngu keyoya teyi, ero eyingo.
6 Ngu yangga nguno, digi kumbe kandegura
gidemboro guranangge oruwo. Nguno Yuda oni
enengo muriye sono gimuweroyi sono oorengo,
nguno oodoni, Anutro mamana mandeni Yuda
onindo keyoyi ero, nguro eyingo. Kumbe gu-
ranangge nangge ngu 100 Lita ngundiro. (Ngu 6
ngundi 7 Kero Dram ngundiro).
7 Yisasdo ko oniya eyingo. Kumbeno sono
moondoya, kumbengootoyiga, hangeni. Ene
ngundiro etoni, asa, ko onindo Yisasdo ewoku,
ene ngundiro teyingo.

8 Yisasdo ko onikuya eyingo. Nga gumi wendoya, yoya, ooroya, oo simbo kayingo sobosobo ngu inoyi. Ene ngundiro etoni, ko onindo gumi wendoro, yoro, oororo, oo simbo kayingo sobosobogaku inoyingo.
9 Oo simbo kayingo sobosobogakundo, sono towoongoro netoni ngu, ngu naruno ngu, Wayin oorengo tunootete. Nguro ngu, ene ndanonggo yoyingo ngu, ene watayi kini. Ene enengo ko oni ngundo nangge watayi, sono oorengo moondowonggo. Arisa, oo simbo kayingo sobosobogakundo, bare yoweroyi oninggaku negongoyingo.
10 Ombutoni eyingo. Oni bidodo koretero Wayin metemimu bayeterogogo, kootu oni simoo oowooyingga netoyi netoyi ngu, arisa, ngu naruno, ene Wayin biyomi bodaga nguno yunootenggo. Ene ge Wayin metemi oorengo ngu gosiyowoku, ge ataga kootu yoro omburo, bayeteteku nga!

11 Kena ende Galili merako nguno, Yisasdo koretero muri songo oorengo gura onindo ma teweroyimu, ngu teyingo. Nguno enengo duridarini ngu etuyerootoni, enengo kirikiri oni ene damoni yero, Yisasno nowoondoyemo hamoo teyingo.

12 Ngu naru ngu kinitetoni, Yisas, nemi, konebeyi, ko enengo kirikiri oni nguya, Kapeniyam endemo uro, nguno sa naru gidarega kengero oruwonggo.

Yisasdo Oni Yowuru Yano Oo Uriyootoyi

Oweyeroyingo
(Matiyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Yuda oniro kengeweroyi kundingiyi naru oowooyi Pasowa, ngu namoko tete. Ngundiro nguro, Yisas yade oororo, Yerusalemno oorowuyingo.*

14 Yisas oororo, Yuda oniro yowuru ya oowooyi Tembel, ngu newendemo uro, oni Bulmakawu, Sipsip, nu mumukondiri uriyootoyi yeyoro, ko oni bibiteweroyi yabano bibitero, digi beye yowoorengoro yunootoyi yeyoyingo.†

15 Yisasdo uto gisaru tero, ngu yoro, Bulmakawu, Sipsip ko nusako bidodo musiyomo oorootenggoku oweyeroyingo. Ngundiro tero, ene oni digi yowoorengowonggokuno oororo, digi beye gasiyoni satoni, yaba bidodo wenggeremootoni, ukero utoni oweyeroyingo.

16 Ene oni nu mumukondiri uriyoyingo nguno eyingo. Ye nu yoya, musiyo nga yokoya sayi! Ye noro Awanemboro yangga nga yeyi, oo uriyoweroyi musiyo ma tewero, ero eyingo.

17 Yisasro kirikiri oni ngu, ene Anut mandeno kuri oorooteku, ngu ingonduduwooro ingoyingo. No gengo ya nguro gome oorengo ingoro, nguro no ko yanggango oorengo tetoowega,

---

* **2:13:** (Pasowa naru nguro muri ngandiro. Kurimi Anutdo sunggi kenoro dagayeroyingo naru, Yuda oniro naru kundingiyi).

† **2:14:** (Ndadiro nguro, oni ende gidaregaro beye yoro, mayero, Yerusalem ende urungga nguro beye yowoorengoro, Yuda beye yoro, ngundo oo nusako uriyoro, Anutno wooro yero yemboongewero. Ngu kongga ngu yowuru yano ngundiro tetoyi nguro Yisas sanggiri teyingo).

gengo ya gome orini, ero ingooteno. Eyingo. (Sam 69:9)

18 Ene Yuda oniro tabango, ngundo ngundiro kenoro, Yisasya mande yanggango ero eyingo. Anutdo nga kongga ngano rogogerowo tetoni ngu, asa, ge oo muri songo oorengo gura onindo ma teweroyi, ngu anangu tetooga, noore kenoro ingowato. Ngu hamoo, Anutdo ngu kongga nguno rogogerowo, ero ingowato, eyingo.

19 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi ero eyingo. Yendo nga yoro yangga nga toongootoyi ngu, nobana naru kabusagomo ko yewe dikawa, ero eyingo.

20 Ngundiro tero, Yuda onindo eyingo. Oni nga yowuru Tembel yangga nga yerodoyi, mooma naru onibi namoraya, kandegura ke gidemboro guranangge (46) yokoyingo. Ngundiromu, gedo ngu ko sa kabusa nanggemo, ko yewero ete? Ero eyingo.

21 Ngu yowuru yangga Yisasdo eyingo ngu, enengo goweyiboro eyingo.

22 Ngundiro nguro, kootuyisina, Anutdo merenonggo Yisas ko yokutuwootoni, ko ootoogeyingo, nguno enengo kirikiri oni ko ingondudu tero, Yisasdo mande kuri eyingo, ngundiro tunootetoni, nguno ingoyingo. Ngundiro tetoni, kirikiri oni ene Anutro mande nakaya, ko Yisasdo mande eyingoku, ngu bidodo ingootoyi, nowoondoyemo hamoo oorengo teyingo.

Yisasdo Oni Simoo Bare Bidodoboro Muriye Kuri Ingoyingo

23 Yisas ngu Yerusalemno Pasowa naru
kundingiyi ngu sobowooro oodoni, oni simoo
bare oowooyingga oorengo, Yisasdo oo onindo
ma teweroyimu ngu tetoni, kenoro, nguro oni
urungga oorengo, eneno nowoondoyemo hamoo
teyingo.
24 Ene Yisasdo simoo bare bidodoboro in-
gonduduye buribari ingootenggoku, nguro ene
ngu oningga, nguro newendemo hamoo ma
teyingo.
25 Ndadiro nguro, Yisasdo ene oni simoo bare
bidodoboro muriye, ingonduduye ingomukoote.
Yisas ene oniro ingonduduye, nguro oni gurado
ma etoni ingowa. Kini, ene bidodo ingomukoote.

3

Yisasdo Nikodimas Oningga Nguya Mande Ewori

1 Oni gura oruwoku, ngu oowooyi Nikodimas.
Ngu Nikodimas oningga ngu Parisi oni, ko Yuda
oniro tabango nguya.
2 Ngu oningga ngu, suwoono Yisasno omburo
eyingo. Oo etuyeroyingo oni, noore ingooteto. Ge
oo etuyerowero, Anutdo sowenggerootoni om-
buyingo. Ene Anutdo oni guraya ma ootooro ngu,
ene oo songo gura oni ma teweroyi, gedo teteku,
ngu ma tewa, ero ingooteto.
3 Ene ngundiro etoyi, asa, Yisasdo mandeni
gumi ero eyingo. Hamoo oorengo, no geno eteno.
Oni gura ene newende buniyo keta ngundiro ma
tunootero ngu, asa, ene Anutro endega enengo
oni simoo barero soboyerooteku, nguno ma uro
oruwa, ero eyingo.

4 Ene ngundiro etoni, asa, Nikodimasdo gumi
eyingo. Ndadiro terogogo, oni kuri dogoni
yeyingo, ngundo ene ko yowoorengoro, oni
buniyo keta ngundiro tunootewa? Ene mete nemi
kawuyimo utoni, nemimbo ko bisiyowa bine?
Ero eyingo.

5 Ngundiro etoni, Yisasdo Nikodimasro man-
deni gumi eyingo. Hamoo oorengo, no geno
eteno. Oni ene sono kundingiyi, ko Yuka
Kundingiyimo nguya, keta ma tunootero ngu,
ene Anutro endega enengo oni simoo barero
soboyerooteku, nguno uro ma oruwa.
6 Oni ene eweyi nemimbo ketangga yeri
tunootete. Ene Yuka Kundingiyimbo oni newen-
demo uro, ngundo yeni keta tunootewa.
7 Ge nondo mandega geno etenoku, nguro
ingondudu urungga tero, ma sosorewero. Ye
komo yengo nowoondoye buniyo keta ngundiya
tunooteyi!
8 Doogo ngu enengo ingonduduni keyoro,
doogo yoro gurasina gurasina, oororo omburo
tete. Ge kingo ngguyi nangge ingoote. Ene ndasi-
nanggo omburo, ndasina oorowuteku ngu, ge ma
ingoote. Oni bidodo ko keta Yuka Kundingiyimo
tunootewanggoku nguya, ngundiro nangge, ero
eyingo.

9 Ene ngundiro etoni, Nikodimasdo gumi ero
eyingo. Nga ooga nga ngu, ndadiro terogo
tunootewa?

10 Etoni, Yisasdo gumi eyingo. Ndadiro nguro,
ge Iserel oniro oo etuyeroyingo oni, ge mande oo
nga ma wirikoro ingoote?

11 Hamoo oorengo, no geno eteno. Noore oo
kenoro ingootetoku, nguro mandeni yootunoro
eteto. Ene noorendo mandega etetoku ngu, ye
ingowero yokootenggo.
12 Nondo kuri mera ngaro oo nguno ero
etuyerowonoku ngu, ye nguro nowoondoyemo
hamoo ma teyingo. Nguro nondo sambo ende-
boro oo nguno mande ero etuyerowanoku ngu,
ndadiro terogogo, ye nowoondoyemo hamoo
tewanggo?
13 Oni gura ene sambono oorero, sambo en-
deboro oo murini ma kenoro ingoyingo. Kini,
Oni Nangoni, ngundo ene sambo endemonggo
ombuyingo, ngundo nangge, sambo endeboro
muri nenengo oorengo, ye etuyeroweroyimboro
ombuwo.
14 Kurimi Mosesndo oni kini, kingo merako
nguno sire gabogaboyiga tero, de bodaga sangan-
imo yero boorowooro okootoni, oni ngu kenoro,
ene ma kumooyingo. Ngundiro nangge, Anutro
Nangoni Oni Kirarongo nguya, de sanganimo
yero, okooro boorowoowanggo.*
15 Oni simoo bare bidodo nguro nowoon-
doyemo hamoo tewanggoku ngu, ene suwooyi
sano sugi sugi keta gome oruweroyi, ngu
yowanggo.
16 Yo, Anutdo oni simoo bare mera ngano
oorootenggoku, ngu bidodoboro nowoondoyi
urungga tero, nguro enengo Nangoni
guranangggega, ngu oni simoo bare yunoyingo.
Ene ngundiro teyingongga nguno oni simoo bare

* **3:14:** (Ye sirero mande ngu Anutro Mande Buk kurimi (Namba 21:4-9), nguno kandangero ingowanggo).

bidodo nowoondoyemo hamoo tero ngu, asa, ene
ma hoonootewanggo. Ene ngundiro tero ngu,
ene suwooyi sano sugi sugi keta oruweroyiga
ngu yoro, oni oni tero oruwanggo.
17 Anutdo enengo Nangoni ngu merako ngano
sureyootoni ombuyingo. Ene oni simoo bare
wirikoyerowero ma ombuyingo. Kini, Anutdo
ngu mera ngaro oni simoo bare bidodo weti
mbumbuwanonggo ko yoyoni ero, soweyootoni
ombuyingo.
18 Oni ene ataga newendemo hamoo teteku
ngu, asa, Anut doongeyimo oni nenengo
tunootete. Ene oni ene newendemo hamoo
ma teteku ngu, Anut doongeyimo ene weti
mbumbuwano hoonootero ooroote. Ndadiro
nguro, ene Anutro Nangoni gurananggega nguro
newendemo hamoo ma tewoku, nguro ene
hoonootewa.
19 Mande wirikoyingo muri ngu ngandiro. Soru
himi ngu kuri merako ngano tunootewo. Ene
onindo ngu ooreriko oruwero ingoro, nguro ene
soru himi ngu yokootenggo. Ndadiro nguro,
enengo muriye ngu biyomi oorengo.
20 Yo, ngundiro oni simoo bare ngu
ooreriko muri biyomi ngu tero oruwero, gome
ingootenggo. Ngundiro nguro, ene soru himimo
ombuwero ma ingootenggo. Ndadiro nguro,
enengo muriye biyomi ngu soru himi ngundo
yootunoweroyi, nguro ene yokootenggo.
21 Ene oni muri hamoo teteku ngu, ene
soru himimo nguno ombute. Enengo murini,
enengo koni, ngu Anutya ko teteriku ngu, oni
doongeyemo tunoo kenowanggo, ero eyingo.

Sonoyeroyingo Yondo Yisas, Nguro Eyingo

22 Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri
onikuya, Yudiya merasina oorowuyingo. Nguno,
Yisas enengo kirikiri oniya nguno oode, oni simoo
bare gidarega sono kundingiyi gimuyunoro oru-
wonggo.
23 Ngu naruno nguno, Ayinon ende ngu, Salim
ende ngu tanggeyimo, nguno Yondo nguya, oni
simoo bare sono gimuyunoyingo. Ngu merasina
nguno sono oowooyingga oorooteku, nguro oni
simoo bare suwooyi sano nguno mayero, sono
kundingiyi yoyingo.
24 Ngu naruno nguno, Herodndo Yon yoro ya
biyomimo ma yeyingomo.
25 Ngu naruno, rongge mande gura
Yonro kirikiri oni, ko Yuda oni guraya ngu
kewooroyemo tunooteyingo. Ndadiro sono
gimuweroyi, Yudaro muringga ngu keyoro ngu,
ene Anut doongeyimo, sarayi tunootewato, ero
ronggeyoro eyingo.
26 Ngundiro tero, enengo kirikiri oni Yonno
oororo eyingo. Oo etuyeroyingo oni, kuri geya
oningga Yodan sono anduroko ootooro, gedo
nguro mandeni eyingo. Ngu oningga ngundo
oni simoo bare sono kundingiyi gimuyunootoni,
simoo bare bidodo eneno oorowutenggo, ero
eyingo.
27 Ene ngundiro etoyi, asa, Yondo mandeye
gumi eyingo. Anut sambo endemo oorooteku,
ngundo oni gura oo ma inootoni ngu, asa, ngu
oningga ngu, ene mete ma yowa.
28 Nondo mandega yeno ewonomu, ye ngu
kuri ingoyingo. No ngu oningga, Anutdo oni

noore ko yoyowero ero sunggi yeyingongga, ngu kini. Ene no ngu, Anutdo ngu oningga nguro ooreni yomosiyoyinoweroyimboro ero, koretero no sowenerootoni ombuwono.

29 Ngu ngandiro. Ene oni gura bare yowaku ngu, asa, ngu barega ngu, ene ngu simoongga nguro bareyi. Ngu simoongga nguro dobooyi ngu dikaro, sodeyero, ataga bare yowoku oningga nguro mandeni ingoro, oni oni tewa. Ngundiro nangge, no nguya nowoondonemonggo ngu oningga ombuyingo, nguro no oni oni urungga teteno. Ataga ngu engge oorengo tunootete.

30 Hamoo oorengo, ngu oningga ngu (Yisas), nguro oowooyi ngu komo urungga oorengo tunootetoni, noro oowoone ngu komo omburo bodaga tero, ameno uwa, ero eyingo.

31 Oni sambono awunonggo ombuyingo ngu, enengo murini ngundo mera ngaro muriye ngu bidodo dagayeroote. Oni mera ngano tunooteteku ngu, ene mera ngaromu. Ene mera ngaro oo nguro nangge mandeni ero tete. Yo, hamoo, oni ene sambo endemonggo ombuyingo ngu, enengo murini ngundo mera ngaro muriye ngu bidodo dagayeroote.

32 Ene oo kuri kenowoku, ko ingowoku, nguro ero yootunoro ete. Ene oni gurado ngu mandega ero yootunooteku, ngu ma yoro dowoote.

33 Oni ene mande ngu gome ingoro, yoro dowooro ngu, asa, ene yo ero ewaku, ngu mandega nguno ngu, Anut ene hamoo mande nangge ete, ero etuyerowa, eyingo.

34 Ngu oningga Anutdo sureyootoni ombuwoku ngu, ene Anutro mandeni nangge yootunoro ete.

Ndadiro nguro, Anutdo Yuka Kundingiyi ngu urungga oorengo inoyingo.
35 Eweyimbo enengo Nangonimboro gome ingoro, nowoondoyi teyinoro, nguro oo bidodo ene kandeyimo yero inoyingo.
36 Oni ene Nangonimboro newendemo hamoo teteku ngu, ene suwooyi sano keta sugi sugi oruweroyiga ngudodo ooroote. Ene oni Nangonimboro mandeni ngu ma ingoro keyoro ngu, asa, ngu oningga ngu, Anutya nguno keta ma oruwari. Kini, Anutro sanggiriningga ngu eneno oruwa.

4

Yisasdo Sameriya Mera Nguro Baregaya Mande Eworiyo

1 Ngu narunggano nguno, Parisi onindo mande gura ngandiro ingoyingo. Yisasdo Yon dagaro, kirikiri oni oowooyingga oorengo yoyoro, sono kundingiyi gimuyunoote, ero ingoyingo.
2 (Ene Yisas enengombo ma sonoyeroyingo. Kini, enengo kirikiri onindo nangge oni sonoyeroyingo.)
3 Yisas ene Parisi oniro mandeye ngu ingoro ngu, ene Yudiya mera yokoro, ene ootoogero, Galili merako ko oorowuyingo.
4 Yisas ngu ene ootoogero, Sameriya mera kewoorokuri oorega ngu keyoro oorowuyingo.
5 Yisas ngundiro yade oororo, Sameriya mera nguro ende gura oowooyi Sayika, nguno tunooteyingo. Ngu endega ngu namoko mera gura Yekobdo enengo nangoni Yosep kuri inoyingo.

6 Yo, ngu musiyonggano nguno, Yekobdo kuri
sono merengga seyingo. Yisas oore yade yade
omburo, moondeyi ogingootoni, nguro ene sono
merengga ngu tanggeyimo bibiteyingo. Ngu
narungga ngu, sa kewooro (12 Klok).

7 Ngu naruno nguno, Sameriya mera nguro
bare gura sono moondowero ombuyingo. Ene
ombutoni, Yisasdo ngu barega ngu kenoro,
ngandiro eyingo. Sono bodaga nunootooga newe,
ero eyingo.

8 Ngu naruno ngu, Yisasro kirikiri oniku
bidodo, oowari uriyowero endemo umukoyingo.

9 Yisasdo ngundiro etoni, asa, Sameriya barega
ngundo gumi eyingo. Ge ngu Yuda oni, ko no
ngu Sameriya bare. Nguro ge ndawugaro, nono
sonoro sumoo ete? Ero eyingo. (Ndadiro nguro,
Yuda onindo Sameriya oniya doboo ma yero,
gobooro ma endeyootenggo.)

10 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo ngu barega
nguya gumi eyingo. Ene ge Anutdo oo kingo
duwoo gunooteku, ngu ingoro ngu, ko nga on-
ingga ngando geno ete, sono bodaga nunootooga
newe eteku, ngu nguya ingoro ngu, gebana eneya
ewa. Suwooyi sano, keta oruweroyi sono ngu,
no nunootooga newe ero ewaku ngu, enendo
suwooyi sano keta oruweroyi sono ngu gunootoni
newa.

11 Ngundiro etoni, barega ngundo Yisasro man-
deni gumi eyingo. Oni urungga, ge sono moon-
doweroyi oo gura kini, nga sono merengga nga
ngu, mera newendemo oorengo amu. Ge sono
suwooyi sano keta oruweroyiga, ngu ndanonggo
yowa?

12 Yekobdo nga sono merengga nga ngu, sero
yunoyingo. Ngu enengombo enengo simoongo,
ko enengo nusakododo nga sonongga nga
neroriyingo. Ge noorengo osinani, Yekob, ngu
dagaro urungga, bine? Ero eyingo.
13 Yisasdo barega nguro mandeni ngu ingoro,
gumi eyingo. Oni bidodo nga sonongga nga
nero ngu, ene kootuyisina sonoro ko ingoro ha-
hangewa.
14 Ene oni gura nondo sonongga nga inootoowe
newaku ngu, asa, ene sonoro nggurongo ko ma
soriyetoni hahangewa. Nga sonongga nondo
inootenoku ngu, suwooyi sano keta oruweroyi
sonongga ngu newendemo ngunonggo oorero
oorero, ene sugi sugi oruwa, eyingo.
15 Ene ngundiro etoni, asa, baregaku enebana
Yisasno eyingo. Oni urungga, ge ngu sonongga
ngu, no nuno. Nunootoyi ngu, asa, kootuyisina,
no nggurongo soriyetoni, sonoro hahangero, no
sono moondowero, ngano ko ma ombuwano. Ero
eyingo.
16 Etoni, Yisasdo mandeni gumi eyingo. Ge
ooroya, kamengge negongoya, yaringo eraya er-
aya ngano omburi! Ero eyingo.
17 Ngundiro etoni, baregakundo gumi eyingo.
No kamene moore kini. Etoni, Yisasdo bare-
gakuya, eyingo. Ge ngandiro ete, no kamene kini,
ge ngu hamoo oorengo ete.
18 Ndadiro nguro, kuri ge kamesumoongge kan-
degura. Ataga simoongga oorooteriku, ngu gengo
kamengge oorengo kini. Gengo mandega eteku,
ngu hamoo oorengo ete, eyingo.
19 Etoni, barega ngundo Yisasno eyingo. Oni

urungga, ataga no ingooteno. Ge Anutro ingondudu eyingo oni.

20 Noore osi sambananimbo nga mera purimo ngano yowuruwooro, Anutno yambo mande teyingo. Ene ye Yuda onindo ngu etenggo. Oni yowuruwooro yambo mande teweroyi ngu, Yerusalemno nangge, ero etenggo.

21 Baredo ngundiro etoni, asa, Yisasdo mandeni gumi eyingo. Ge bare, ge komo noro mande etenoku nga ingoya, nowoondogemo hamoo teni. Naru gura tunootetoningga ngu, ye nga mera purimo ngano, ko ye Yerusalemno nguya, awananimo yambo mande ma tewanggo.

22 Ye ngu, oo ye ma ingootenggoku, nguno yambo mande tetenggo. Noore Yuda onindo ngu oo ingootetoku, nguno yambo mande teteto. Ndadiro nguro, Anutdo ko yoyoweroyi koningga, nguro ingonduduga ngu, noore Yuda oni simoo bare kandenanimo ooroote.

23 Naru gura tunootetoni ngu, ngu narunggaku ngu ataga kuri tunootewoku nga! Oni bidodo hamoo yambo mande tewero ngu, asa, ene komo Yuka Kundingimboro Awangga nguro yanggangoni, murinimo, nguno yambo mande tewanggo. Ene muri ngundiro tetenggoku ngu, asa, Awando ngundiro oni nguro gome ingoote.

24 Anut ngu Yuka oorengo. Nguro oni simoo bare komo Yuka Kundingiyi, nguro yanggangonimo ngu yambo mande tewanggo. Yo, ene komo Anutdo muri metemi tewero ingooteku, ngu nangge teyi.

25 Ene ngundiro etoni, asa, baregakundo mandeni gumi eyingo. No ingooteno. Mesayiya om-

buwa. Ene Krayis, Anutdo noore ko yoyoweroy-
imboro ero rogo teyingo oni, ngundo ombuya.
Ene ombuteku naruno nguno, ene oo bidodoboro
etoni, noore ingowato, eyingo.
26 Barega ngundo ngundiro etoni ngu, Yisasdo
enengo mandeni gumi ero eyingo. Ngu nondo
nangge, no ataga geya mande eteroku nga! Ero
eyingo.
27 Yisasdo barega nguya ngundiro ewootoni,
asa, ngu naruno nangge, enengo kirikiri oniku
omburo, yeyoro, ene nguro ingondudu urungga
teyingo. Ene kirikiri oni gurado sumoo ewero
ma ingoyingo. Ge ndawu ooga yowero erewete;
ngundi, ge ndawugaro eneya mande eteri? Ero
ingoyingo.
28 Arisa, ngu barega ngu, enengo sono nggusi
nguno yokoro, ene kendutero, endemo oororo,
oni simoo bareno eyingo.
29 Ye ombuya, ande oningga ande kenoyi! Ene
nondo oo kuri tewonoku, ngu bidodo yootunoro
ete. Ene Krayis bine? Ero eyingo.
30 Ene ngundiro etoni, arisa, oni simoo bare
endemo oruwonggoku, ngu bidodo ootoogero,
ende yokoro, Yisas tanggeyimo ombuyingo.
31 Ngu narunggano nguno, kirikiri onindo
Yisasya oo neni ero, eriringoro eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, ge komo oowari ne! Ero eyingo.
32 Ene Yisasdo eyingo. No oowari gidarega
moore, ye nguro ma ingootenggo.
33 Ngundiro etoni, nguro enengo kirikiri oni
enengo nangge ero ingoro, eyingo. Oni gurado
bine, oowari kuri yoro, mayero inowo? Ero
eyingo.

34 Yisasdo enengo ingonduduye ngu kenoro
ingoro, nguro ene eyingo. Noro oowari ngu
ngandiro. No komo oni no sowenerootoni, ngano
ombuwonomu, nguro ingonduduni ngu keyoro,
enengo koni ngu temukowano. Ngungga ngu,
noro oowari nenengo.

35 Yendo ngandiro etenggo. Kombo namoraya
yokoro ngu, kono oowari enggero mandoni
yemukootoni, yoro, ngu neweroyi naru. Ene no
yeno eteno. Ye komo ootoogeya, doongeteya,
endeyoya, oowari koyi nga kenoyi. Oowari kuri
enggero mandoni yemukowo.*

36 Oni oowari engge yooteku ngu, ene enengo
uriyi yoro, ene suwooyi sano sugi sugi keta
oruweroyi, nguro oowari ngu yowuruwooro
watayewa. Ngundiro nguro, oni oo miteku, ko
oni oo engge yooteku nguya, ene gobooro oni oni
tewari.

37 Ngundiro nguro, nga mandega nga ngu
hamoo. Oni gurado ngu, oo yuwooyi mitoni, ko
oni gurado ngu oowari enggero mandoni yetoni,
ngu yoote.

38 Nondo kuri ye sureyerootoowe, ye ko tero
oo ma miyingomo, nguno oowari enggero man-
doni yetoni yowanggo. Oni songombo ko kuri
yanggango ko tetoyi, oowari oorero enggewoku
ngu. Yendo ngu kongga nguno uro, oowari engge
yowonggo. Yisasdo mande ngundiro eyingo.

39 Sameriya ende urungga nguro oni simoo
bare oowooyingga oorengo, barega nguro

---

* **4:35:** (Oowari engge mandoni ngu oni simoo bare Anutro mande keta ingoro, nowoondoyemo hamoo tewero ingootenggo.)

mandeni ngu ingoro, nguro ene Yisasro
nowoondoyemo hamoo teyingo. Ndadiro nguro,
barega ngundo eyingo. Nondo kuri oo biyomi
tero endeyowonoku, ngu bidodo yootunoro
emukoote, ero eyingo.
40 Ngundiro etoni, Sameriya endemo oni simoo
bare ngu, ene Yisasno omburo eyingo. Ge ombu-
tooga nooreya ngano oruwato. Ngundiro etoyi,
nguro Yisasdo ngu endegano, nguno sa eraya
oriyingo.
41 Sa eraya nguno oodoni, nguno ngu, oni simoo
bare oowooyingga nguya Yisasdo mande etoni,
ngu ingoro, nowoondoyemo hamoo teyingo.
42 Ene ngu barega nguya eyingo. Noore
gedo etoyi ingoro, nguro noore nowoondonan-
imo hamoo ma teyingo. Kini, noore ngu nooren-
gombo enengo manggowoomo mandeni nguya
ingoro, nguro noore nowoondonanimo hamoo
teteto. Noore ingooteto. Nga oningga ngando
nangge, ene mera ngaro oni simoo bare bidodo
ko yoyoweroyi oni oorengo. Ero eyingo.

Yisasdo Gabuman Oniro Tabango Nguro Nangoni Yomosiyoyingo

43 Ngu sa erayaga nguno yokoro, ene ootoogero
Sameriya ende yokoro, yade yade ooreko oororo,
Galili merako tunooteyingo.
44 Yisas enengomboro ero eyingo. Anutro in-
gondudu eyingo oni ngu, enengo ende damonimo
oowooyi bingami ma tunootewa. Ero eyingo.
45 Ngundiro ero, Yisas ene yade oororo, Galili
merakono tunooteyingo. Ene tunootetoni, Galili
oni ngundo Yisas kenoro, ene oni oni teyingo.

Ndadiro nguro, ene naru kundingiyi nguno
Yisasdo Yerusalemno ko oo tewoku, ngu ene
nguya oororo kenoyingo.
46 Ngundiro tero, Yisas ene Kena ende Galili
mera nguno mayero tunooteyingo. Ngu endega
nguno ene kuri sono yowoorengootoni, Wayin
tunooteyingo. Ngu merako nguno ende gura
oowooyi Kapeniyam. Nguno Gabuman oniro
sobosobo tabango gura oruwoku, ngu enengo
nangoni ngu sayidodo oruwo.
47 Ngu oningga ngundo Yisasro mandeni
ingoworomu ngu, Yudiya mera yokoro, ene
mayero, Galilino ooroote, ero etoyi, ingoyingo.
Nguro, ene Yisas tanggeyimo oororo eyingo.
Ge komo ombuya, noro nangone kumoowero
namoko tete. Nguro ge ombuya, yomosiyootooga
mete teni, ero eyingo.
48 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo eyingo. Ene
yeno Anutdo oo songo gura onindo ma teweroy-
imu teteku, ngu kenoro, nguro ye nowoon-
doyemo hamoo ma tetenggo, ero eyingo.
49 Yisas ngundiro etoni, asa, Gabuman oniro so-
bosobo oni tabangongga, ngundo Yisasno eyingo.
O oni urungga, ge komo sodedo Kapeniyam en-
demo ombu, no nangone kumoowero teteku nga!
Ero eyingo.
50 Tabango oningga ngundo ngundiro etoni,
Yisasdo gumi eyingo. Ge mete oorowu, gengo
nangongge ngu keta oruwa. Ene ngundiro etoni,
asa, ngu oningga ngu, ene Yisasro mandeni ngu
ingootoni, hamoo tetoni, nguro ene oorowuyingo.
51 Ngu oningga ngu ene oorowutoni, enengo
yano kirikiri oni ooreko yeyootoni, ngundo

eyingo. Gengo nangongge keta ooroote, ero eyingo.
52 Ngundiro etoni, nguro enengo kirikiri oniku sumoo yunoro eyingo. Kuyowo ndawu naruggano ene sayimbo yokootoni, ene metemi tewo? Ene ngundiro etoni, enengo kirikiri onikundo gumi eyingo. Ene kuyowo sa gabogaboyi ngu naru gurananggemo (1 klok), moondeyi kookingo urunggaku yokootoni, mete tewo.
53 Ngundiro etoyi, eweyi ingoyingo, kuyowo ngu narunggano nguno nangge, Yisasdo gengo nangongge ngu keta oruwa, eneno ewo. Ngundiro nguro, ene Yisasro newendemo hamoo tetoni, enengo keyimo oniku nguya eneno nowoondoyemo hamoo temukoyingo.
54 Ngu naruno, Yisas ene Yudiya mera yokoro, Galili merako mayero, nguno ene oo songo gura onindo ma teweroyimu, ngu tambu erayayiga, nguno teyingo.

5

Yisasdo Betisayida Sono Koongeyingomo Sayi Oni Gura Yomosiyoyingo

1 Yuda oniro naru kundingiyi gura tunootetoni, nguro Yisas ene Yerusalemno oorowuyingo.
2 Yerusalem endeboro oonggoo pawa nguro yamuko ngu oowooyi, Sipsipro yamuko. Ngu yamukongga ngu tanggeyimo nguno sono koongeyingo gura oruwo. Ngu Hiburu mandeno ngu oowooyi Betisayida, ero eyingo. Ngu sono koongeyingongga ngu, dabemimo ya tookoododo kandegura oruwo.

3 Ngu ya tookoododono nguno, sayi oni
oowooyingga oorengo oruwonggo. Oni doongeye
kiringomu, oni kekandeye nggiminggameyimu,
ko kekandeye bingo yeyingo oni, ngudodo nguno
oruwonggo.
4 Naru gidaregano, Anutro sambono Engel
ngundo omburo, sono newendemo uro, sono
tetoyi, roringoro, ikakowooyingo. Oni gura ene
koretero oororo, sonono uwaku ngu, enengo
sayini kinitetoni, mete tewa.
5 Ngu musiyomo nguno, oni gura ngu ya
tookoododono oruwoku, ene sayidodo oodoni,
dagoma onibiga kande eraya kengga kegidem-
boro kabusa (38) nguno oruwo.
6 Yisasdo oningga ngu kenootoni wetoro
oodoni, ene ingoyingo. Nga oningga nga, ene
naru pirungga ene sayidodo oruwo. Ngundiro
ingoro, Yisasdo oni sayidodoga nguya sumoo
ero eyingo. Ge gengo gowege ngu gome metemi
tewero ingoote, bine? Ero eyingo.
7 Ene ngundiro sumoo etoni, sayi
oninggakundo Yisasro mandeni gumi ero eyingo.
Oni urungga, sono kooto oorero ikakooteteku
naruno ngu, oni gura no hooroowenerorо,
noyoro sonono noyeweroyi kini. No nenengombo
oorowuwero oorowutoowe, oni songombo
oororo, no daganeroro, enendo sonono koretero
oororo utenggo, ero eyingo.
8 Etoni, asa, Yisasdo ngu oni sayidodoga nguya
eyingo. Ge ootoogeya, gengo yaba, oo ngu yoya,
dikaya oorowu, ero eyingo.
9 Ene ngundiro etoni, arisa, sodedomangge ngu
sayi oningga nguro goweyi metemi tetoni, ene

ootoogero, enengo yaba oo ngu yoro, dikaro
oorowuyingo.
Ngu kongga ngu Sabat naru kundingiyimo
teyingo.
10 Yuda tabango onindo, oni sayidodoga ko
metemi teyingongga nguya eyingo. Ataga ngu
naru kundingiyi (Sabat). Mosesro mamana man-
deno ngu, ge gengo yaba koorowooro endey-
oweroyi nguya roogo, ero eyingo.
11 Ene ngundiro etoyi ngu, asa, ngu oni sayi-
dodoga metemi teyingongga, ngundo mandeye
gumi eyingo. Oningga no yomosinerootoni
metemi tetenokungga, ngundo ero, nono ete.
Gengo yaba oo ngu yoya, koorowooya oorowu,
ero eyingo.
12 Ngundiro etoni, Yuda onindo sumoo inoro
eyingo. Ndawu oninggado geno ete, ge gengo
yaba yoya, koorowooya oorowu, ero ete? Ero
eyingo.
13 Ene ngundiro sumoo etoyi, oni goweyi
metemi tewokungga ngu, ene onendo tewoku
ngu ma ingoyingo. Ndadiro nguro, oni simoo
bare oowooyingga oorengo oodoyi, Yisas ene ngu
kewooroyemonggo kuri toongeyingo.
14 Kootuyisina, Yisasdo ngu oninggaku yowuru
yano kenoro eyingo. Ataga ngu ge mete tewoku
nga, ge weti mbumbuwa gura ma tewero. Kinite-
toni ngu, kowuri gura urungga oorengo ge moon-
degemo tunootewa, ero eyingo.
15 Arisa, ngu oningga Yisasro mandeni ingoro
ngu, ene oororo, Yuda onino eyingo. Nga oningga
ngando no yomosinerowoku, ngu oowooyi Yisas,
ero eyingo.

16 Ngundiro etoni, Yuda onindo ngunonggo
Yisas yomburiyoweroyimboro damoni yeyingo.
Ndadiro nguro, ngu ooga ngu Sabat naru
kundingiyimo nguno tewoku nguro.
17 Ene Yisasdo mandeye gumi ero eyingo.
Awanembo ngu naru bidodomo ko tero oo-
rooteku, ngundiro nguro, no nguya ko tewano,
ero eyingo.
18 Ngundiro etoni, Yuda onindo ngu ene
komo Yisas ureyi kumooweroyimboro yang-
gango yeyingo. Ndadiro nguro, Yisasdo Sabat
narungga nguro mamana mande ngu yomburiy-
oro, ko nguya Yisasdo ete. Anut ngu enengo
eweyi oorengo, ero ewo. Ngu mandega eteku,
nguno ngu, enengombo Anut ngundiro tunootete.

Anutro Nangoni Ngu Ene Ko Teweroyi Sunggi-dodo

19 Arisa, Yisasdo Yuda oniro mandeye gumi ero
eyingo. Hamoo oorengo, no yeno eteno. Nan-
gonimbo enengo ingondudunonggo oo gura ma
tewa. Kini, ene oo eweyimbo tetoni kenowoku,
ngu nangge tete. Eweyimbo oo bidodo teteku,
ngu enengo Nangonimbo nguya ngundiro nangge
tewa.
20 Eweyimbo Nangonimboro gome ingoro,
nowoondoyi teyinoro, nguro ene oo bidodo gome
etungootoni, Nangoni nguya tete. Eweyimbo ko
nga dagaro urungga nguya etungootoni tewa.
Nguno ye nowoondoye soriyokoro, ingondudu
urungga ingowanggo.
21 Eweyimbo oni kumooyingomu yokutu-
wootoni, ootoogetoyi, keta oruweroyi ngu
yunoote. Ngundiro nangge, Nangonimbo nguya,

ene keta oruweroyiga ngu yunowero ngu, ene mete keta yunoote.

22-23 Eweyi Anutdo oni guraro mandeni ma wirikoote. Kini, oni wirikoweroyi ko ngu bidodo enengo Nangoni kuri inoyingo. Ndadiro nguro, oni bidodo Anut oowooyi bingami ero okootenggoku, ngundiro nangge, enengo Nangoni nguya ngundiro oowooyi bingami ero okoowanggo, ero ingoote. Oni ene Nangoni oowooyi bingami ma ero okooteku ngu, asa, ene Eweyimbo, Nangoni soweyootoni ombuwoku, nguya oowooyi bingami ma ero okoote.

24 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Oni ene noro mandene ingoro, keyoro, Anutdo surenerowoku, nguya newendemo hamoo tewaku ngu, asa, ngu oningga ngu, ene keta sugi sugi oruwa. Yo, hamoo, ngundiro oningga ngu Anutdo oni nenengo etekungga ngu, kootuyisina, Anutdo ene ko ma wirikowa. Kini, ene Anutya keta oruwari.

25 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Naru tunooteweroyi ngu, ataga kuri tunooteteku nga, oni kumooyingo ngu, ene Anutro Nangoni nguro manggowo ingoro ngu, asa, ene suwooyi sano keta oruweroyi ngu yowanggo.

26 Eweyi enengombo ngu oni simoo bare yoyeni, keta oruweroyi ngu tunootete. Ngu yanggangongga ngu nangge Nangoni inootoni, nguro ene nguya keta oruweroyiga ngu oni simoo bare yunoote.

27 Ene Oni Nangoni, ngundiro nguro, Eweyimbo oni wirikoweroyi kongga ngu ene inoyingo.

28-29 Ngu hamoo, tunooteweroyi naruno tunootetoni ngu, oni bidodo kumooyingomu

mereno oorootenggoku, ngu ene nenengo manggone ingoro ootoogero, enderoko oorewanggo. Yo, hamoo, oni ene muri gome nenengo endeyoro oruwonggoku ngu, ene keta ko ootoogero Anutya sugi sugi oruwanggo. Ene oni muri biyomi tero oruwonggoku ngu, ene ko ootoogero, mandeye wirikoyingo onino oororo, dikaro, ngunonggo ene Setanro ende biyomi nguno sugi sugi oruwanggo. Ye nguro ma soriyokoro tewero.

Oni Gidaregado Yisasro Mandeni Yootunoro Etenggo

30 Yisasdo Yuda oni tabango nguya mande ngandiro eyingo. No nenengombo nenengo ingondudunemonggo oo gura ma tewano. Kini, no Awanonggo mande ingowonomu ngu nangge keyoro, no oni wirikoyerowano. Noro mande wirikoyingo ngu nenengo oorengo. Ndadiro nguro, no nenengo ingondudune ma keyooteno. Kini, Awando no sowenerootoni, ombuyingongga nguro manggowo nangge keyoro ko teteno.

31 Ene no guranangge, nondo nangge nenengo mandene wesiyoro ero ngu, asa, ngu mandega wesiyoro ewonoku, ngu hamoo kini.

32 Ene gura (Anut) nguya oorooteku, ngundo ene noro mande ero yootunoote. Ngu noro mandega ewoku, ngu hamoo oorengo, ero ingooteno.

33 Kurimi, yendo oni gura soweyootoyi, Yonno oororo, ene noro mande wesiyoro etoni ingowonggo. Mande bidodo ingowonggoku ngu, ngu hamoo mande nangge.

34 Oni dikaro, noro mande, oowoone ero
yootunootenggoku, nguro no ma ingondudu
teteno. Ene nondo ngu Anutdo ye ko yoyoni ero,
nguro gome ingooteno. Ngundiro nguro, nondo
nga mandega nga yeno etenoku, ngu Yonro koni
nguro mande eyingo.
35 Yon ngu soru ngundiro dero, oni simoo bare
himi gomemo yunowo. Yengo nowoondoye ngu
mete tetoni, ye naru ootuwoo bodaga enengo
himimboro oni oni tewonggo.
36 Ene noro kone, murine, oo songo gura
onindo ma teweroyimu, ngu ye kewooroyemo
tewonoku, ngundo Yonro mande hamoo ewoku,
ngu dagayingo. Ene ataga noro murine ngu
nga yootunoro ete. Ko bidodo awando no
nunowoku ngu, no temukowano. Yo, hamoo,
nondo ko tetenoku, ngu enengombo oni simoo
bare etuyerootoni, Awando no sureneroot oni, no
ombuyingo, ero ingowanggo.
37 Awando no sureneroot oni, ombuwonoku,
ngu enengombo no yootunoneroro, mande ero
yunoyingo. Yo, hamoo, ye enengo manggowo
bodaga ma ingoro, ko enengo omukumundoongo
nguya ma kenoyingo. Ene enengo mande ngu
Bukno ooroote.
38 Ene ye nguro mandeni nowoondoyemo ngu
ma ooroote. Ndadiro nguro, ye Anutdo no
sowenerootoni ombuwonoku, ye nguro nowoon-
doyemo hamoo ma teyingo.
39-40 Ye ngandiro ingootenggo. Anutro mande
nakaya ngundo suwooyi sano keta oruweroyi
ketangga ngu yunootoni, suwooyi sano gome
oruweroyi ero etenggo. Ngundiro nguro, ye

mande bidodo ngu nakaya ngu newendemo oo-
rooteku, nguro koyi tero erewetenggo. Ene ngu
nakayangga, ngu noro yootunoro ete. Ene ye
nono omburo suwooyi sano keta oruweroyiga
ngu ma yowero ingootenggo.

41 No onindo bingamine eya okooyi ero, ma
sumoo yunooteno.

42 Ene nondo ye ingooteno. Yendo ngu,
yengo nowoondoyemo Anutno hamoo ma tero
oorootenggo.

43 No kuri awanemboro oowooyimo ombu-
wonoku, ene ye noro mandene ma yoro in-
gootenggo. Ene oni gura enengo oowooyimo
ero ombuwaku ngu, ye nguro mandeni ngu ye
hahangero yoro ingowanggo.

44 Ye yengo bingamiye ngu yengo dobookuriye-
monggo yootenggo. Ene ngu bingamingga ngu
Anutdo yunowero ingooteku, ngu ye yowero
ma ingootenggo. Ngundiro nguro, ye nowoon-
doyemo hamoo ma tero, nguro nguya ma in-
gootenggo.

45 Ye nowoondoyemonggo ngandiro ma in-
gowero, nondo Awano ye wirikoyerowero mande
eweroyi kini ero, ma ingootenggo. Ye Mosesndo
nangge ye hoorooweyeroweroyi ero, ingondudu
tetenggo. Kini, ngu ingonduduga ngu nenengo
kini. Mosesndo ngu yengo wirikoyeroweroyi oni.

46 Mosesndo noro newendemo hamoo teyingo.
Nguro ngu, ye Mosesro mande nowoondoyemo
hamoo tero ngu, ye noro mandene nguya
nowoondoyemo hamoo tewanggo. Ndadiro
nguro, Mosesndo ngu ene noro mandene nakan-
goyingo.

47 Ene ye Mosesndo mande nakangoyingo ngu
nowoondoyemo hamoo ma tero ngu, ye ndadiro
tero ngu, ye noro mandene ngaro nowoon-
doyemo hamoo tewanggo? Ye ereremo kini. Ero
eyingo.

6

Yisasdo Oni Simoo Bare Oowooyingga Oorengo 5,000 Oowari Yunoyingo
(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Ngu mandega ngu kinitetoni, Yisas ene
Galili mera nguro sono koongeyingo oowooyi
Tayibiriyas, (Galili) ngu anduroko nguno
urooreyingo.
2 Nguno urooretoni, oni simoo bare oowooy-
ingga oorengo, ngundo Yisasdo oo songo gura
onindo ma teweroyimu sayi onino tetoni, nguro
ene Yisas kenoro, keyoro endeyoyingo.
3 Ene ngundiro tetoyi, Yisasdo enengo kirikiri
onikuya purimo oorero, nguno bibiteyingo.
4 Ngu naruno nguno, Yuda oniro Pasowa naru
kundingiyi, ngu namokono tete.
5-6 Yisas doongetero, endeyoro, oni simoo bare
oowooyingga oorengo yeyootoni, ene tanggeyimo
ombuyingo. Ombutoyi, Yisasdo oo teweroyi
kuri ingoro, nguro ene Pilip towoongoro,
ngandiro sumoo eyingo. Noore oomanongoyingo
ndanonggo uriyoro, nga oni simoo bare nga
yunootooye newanggo? Ero eyingo.
7 Pilipdo mandeni ngu ingoro, gumi ero eyingo.
Noore sa naru onibiga (200) ko tetooye ngu, ko
nguro uriyi yowatoku, ngundo nga oni simoo

bare urungga ngaro oomanongoyingo bodaga
uriyootooye, ma mete tewa. Hamoo oorengo kini,
ero eyingo.
8 Ngu naruno nguno, Yisasro kirikiri oni gura,
oowooyi Enduru, ngu Sayimon Pita koneyo,
ngundo Yisasno ero eyingo.
9 Simoo oore gura nooreya ngano oorooteto.
Ngundo ene oomanongoyingo kandegura ko iso
eraya bodaga nguya moore. Ene ngundo oni
simoo bare ngandiro urungga nga ma mete tewa,
ero eyingo.
10 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo eyingo.
Simoo bareno etoyiga, ene bibiteyi, so gome gome
nguno oruwo. Ene ngundiro etoyi ngu, asa,
oniku nguno bibiteyingo. Ngu simoo ngu bidodo
yowuruwootoni, ngu urungga oorengo (5,000).
11 Oni simoo bare bibitemukootoyi, Yisasdo ngu
oomanongoyingoku yoro, Anutno esosootero,
enengo kirikiri oni yunootoni, ngundo bayetero,
oni simoo bare yunoyingo. Ngundiro tero,
Yisas ene iso erayagaku nguya yoro, Anutno es-
osootero, bayetero yunootoni, nero, ene kawuye
mete teyingo.
12 Oowari netoyi mete tetoni, asa, Yisasdo
enengo kirikiri onikuno eyingo. Ye oowari netoyi
sosorango gugumi oorooteku, ngu yoya, ngu gura
ma yokootoyi biyomi yewero, eyingo.
13 Ngundiro etoni, ene oowari manongoyingo
gugumi yowuruwooro, siriyootoyi, si kande er-
aya kegidemboro eraya angeyingo. Ngu oowari
oomanongoyingo kandeguraga, ngu netoyi, gumi
oodoni, ngundiro siriyoyingo.
14 Oni simoo bare ngu oo songo gura onindo ma

teweroyimu, ngu Yisasdo tetoni kenoro eyingo.
Hamoo oorengo, nga oningga nga, ene Anutro
ingondudu eyingo oni Mosesndo sobowooyi, ero
ewoku, ngu nga oninggaku nga! Ero eyingo.
15 Ene ngundiro etoyi ngu, arisa, Yisas ene in-
goyingo. Oni simoo baredo ene dowooro, enengo
mera nga oo bidodo sobosobo urungga yeweroy-
imboro ingoyingo. Ngundiro nguro, Yisas enesu
nangge oororo, mera purimo ooreyingo.

Yisas Sono Koongeyingo Sanganiwoore Oorowuyingo

(Matiyu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Ngu narungga ngu suwoo tetoni, Yisasro
kirikiri oniku sono koongeyingomo uyingo.
17 Ene wanggo gura sanganimo oorero, ene
sono koongeyingo kewooro oorengowoore
oorowuyingo. Ene Kapeniyam endemo
uroorewero oorowutoyi suwooteyingo.
Suwootetoni, Yisas eneno ma tunooteyingo.
18 Ngu naruno nguno, doogo yanggango
urungga oorengo yootoni, sono koongeyingong-
gaku tookero, pikipokuri urungga yeyingo.
19 Ene wanggo woosooro bodaga oriroko
(Kilomita) kandegura (5) ngundi kandegura
gidemboro guranangge (6) ngundiro oororo
ngu, ene Yisas kenootoyi, sono koongeyingo
sanganiwoore eneno ombuyingo. Yisas yade
oororo, wanggo tanggeyimo ombuwero tetoni,
nguro enengo kirikiri oniku sosoreyingo urungga
oorengo teyingo.
20 Ene Yisasdo enengo sosoreyingo ngu yeyoro
ingoro, nguro ene sodedomangge eyingo. Ye ma

sosorewero! Nondo nangge, yeno ombutenoku nga! Ero eyingo.
21 Ene ngundiro etoni, arisa, enengo kirikiri onikundo Yisas wanggo sanganimo ooreni ero etoyi, nguro ene sanganimo ooreyingo. Ooretoni, wanggo ngu naruno nangge, merangga sawero ewonggoku, nguno tunooteyingo.

Oni Simoo Baredo Yisas Ereweyingo

22 Sengetoni, oni simoo bare sono koongeyingo anduroko oruwonggo. Ene ngandiro ingowonggo. Kuyowo wanggo guranangge oodoni, nguno Yisas ooretoni, ngu ma kenoyingo. Kini, enengo kirikiri oni ngundo nangge wanggo ngu sanganimo oorero sawonggo.
23 Ene ngu naruno nguno, wanggo gidega Tayibiriyas endemonggo ngu mayero, sagigo oni simoo bare oorootenggoku, nguno gosiyoyingo. Ngu musiyonggano, nguno Yisasdo kuri oomanongoyingo Anutno esosootero yunootoni, neyingo meranggano nguno.
24 Oni simoo baredo, ngu Yisas enengo kirikiri oni nguya, ereweyeroro, ene nguno ma yeyoyingo. Ene ma yeyoro, nguro ene wanggo gidega sanganimo oorero, Yisas erewero Kapeniyam endemo oorowuyingo.

Yisas Ngu Sambo Endeboro Oomanongoyingo Oorengo

25 Oni simoo bare ngu Yisas sono koongeyingo anduroko kenoro, sumoo inoro eyingo. Oo etuyeroyingo oni urungga, ge ndawu narunggano ngano mayewo? Ero eyingo.

26 Ene ngundiro sumoo etoyi ngu, asa, Yisasdo
mande gumi ero eyingo. No hamoo oorengo,
yeno eteno. Ye oo songo gura onindo ma teweroy-
imu, nondo tetoowe tunooteteku ngu, ye ma
kenoro ingoro, nguro ye no erewenerootenggo.
Kini, ye no erewenerootenggoku nguro damoni
ngandiro. Ye oomanongoyingo newonggoku,
ngundo kawuye pakini yewoku, nguro ye no
erewenerootenggo.
27 Ye oowari ngundiro biyomi yeweroyi, nguro
nangge, ma koyi tero yowero. Kini, ye komo
oowari sugi sugi oruweroyi nguro koyi teya yoyi.
Ngu oowaringga ngu Oni Nangoni ngundo ye
yunowa. Yo, enengo eweyimbo ngu kongga
nguro eneno ero rogo tewo, ero eyingo.
28 Ngundiro etoni, enebana Yisasno sumoo in-
oro eyingo. Noore komo ndadiro tero, noore
Anutro ko ngu tewato? Ero eyingo.
29 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo gumi
ero eyingo. Anutro koni ngu ngandiro. Ye komo
nga oningga Anutdo sureyootoni, ombuyingo,
nguro ye nowoondoyemo hamoo teyi, ero eyingo.
30 Ngundiro etoni, enebana Yisasno sumoo
eyingo. Ge ndadiro oo songo gura onindo ma
teweroyiga ge tewaku, nguro noore ngu kenoro,
gengo mandege ingootooye, nowoondonanimo
hamoo tewa? Ge ndawu kongga tete?
31 Noorengo osi sambanani, ene kuri oni kini
merako ootooro, nguno ene oowari gura yoro
neyingo. Ngu oowaringga ngu oowooyi Mana.
Anutro mandeno ngandiro ero eyingo.
Ene sambo endeboro oowari ngu yunootoni, yoro
neyingo, ero eyingo. (Kisim Bek/Eksodas

16:13-21)
32 Ngundiro etoyi, Yisasdo eyingo. Hamoo
oorengo, no yeno eteno. Mosesndo sambo ende-
boro oomanongoyingo ye ma yunoyingo. Kini,
noro Awane ngundo sambo endeboro oowari
oorengo ngu ye yunoyingo.
33 Nga oomanongoyingo hamoongga nga, ngu
Anutdo sambo endemonggo oningga sowey-
ootoni ombuyingongga ngu. Omburo, ngundo
keta oorengo oruweroyi ngu oni simoo bare
merako ngano oorootenggoku, ngu yunoote, ero
eyingo.
34 Ngundiro etoni, onikundo Yisasno eyingo.
Oni urungga, ge komo ngu oowari manongoyin-
gongga ngu suwooyi sano noore yunoyato, ero
eyingo.
35 Ene ngundiro etoyi, asa, Yisasdo gumi eyingo.
Nondo nangge, no suwooyi sano keta oruweroyi
nguro oomanongoyingo oorengo. Oni ene nono
omburo ngu, ene oowariro ko ma kumoowa.
Ngundiro nangge, oni noro newendemo hamoo
teteku ngu, ene sonoro ko ma ingoro hahangewa.
36 Nondo yeno eteno. Ye kuri no neyowong-
goku, ene ye nono nowoondoyemo hamoo ma
teyingo.
37 Oni simoo bare bidodo ngu Awando no
nunootoni, ene nono ombuwanggo. Oni nono
ombuwanggoku, ngu nondo ene ma oweye-
rootoowe, sawanggo. Hamoo oorengo kini!
38 No sambo endemonggo ombuyingo ngu,
no nenengo ingondudune keyowero ma om-
buyingo. Kini, no mera ngano ombuwonoku ngu,
noro Awane, ngundo no sureneroot oni, ombu-

wonokungga, nguro ingonduduni nangge keyoro
ombuyingo.
39 No sureneroootoni ombuyingo, Awanengga
nguro ingonduduni, ngu ngandiro. Oni simoo
bare ene kuri no nunoyingo, no ngu gura ma
yokowano. Kini, no komo naru wengamo ko
yokutuyerootoowe, ootoogewanggo.
40 Noro Awanemboro ingonduduni ngu
ngandiro. Oni bidodo nangoni kenoro,
nguro nowoondoyemo hamoo tero ngu, asa,
ene suwooyi sano sugi sugi ketangga ngu
yowanggo. Nondo kootuyisina naru wengamo ko
yokutuyerootoowe ootoogewanggo, ero eyingo.

41 Yisasdo eyingo. No nangge, no nga oomanon-
goyingongga ngando sambo ende ngu yokoro,
ombuwonoku nga! Yisasdo ngundiro etoni,
nguro Yuda onindo ngu ingoro sanggiri tero,
mande mande urungga eneya eyingo.
42 Enendo eyingo. Nga Yisas oningga nga, ngu
Yosepro nangoni. Noore enengo eweyi nemi
nguya ingooteto. Ndadiro nguro, ene ngandiro
ete. Nondo sambo ende yokoro ombuwonowo,
ero ete? Ero eyingo.

43 Ene mande ngundiro etoyi, asa, Yisasdo
mande gumi ero eyingo. Yengo nangge mande
oowooyingga ero, ma boguwooro oruwero.
44 Oni gura kingo nono ma ombuwa. Kini,
Awando no sowenerootoni, ombuwonoku,
ngu enengombo oni gura ingoyingo inootoni,
ngunonggo ene nono ombuwaku ngu, asa, naru
wengamo, nondo yokutuwootoowe, ene ko keta
ootoogewa.

45 Mande nga ngu, Anutro ingondudu eyingo
oniro nakayano ooroote.
Anutdo oni simoo bare bidodo etuyerowa, ero
eyingo. (Ayisaya 54:13)
Oni bidodo ene Awaro mandeni ingoro yootenggoku ngu, asa, ene noro nguya ingootenggo.
46 Oni gurado ene no Awane kuri ma
kenoyingo. Kini, nga oningga ngando nangge,
ene Anut tanggeyimonggo ombuwoku, ngundo
nangge ene Anut kenoro oruwori.
47 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Oni noro
newende hamoo tewaku ngu, ene ngu suwooyi
sano sugi sugi keta oruwa.
48 Nondo nangge, no oowari manongoyingo
oorengo suwooyi sano keta oruweroyiga ngu!
49 Kurimi yengo osisambayebo, ene oni kini
merako oruwonggoku, nguno ene Sambononggo
Mana nero, ene kuri kumoomukoyingo.
50 Ene nga oowari manongoyingo hamoongga,
ngu sambo endemonggo yokootoni, merako
ngano ombuyingongga nga, oni ngu nero ngu,
ene ma kumoowanggo.
51 No nga oomanongoyingongga nga ngu, suwooyi sano keta oruweroyiga nga sambo ende
yokoro, merako ngano ombuyingo. Oni gura
ene ngu oowari manongoyingongga ngu nero
ngu, ene suwooyi sano keta oruwa. Yo, hamoo,
nenengo gowene nga ngu, mera ngaro oni simoo
barero wooro yeweroyimboro yunootoowe, ene
nguno suwooyi sano keta oruweroyiga ngu
yowanggo, ero eyingo.
52 Ngundiro etoni ngu, Yuda onindo enengo
nangge ronggeyoro eyingo. Ndadiro nguro, nga

oningga ngando enengo songgiwi ngu noorendo
neweroyi yunowa? Ero eyingo.

53 Ene ngundiro etoyi, nguro Yisasdo Yuda
onino ero eyingo. Hamoo oorengo, no yeno
eteno. Ye Oni Nangoni, nguro songgiwi ma nero,
ko ye ngu oningga nguro sidu daroni nguya ma
nero ngu, asa, ye suwooyi sano ketangga ngu
yengombo ma yowanggo.
54 Oni ene noro songgiwi nero, ko sidu darone
nguya newaku ngu, ene suwooyi sano gome keta
oodoni, nondo naru wengamo yokutuwootoowe,
ko keta ootoogewa.
55 Ndadiro nguro, noro songgiwine, ngu oowari
oorengo, ko noro sidu darone ngu, neweroyi sono
gome oorengo.
56 Oni ene noro songgiwine, sidu darone nero
ngu, ene noya oodoni, no eneya oruwaro.
57 Awa ngu ene suwooyi sano sugi sugi
oruweroyi keta ngudodo, ngundo no surene-
rootoni ombuwono. Nguro ngu, no keta yang-
gango Awanemo oorooteno. Ngundiro nangge,
oni no nonero ngu, ene ngunonggo yanggango
yoro, ene noya sugi sugi keta oruwaro.
58 Ngangga nga ngu, ene oowari manongoyingo
oorengo sambo endemonggo soweyootoni om-
buyingo. Nga ngu kuri osi sambado oomanon-
goyingo nero kumooyingo, ngundiro kini. Oni
nga oomanongoyingongga nga nero ngu, ene
suwooyi sano keta sugi sugi oruwa, ero eyingo.
59 Yisasdo Kapeniyam ende nguro yowuru ya
newendemo, nga mandega nga ero etuyeroyingo.

Yisas Ene Suwooyi Sano Keta Nguro Mandenidodo

60 Arisa, kirikiri oni oowooyingga Yisasro mandeni ngu ingoro eyingo. Nga mandega nga ngu, kowuri oorengo. Onendo ene mete ingowa? Ero eyingo.
61 Ene Yisasdo newendemonggo ingooteku ngu, kirikiri onindo mande nguro boguwootoyi, nguro eyingo. Nondo nga mandega etenoku, ngando yengo ingonduduye yomburiyoote, bine?
62 Arisa, ye Oni Nangoni kuri sambo endemo oruwoku, nguno ko ooretoni, kenoro ngu, ye ndadiro ewanggo?
63 Yuka Kundingiyi, ngundo oni suwooyi sano keta oruweroyi ngu yunoote. Ene oni enengombo oni keta yunoweroyi ngu ereremo kini. Ene nga mandega nondo ye yunoro etenoku nga ngu, ene Yuka Kundingiyi ngundo yeni, ene suwooyi sano keta oruweroyiga, ngu yeno oruwa.
64 Ene Yisasdo ene kurimimonggo oni ene kewooroyemo, nowoondoyemo hamoo kini ngu ingoro, ko kootuyisina, oni ngundo ene dowooro, mundi oni kandeyemo yeweroyi nguya, ene kuri ingoyingo. Ngundiro nguro, ene ngandiro eyingo. Ye kewooroyemo nguno oni gidarega ngu, ene nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ero eyingo.
65 Yisasdo mande ngu soweyoro eyingo. Ngu muringgano nguno, no yeno eteno. Ene Awando yo ero ma etoni ngu, asa, ngu oningga ngu ene nono ombuweroyi nguya kini, ero eyingo.

66 Yisasdo mande ngundiro etoni, nguro enengo kirikiri oni urungga ene Yisas yokoro,

enengo endemo ko sayingo. Ene Yisas keyoro, ko
ma endeyoyingo.
67 Ngundiro tetoyi, Yisasdo yowoorengoro,
enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro
erayaga, nguno ero eyingo. Ye nguya bine, no
noyokoro sawanggo? Ero eyingo.
68 Ene ngundiro etoni ngu, Sayimon Pitando
gumi ero eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani
Urungga, noore ndawu oninggano oorowuwato?
Gengo mandege ngu suwooyi sano keta gome
oruweroyimboro yunoote.
69 Noore nowoondonanimo hamoo tetoni,
ngandiro kuri inooteto. Ge nangge, oni
kundingiyi Anutdo sowenggerootoni ombuyingo,
ero eyingo.
70 Yisasdo enengo kirikiri onikuro mandeye
gumi ero eyingo. Yo, hamoo, nondo ngu ye kande
eraya kegidemboro erayaga kuri rogoyerowono.
Ene ye kewooroyemo nguno, oni gurano booro
biyomi eneno ooroote, ero eyingo.
71 Yisasdo ngu Yudas, Sayimon Iskariyoot nan-
goningga, nguro eyingo. Ngu oningga ngu Yisas
enengo kirikiri oni kande eraya kegidemboro er-
ayaga nguromu gura. Enendo kootuyisina Yisas
dowooro, mundi oni kandeyemo yetoni ureyi
kumoowa.

7

*Yisasro Konedoboongombo Yisasno Nowoon-
doyemo Hamoo Ma Teyingo*

1 Ngu naruno, Yisas ene Galili mera ngu-
woore ko tero, oororo omburo tero, ene Yudiya
merasina ko oorowuwero ma ingoyingo. Ndadiro

nguro, Yuda onindo ngu ureyi kumoowero teyingo.
2 Yuda oniro naru kundingiyi, oowooyi Tow-imbo ya Tookoododo (Sel Ya) Naru Kundingiyi, ngu namoko.
3 Ngundiro nguro, enengo konedoboongombo Yisasno eyingo. Ge komo ootoogeya, nga endega nga yokoya, ge Yudiya merako oorowu. Gengo kirikiri oni ngundo ene mete gedo ko teteku, ngu kenowanggo.
4 Oni gura ene tunoo oni doongeyemo oruwero ngu, ene oo tewero nguya, kombitero ma tewa. Yo, ge ko oo nga tunoo tewaku ngu, asa, oni simoo bare bidodo doongeyemo ge tunoo dikaro, ko mete tero etuyerowa, ero eyingo.
5 Yisas enengo konedoboongo nguya, Yisasro nowoondoyemo hamoo kini. Nguro ene ngundiro eyingo.
6 Ngundiro nguro, Yisasdo eyingo. Noro narune, ngu ma tunooteyingo. Ene naru bidodo ngu yengo naruye.
7 Mera ngaro oni simoo baredo yeya mundi ma tewanggo. Kini, ene ngu noro mundi oni tewanggo. Ndadiro nguro, nondo enengombo muri biyomi tetenggoku, ngu yootunoro etenoku nguro.
8 Yengombo ooroya, ngu naru kundingiyingga ngu kenoyi. Kootuyisina no nguya naru kundingiyingga nguno oorowuwanoku, ene ataga no nguno, no ma oorowuwano, eyingo.
9 Yisasdo ngundiro ero, nguro ene sa naru gidega Galilino oruwo.

Yisas Ene Tooko Ya (Sel Ya) Yeyingo Naru Kundingiyi Ngu Kenowero Oorowuyingo

10 Yisas enengo konedoboongo ene naru
kundingiyi ngu kenowero kuri Yerusalemno
oorowuyingo. Kootuyisina, Yisas ene nguya
Yerusalemno oororo, ene oni doongeyemo
tunoo ma oorowuyingo. Kini, ene torige naru
kundingiyi nguno oorowuyingo.
11 Yuda onindo, naru kundingiyi nguno, ene
erewero eyingo. Yisas oningga ngu ndano oo-
roote? Ero eyingo.
12 Oni simoo baredo Yisasro mande mande
urungga oorengo, enengo nangge eyingo. Oni
gidaregado, ene oni gome, etoyi, gidaregado
eyingo. Kini, ngu oningga ngundo simoo bare
ganaganayeroro endeyoote, ero eyingo.
13 Ene Yuda tabango oniro sosorero, nguro oni
gurado Yisasro mandeni tunoo ma ero endey-
oyingo.

14 Naru kundingiyi ngu kewooroko, Yisas ene
yowuru ya nguro yasiriko uro, oni simoo bareno
mande ero etuyeroyingo.
15 Yuda oni mandeni ngu ingoro, nguro in-
gondudu urungga tero eyingo. Nga oningga nga,
ndanonggo ingoyingo nga yoro, ete? Ene kuri ngu
oo nguro ingondudu yowero ma Skul teyingo, ero
eyingo.
16 Ngundiro etoyi, Yisasdo enengo mandeye
gumi ero eyingo. Nga mandega nondo yeno
etenoku nga, noro mandene kini. Nga mandega
nga ngu, Anutromu. Enendo no sureneroot oni,
no ombuyingo nguro mandeni eteno.

17 Ene oni gura Anutro mandeni keyoro ingowero ngu, ngu oningga ngu, ene nga mandega ero etuyerootenoku, ngaro muri ingowa. Ene ngandiro ingowa. Nga mandega nga, ngu Anutro ingondudunonggo bine, ngundi no nenengo ingondudunemonggo eteno bine, ngu wirikoya ingoyi.
18 Oni enengo ingondudunimonggo, mande mande ewaku ngu, ene nguno oowooyi bingamidodo teweroyimboro tete. Ene oni ene sureyootoni, ombuyingongga nguro oowooyi bingami ero okoowaku ngu, asa, ene oni nenengo oorengo tero, ene godange ma ewa.

19 Kurimi Mosesndo mamana mande ye yunoyingo. Ene ye kewooroyemo nguno oni gurado ngu mamana mandega ngu ma keyoote. Ndawugaro, ye no nurewero ingondudu tetenggo? Ero eyingo.
20 Ene ngundiro etoni, simoo baredo mandeni gumi eyingo. Geno oombooro biyomi gura oorooteku ngu! Onendo ge gureni kumoowa? Ero eyingo.
21 Ene ngundiro etoyi ngu, Yisasdo mandeye gumi ero eyingo. No kuri oo songo gura onindo ma teweroyi ngu tewonoku, ye ngu kenoro nguro soriyokowonggo.
22 Mosesndo goweye doongooro yomosiyoweroyi mande muringga ngu ye yunoyingo. Hamoo, ngu muringga ngu Mosesno ma tunooteyingo. Kini, ngu muringga, ngu osi sambano tunooteyingo. Ene yendo ngu yengo nangosumooye ngu, Sabat naruno nguya goweye

doongootenggo.*
23 Yendo ngu Mosesro mamana mande ngu
keyowero ingoro, ye nangosumooye gura Sabat
naruno tunootetoni ngu, asa, ye Sabat naruno
goweyi doongooro yomosiyootenggo. Arisa,
nondo ngu Sabat naruno nguno, no oni gura sayi-
dodomu yomosiyootoowe ngu, yendo ndawugaro
nguro noya sanggiri tetenggo?
24 Ye oo doongeyembo nangge kenoro, nguro
ero ma wirikowero. Kini, ye komo oo bidodo
muri gome nenengo nguno wirikowanggoku, ngu
metemi, ero eyingo.

Nga Oningga Nga Krayis, Binengga?

25 Yerusalem ende nguro oni simoo bare gidare-
gado ero eyingo. Ndadiro nguro, nga oningga nga
nangge ureyi kumoowero tetenggo?
26 Kenoyi, ene mande mande tunoo oorengo
eteku nga, ene oni ururu ngundo mande gura
eneya ma etenggo. Ene nguya bine nga oningga
nga ene Krayis, ero ingootenggo?
27 Ene noore nga oningga ngaro endeni ngu
noore ingooteto. Krayis tunootewero naruno
ngu, oni gurado nguro endeni ngu kenoro in-
goweroyi kini, ero eyingo.
28 Yisas ngu Tembel ya newendemo ootooro
ngu, onino mande ero etuyeroro oode,
ngunonggo ene manggaru tero eyingo. Yengo
ingoyingoyemo ngu noro ingoro, ko noro

* **7:22:** (Mosesro mamana mandeno ngandiro ero ooroote. Yuda oni ene komo enengo nangosumooye ngu, naru kande-gura gidemboro kabusayiga (7) nguno moondeye doongooro yomosiyeroweroyi.)

endene nguya ingootenggo. Ene no nenengo
ingonduduno ma ombuyingo. Kini, Awando
surenerootoni, no ngano ombuyingo. Awa
enengo murini ngu hamoo oorengo, ene yendo
nguro ma ingootenggo.
29 Ene nondo ngu Awane ingooteno. Ndadiro
nguro, no kuri eneya oruworo, enendo no suren-
erootoni, ngano ombuwono, ero eyingo.

30 Ngu naruno, ene dowooro ya biyomimo
yewero teyingo. Ene Yisasro naru ma
tunooteyingo, nguro oni gurado Yisas
dowoowero ma teyingo.
31 Ene oni simoo bare oowooyingga Yisasro
nowoondoyemo hamoo tero eyingo. Krayis
omburo ngu, nga oningga ngando oo songo
gura onindo ma teweroyimu teteku, nga dagaro
enendo oo urungga oorengo tewa, bine? Ero
eyingo.

Tabango Onindo Yisas Dowooya Ya Biyomimo Yeyi, Ero Eyingo

32 Parisi oni ingootoyi, oni simoo baredo
Yisasya mande guradiro guradiro eyingo.
Ngundiro nguro, Anutno wooro yeweroyi
nguro sobosobo oni, ko Parisi oni nguya,
ngundo enengo kumba ootuwoo oni gidarega
sureyerootoyi, Yisas dowooro, ya biyomimo
yewero oorowuyingo.
33 Ngu naruno nguno, Yisasdo eyingo. Naru
bodaga nangge no yeya oode, Awando surene-
rootoni, no ombuwonokungga, ngu tanggeyimo
no ko oorowuwano.

34 No oorowuwanoku, ene ye no erewenerorо,
ko ma neyowanggo. No oorootenoku endegano
nguno, ye nguya oorowuweroyi kini, ero eyingo.
35 Ene ngundiro etoni ngu, asa, Yuda oni
enengo nangge mande mande ero eyingo. Ene
ndawoore utoni, noore ene ko ma kenowato? Ene
bine, noorengo dobookurinani, Girik oni, enengo
mera kewoorokono uro, nguno Girik oni, mande
yunoro etuyeroro oodoni, nguno noore ene ma
kenowato?
36 Mande eteku, nguro damoni ndadiro ete?
Ene ngandiro ewo. Ye no erewenerorо, ye no ma
neyowanggo. Nondo endega oorootenoku, nguno
ye nguya, ma oorowuwanggo. Ero eyingo.
37 Kundingiyi naru wengangga, ngu enengo
naru kundingiyi urungga. Ngu naruno nguno,
Yisas ootoogero, dikaro, manggaru tero eyingo.
Oni gura gura sonoro ingoya ngu, arisa, ene komo
no tanggenemo ngano ombuya, sono nga neyi.
38 Ngungga ngu, Anutro mande nakaya
ngundo ngandiro ete. Oni ene noro ingootoni
newendemo hamoo tero oorooteku ngu, ene
newendemo ngunonggo suwooyi sano sugi sugi
keta oruweroyi, nguro sono urungga oorero
urooruwa, ero eyingo.
39 Yisasdo Yuka Kundingiyi oo nguro eyingo.
Oni simoo bare ene Yisasro nowoondoyemo
hamoo tero, ngundo ngu Yuka Kundingiyi
yowanggo. Ene ngu narunggano nguno,
Anutdo Yisas enengo duridarini ngu yoro ma
teyinoyingo. Nguro ngu, Anutdo Yuka Kundingiyi
nguya ma soweyootoni ombuyingo.
40 Oni simoo bare gidarega, ngu mandega ngu

ingoro eyingo. Hamoo oorengo, nga oningga nga
ngu, ene Anutro ingonduduni eyingo oni, noore
sobowootetokungga ngundo, ero eyingo.
41 Ene ngundiro etoyi, gidaregado eyingo.
Ene Krayis Anutdo noore ko yoyoweroyi sunggi
yeyingo oni ngu! Etoyi, ene oni gidaregado
eyingo. Galili merako nguno Krayis mete
tunootewakuro bine?
42 Kini, Anutro mande nakaya ngundo kuri ete.
Krayis ngu Dewitro soweni nguromu. Ngu Betele-
hem endemo nguno tunootewa. Ngu endega ngu
Dewitdo kuri oruwo, ero eyingo.
43 Nguro ngu, simoo bare usowooro wata er-
ayaga tetoyi, wata gurado Yisasya sanggiri tero,
mundi teyingo.
44 Yo, hamoo, oni gidaregado dowooro ya biy-
omimo yewero eyingo. Ene oni gurado kandeyi
sodedo Yisasno ma yero dowooyingo.
45 Ngundiro nguro, kumba ootuwoo oni ene
Tembelno ko oorowutoyi, wooro yeweroyi so-
bosobo onindo, ko Parisi onindo ene yeyoro
eyingo. Ye ndawugaro, Yisas oningga ngu yoro
ma ombuyingo? Ero eyingo.
46 Ene ngundiro etoyi ngu, asa, kumba ootuwoo
onikundo mande gumi ero eyingo. Kurimi oni
gurado ngundiro ingondudu mandega ande on-
ingga andedo mande eteku, ngundiro ma eyingo.
Ero eyingo.
47 Ngundiro etoyi, Parisi onindo sanggiri tero,
mande gumi eyingo. Enendo ye nguya ganaye-
roote bine?
48 Noore tabango oni, ko Parisi oni nga ke-
woorokono gura kenootoyi, ene ngu Yisas on-

ingga, nguro newendemo hamoo tete, bine?
Hamoo oorengo, kini!
49 Ene nga oni simoo bare nga ngu, ene ma-
mana mande ma ingootenggo. Nguro ene Anut
doongeyimo kuri biyomi yemukowonggo, ero
eyingo.
50 Nikodimas ngu naru gurano Yisas tanggey-
imo oorowuyingo, ene nguya ngu tabango oni
nguromu gura, ngundo sumoo eyingo.
51 Noorengo mamana mande ngando oni man-
deni ma ingoro, nguno mete wirikowa, bine?
Kini, koretero noore enengo mandeni wirikoro
ingorogogo, nguno ngu, noore mete oo enendo
teteku, ngu gome oorengo ingowato, ero eyingo.
52 Ene ngundiro etoni ngu, asa, tabango
onikundo mandeni gumi eyingo. Ge nguya Galili
oni, binengga? Anutro mande nakayano oo-
rooteku, ngu gome kandangeya ingo. Anutro
ingondudu eyingo oni gura Galili merako ma
tunootewa, ero eyingo.

8

Ooreko Ooreko Bare Gura Yoro, Yisasno Mayeyingo

1 Oni simoo bare bidodo enengo yano
samukootoyi, ene Yisas Olib purimo ooreyingo.
2 Sengetoni suwoononggo, Yisas ene ootoogero,
Tembel yasiriko oorowuyingo. Nguno oni simoo
bare bidodo Yisas tanggeyimo omburo yowuru-
wootoyi, Yisasdo mande ero etuyeroro bibitero
oruwo.
3 Ngu naruno, mamana mande etuyeroyingo
oni, ko Parisi oni, ngundo ooreko ooreko bare

gura enengo kameyi yano oodoni, ene oororo
simoo guraya wedoni, kenoyingo. Ngundiro
muri biyomi tetoni, nguro kenoro, yoro om-
buyingo. Oni Yisasya yowuruwooro oodoyi, ngu
kewooroyemo yeyi dikayingo.
4 Ene ngundiro tero, Yisasno eyingo. Oo
etuyeroyingo oni, nga barega nga ngu enengo
kameyi oodoni, ene oororo, simoo gidaregaya
sebobarese tero endeyootoni kenowonggo.
5 Mosesro mamana mande ngundo nooreya
ngandiro ete. Bare gura ngundiya tetoni nga ngu,
asa, digi yoya, yudoyiga kumooyi, ero eyingo. Ene
gedo ngu ndadiro ete? Ero eyingo.
6 Ene Yisas towoongowero ero ngundiro
teyingo. Ene nguno Yisasdo mande biyomi
gura etoni, ene ngunonggo Yisas yoro, mande
wirikoyingo onino yero, ene ganangoro, mande
godangengga etoningga ingowooto, ero teyingo.
Ene ngundiro sumoo etoyi, Yisas ene nenetero,
merasina bagootero, kandedibiyibo mera
bungomo nakangoyingo.
7 Ene ngundiro tetoni, tabango onikundo
sumoo sumoo urungga ero oodoyi, asa, Yisasdo
ootoogero eyingo. Ye kewooroyemo nguno, oni
gura ene weti mbumbuwani kiningga, ngundo
ene mete koreteya, digi yoya, nga barega nga
bungomo oorongooni, ero eyingo.
8 Yisasdo ngundiro ero yokoro, asa, ene merako
ko bagootero, mera bungomo ko nakangoyingo.
9 Tabango oniku mande ngundiro ingoro, ene
bidodo gura nangge nangge endesina ooreyingo.
Oni tabango urungga ene mande damoni yero
ewoku, ngundo oorero toongetoni, songoku

bidodo ende oorero samukoyingo. Yisasdo enesu
nangge bagootero oodoni, ko barega ngundo
nangge Yisas tanggeyimo dikaro oruwo.
10 Yisas ootoogero, dikaro, baregakuya ero
eyingo. Bare, oni geya ewonggoku, ndano?
Oni gura ngano, gengo biyomingge, ngu eweroyi
nguya kini, bine? Ero eyingo.
11 Ene mande ngundiro etoni ngu, barega
ngundo gumi eyingo, Oni Urungga, ngano oni
gura kini. Etoni, Yisasdo gumi eyingo. No nguya
gengo biyomingge nguro ma ewano. Ge toongero,
kootuyisina weti mbumbuwa gura ma tewero,
ero eyingo.

Yisas Ngu Mera Ngaro Soru Himi

12 Yisasdo ene ko eyingo. No ngu mera ngaro
soru himi. Oni ene no neyoro keneroro ngu,
ene ooreriko ma endeyowa. Kini, enengo keta
oruweroyiga ngu, ene soru himidodo oruwa, ero
eyingo.
13 Ene mande ngundiro etoni, asa, Parisi
onindo Yisasya ero eyingo. Ge, gengomboro
mandege ero wesiyoote. Ngundiro nguro, gengo
mandege ngu hamoo kini, ero eyingo.
14 Yisasdo mandeye ngu ingoro, gumi ero
eyingo. Ngu hamoo, nondo nenengo man-
dene yootunoro eteno. Ene noro mandega ngu
hamoo oorengo. Ndadiro nguro, no nenengombo
ootoogero ombuwonomu endega ngu ingooteno.
No nganonggo nguno oorowuweroyi ngu, no
ingooteno. Ene yendo noro ende damoni ngu
ma ingootenggo. No ndawoore toongewanoku
nguya, ye ma ingowanggo.

15 Yendo ngu mera ngaro murinimo oni
wirikoyerootoyi, ene nondo ngu oni ma
wirikoyerooteno.
16 Ene nondo oni wirikowero ngu, no oni gome
nenengo wirikowano. Ndadiro nguro, nondo
noso nangge oni ma wirikoyerooteno. Kini,
Awane no sureneroot oni ngano ombuyingongga,
ngu noya gobooro ko tetero.
17 Yengo mamana mandeno ngu ngandiro oo-
roote. Oni eraya enengo mandeyari ero wesiy-
ooteriku, ngu guranangge etori ngu, asa, ngu oni
erayaga nguro mandeyari, ngu hamoo, eyingo.
18 No nenengo mandene wesiyoro etoowe ngu,
Awando no sureneroot oni ombuwonomu, ene
nguya noro mande wesiyoro ete, ero eyingo.

19 Ene ngundiro etoni ngu, asa, ene Yisasno
sumoo eyingo. Gengo Awangge ndano ooroote?
Etoyi, Yisasdo mandeye gumi ngandiro eyingo.
Ye noro ma ingootenggo. Nguro ngu, ye noro
Awane nguya ma ingootenggo. Ene ye noro
ingoro ngu, ye Awane nguya ingowanggo, ero
eyingo.

20 Yisasdo nga mandega nga ngu, Beye
yeweroyi ya gumimo eyingo. Ene oni simoo
bare Tembel ya newendemo oorootenggoku, ngu
mande ero etuyeroro oriyingo. Ene oni gurado
ene dowooro, ya biyomimo ma yeyingo. Ndadiro
nguro, Yisasro naruni ma tunooteyingo.

Ye Nondo Endega Oorowutenoku, Nguno Ye Nguya Ma Oorowuwanggo

21 Yisasdo ko eyingo. No toongetenoku nga, ye
no erewenerorо ma neyowanggo. Ye weti mbum-
buwa tero oode ngu, asa, ye kumoowanggo. Ye
nondo musiyongga oorowutenoku nguno, ye ma
oorowuwanggo, ero eyingo.
22 Ngundiro etoni, Yuda tabango onindo
enengo nangge mande ero eyingo. Ndadiro
nguro, Yisasdo ete? Ye nondo musiyongga
oorowutenoku, nguno ye ma oorowuwanggo,
ete. Enengombo enengo ureni kumoowero bine
ete? Ero eyingo.
23 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Ye
ngu ameno, no ngu awuno. Yo, hamoo, ye ngu
mera ngaromu, ene no ngu mera ngaromu kini.
24 Ngundiro nguro, no yeno kuri ewonoku ngu.
Ye kumootoyi ngu, yengo weti mbumbuwa ngu
yengomo oruwa. No tambu eraya yeno eteno.
Ye no nga oningga ngando yeno etenoku, ngu
nowoondoyemo hamoo ma tero ngu, arisa, ye ku-
mootoyi ngu, yengo weti mbumbuwaye yengomo
oruwa, ero eyingo.
25 Ene ngundiro etoni, asa, Yuda onindo gumi
eyingo. Ge onendo? Ngundiro etoyi, Yisasdo
gumi eyingo. Nondo, no nga oningga ngando no
kuri yeno ewonoku ngu!
26 No mande oowooyingga, no komo yengomo
yengo muriyemo ewono. Nondo yengo muriye
ngu, mande wirikoyingo oni ngundiro mand-
eye wirikowano. Ene oni no sureneroоtoni
ombuwonomu, ngu enengo murini ngu hamoo
oorengo. Mande bidodo no eneno ingowonomu,
ngu nangge, no mera ngaro oni simoo bareno ero
etuyerooteno, ero eyingo.

27 Yisasdo eweyimboro mande ewoku ngu,
Yuda onindo ngu nenengo ma ingoyingo.
28 Yisasdo eyingo. Kootuyisina, yendo Oni
Nangoni dowooro, boorowoowanggoku, ngu
narunggano nguno, ye noro tunoo oorengo in-
gowanggo. Nondo nenengo ingonduduno ko oo
gura ma teteno. Kini, no mande ero, wesiyoro
etuyerootenoku nga ngu, Awando ene kuri no
etuneroyingo, ngu nangge eteno.
29 Awando no sureneroot oni, no mera ngano
kuri ombuwonomu ngu, ene Awa noya ooroote.
Ene no ma noyokootoni, noso nangge ma oo-
rooteno. Kini, suwooyi sano no Awando oo nondo
tewero ingooteku, ngu nangge tetenoku, nguro
ene oni oni tete, ero eyingo.
30 Yisasdo ngundiro etoni, oni simoo bare
urungga oorengo, enengo mandeni ngu ingoro,
nowoondoyemo hamoo teyingo.

Hamoo Mande Ngundo Oni Yeni Newende Imakero Kengewa

31 Yisasdo Yuda oni ene kuri enengo nowoon-
doyemo hamoo tetenggoku, nguno eyingo. Ye
noro mandene nga gome ingoro yoro, dowooro,
keyoro ngu, arisa, ye ngu noro kirikiri oni
oorengo.
32 Ye ngu Anutro hamoo mande ngu
ingowanggo. Hamoo mande, ngundo ye
hoorooweyerootoni, yengo endeyoyingo ngu
gome sobowooro, nguno ye kingo ko oni ma
oruwanggo, ero eyingo.
33 Yuda onindo Yisasro mande ngu ingoro,
gumi eyingo. Noore ngu Ebarahamro soweni.

Noore naru gurano, oni guraro kingo ko oni ma teyingo. Ndadiro nguro, ge ngundiro ete, ge kingo ko oni ma oruwanggo, ero ete?

34 Etoyi, Yisasdo mandeye gumi eyingo. Hamoo oorengo, no yeno eteno. Oni bidodo weti mbumbuwa tetenggoku, ngu ene weti mbumbuwaro yanggangoni, ngundo gosiyeroro witumooyerootoni oorootenggo.

35 Hamoo, kingo ko oni ngu, ene ya simburi nguro nangoni ngundiro kini. Kini, enengo nangoni oorengo, ngundo nangge ene suwooyi sano sugi sugi oruwa.

36 Nguro ngu, Anutro Nangoni, ngundo yengo weti mbumbuwa ngu andange yunootoni ngu, asa, ngundo hoorooweyerootoni, ngunonggo yengo mbumbuwaro yanggangoni ngu andangero yokootoyi, ngundo ye ko ma soboyerowero.

37 No ingooteno. Ye Ebarahamro soweni, ene noro mandene nga ngu, ye nowoondoyemo nguno ma ooroote. Ngundiro nguro, ye no nureyi kumoowero tetenggo.

38 No mande wesiyoro ero etuyerootenoku nga ngu, no kuri Awanembo oo etunerootoni, kenoro ingowonoku, ngu ero etuyerooteno. Ene yendo ngu yengo awayemonggo mande muri yoyingo, ngu tetenggo, ero eyingo.

39 Ene ngundiro etoni, asa, Yuda onindo gumi eyingo. Noorengo awanani, ngu Ebaraham! Etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Hamoo ye Ebaraham simoongo tetoni ngu, ye komo Ebarahamro murini ngu yoya keyoyi.

40 Nondo kuri hamoo mande bidodo Anutro manggowoomonggo ingowonomu ngu, yeno ero

etuyerowonoku ngu. Ene yendo ataga no nureyi kumoowero tetenggo. Ebarahamndo ene muri ngundiro ma teyingo.

41 Ye ngu yengo awayemboro mande murini nangge tetenggo. Yisasdo mande ngundiro etoni, asa, Yuda onindo gumi eyingo. Namo garodo ene kuri buribari endeyoro, nguno noore ma bisiyeroyingo. Hamoo oorengo, noore ngu awanani guranangge, ngu Anut! Ero eyingo.

42 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Ngu hamoo, Anut ngu yengo Awaye tetoningga ngu, asa, ye noro nguya ingowanggo. Ndadiro nguro, no Anutya oode, ngunonggo no nenengo ingondudunemonggo ma ombuyingo. Kini, Anutdo no sureneroootoni, no ombuyingo.

43 Ndadiro nguro, ye noro mandene ngaro ma ingondudu tero, nowoondoyemo siriyootenggo? Nguro murini ngu ngandiro. Ye noro mande nga ingowero yokoro, nguro ye nowoondoye ukingootenggo.

44 Ye ngu, awaye Setan nguro simoongo! Ye ngu awayengga ngundo yendo oo tewero ingootenggoku, ngu nangge tewero gome ingoro, koyi tetenggo. Kurimi ngu, ene oni yureyi kumooweroyi, nguro nangge oruwo. Ene muri hamoo nenengo ngu ma keyoyingo. Ndadiro nguro, muri hamoo nenengo ngu eneno kini. Ene mande godange eweroyi muringga nguro simburi oorengo.

45 Ngu muringga ngunonggo nangge, ye nondo hamoo mande nga ero etuyerootenoku, ye nguro nowoondoyemo hamoo ma yoro siriyootenggo.

46 Ye kewooroyemo nguno oni gurado nondo
mbumbuwa tewonoku, ngu ingowoku ngu, arisa,
wesiyoya etoningga noorengododo ngu wirikoro
kenowato. Ene nondo weti mbumbuwa ma
teyingo tetoni ngu, ndadiro nguro, nondo hamoo
mande ero etuyerootoowe, ye nguro nowoon-
doyemo hamoo ma tetenggo?
47 Hamoo, Anutro simoongo ngu, ene Anutro
mandeni gome ingootenggo. Ene ye ngu Anutro
simoongo kini. Ngundiro nguro, ye enengo man-
deni ma ingootenggoku ngu! Ero eyingo.

Ebaraham Ma Tunooteyingomo, No Oruwono

48 Yuda onindo Yisasro mandeni ngu ingoro,
sanggiri tero gumi eyingo. Noore hamoo
oorengo, geno eteto. Ge ngu Sameriya ende
nguro oni gura. Nguro ngu, geno oombooro
biyomi gura oorooteku ngu! Ero eyingo.
49 Ene ngundiro etoyi ngu, asa, Yisasdo mande
gumi ngandiro eyingo. Nono ngano oom-
booro biyomi gura ma ooroote. Kini, no
nenengo Awanemboro oowooyi bingami ero
okooteno. Ene yendo noro oowoone ngu
yomburiyootenggo.
50 No nenengo bingamine ero ma okooteno.
Ene oni gurado (Anut) noro bingamine ero
okoote. Ngu oningga ngundo noro murine
wirikonerowa.
51 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Oni gura
ene noro mandene nga keyoro ngu, asa, ene ma
kumoowa, ero eyingo.
52 Yisasdo ngundiro etoni, asa, Yuda onindo
gumi eyingo. Noore ataga ingooteto. Geno

oombooro biyomi gura oorooteku ngu! Ebaraham ngu kuri kumooyingo, ko Anutro ingondudu eyingo oni nguya kuri kumoomukoyingo, ene gedo ngandiro ete. Oni gura ene noro mandene gome keyoro ngu, ene ma kumoowa, ero ete.

53 Ndadiro nguro? Gedo bine noorengo osinani Ebaraham dagate? Ene kuri kumooyingo. Anutro ingondudu eyingo oni nguya, ene kuri kumoomukoyingo. Gengombo ngu ge oone, ero ingoote? Ero eyingo.

54 Yisasdo mandeye ngu ingoro, gumi eyingo. Nondo nenengo oowoone bingami nangge ero okoowanoku ngu, asa, noro oowoone bingamine ngu kingo oo ngundiro tewa. Ene Awanembo noro oowoone bingamine ero okootekungga, ngu yendo noorengo Anut, ero etenggo.

55 Ene yendo nguro ma ingootenggoku, ene nondo ngu, no ene ingooteno. Ene nondo ene ma ingooteno, ero ewanoku ngu, asa, no yendo etenggoku, ngundiro godange oni tewano. Ene no enengo kuri ingootenoku, nguro ngu, no enengo mandeni ngu gome keyooteno.

56 Yengo osiye Ebaraham ngu, ene no tunooteweroyi narune nga kenowero, ene oni oni oorengo tero, sobowooro hahangero oruwo. Ebaraham ene kuri ingoyingo hamoo oorengo no ombuwano ero, ene newendemonggo gome ingoyingo, ero eyingo.

57 Ene ngundiro etoni, asa, Yuda onindo mande gumi eyingo. Gengo dagoma onibi eraya kande eraga (50) kini, nguno ge Ebaraham kuri kenowono, ete? Hamoo oorengo kini! Ero eyingo.

58 Ene ngundiro etoyi, asa, Yisasdo gumi eyingo.
Hamoo oorengo, no yeno eteno. Kurimi oorengo,
Ebaraham ma tunooteyingo naruno, no kuri oru-
wono, ero eyingo.

59 Yisasdo mande ngundiro emukootoni ngu,
Yuda onindo sanggiri tero, digi yoro, ngundo
Yisas urewero oorongooyingo. Ene Yisasdo ngu
oni ngu kewooroyemonggo ene kombitero, torige
oororo, Tembel yasiri pawa ngu yokoro, endesina
ooreyingo.

9

Oni Doongeyi Biyomi Kiringongga Oo Kenoyingo

1 Yisas ngu ene oororo, oni doongeyi kiringo
gura kenoyingo. Ngu oningga ngu nemimbo
doongeyi kiringo ngundiro bisiyoyingo.

2 Yisas enengo kirikiri onikundo sumoo in-
oro eyingo. Oo etuyeroyingo oni, onendo weti
mbumbuwa tetoni, nguro nga oningga nga ne-
mimbo ngandiro doongeyi kiringo bisiyoyingo?
Nga oningga enengombo weti mbumbuwa tetoni,
ngundi enengo eweyi nemimbo weti mbumbuwa
tetori, bine? Ero eyingo.

3 Ene ngundiro sumoo etoyi, Yisasdo mande
gumi ngandiro eyingo, Nga oningga ngando
weti mbumbuwa ma teyingo, ko enengo eweyi
nemimbo nguya weti mbumbuwa ma teyingo.
Kini, nga ooga nga ngu, ngano Anutro koni
murini nguno tunoo oorengo teweroyimboro
tunooteyingo.

4 Mera himi oodoningga, noore komo
Anutdo no sureneroootoni ombuwonoku, nguro
enengo koni tewato. Ndadiro nguro, suwoo
tunooteweroyimo ngu, oni gurado ene ko
teweroyi kini.
5 No mera ngano oorootenoku naruno ngu,
simoo barero oore etuyeroyingo, nguro soru
himi. Eyingo.

6 Ngundiro ero, Yisasdo merako muketero,
muke ngu tetoni, nogoruyi yetoni, ngu yoro, oni
doongeyi kiringongga ngu doongeyimo yeyingo.
7 Yisasdo ngu oningga nguya eyingo. Ge ooroya,
Silowam sono koongeyingo ngu gimu, eyingo.
Silowam mandega nguro damoni ngu ngandiro.
Ene soweyootoyi oorowuyingo. Asa, ngu oni
doongeyi kiringongga ngu oororo, Silowam
sonono sono gimuro ombutoni, doongeyi metemi
tetoni doongetero oo kenoyingo.

8 Ngu oningga doongeyi kiringongga ngu,
enengo ende gobooro oni, ngundo ene kuri
kenoro ingoyingo. Nga oningga nga, ene oni
simoo bareno digi beye ooro ngguyinggayi tero,
kira eroruwo, ero ingoyingo.
9 Oni gidaregado eyingo. Yo, nga oningga
ngando nangge. Etoyi, gidaregado eyingo. Kini,
nga oningga ngandiro, ene ngu oningga ngu
gura. Etoyi, ene ngu doongeyi kiringo oningga
ngu enengombo eyingo. Ngu nondo nangge, ero
eyingo.

10 Ene ngundiro etoni, simoo baredo oning-
gakuya eyingo. Ndadiro tero, ge doongengge
metemi tewo? Ero eyingo.

11 Ngu oni doongeyi kiringongga, ngundo
mandeye ngu ingoro, gumi ero eyingo. Ngu
oningga oowooyi Yisas ero etenggoku, ngundo
no doongenengga nga, merako muketetoni, no-
goruyi yetoni, ngundo no doongenemo nogoru
yonggurumooro sureneroro ewo. Ge ooroya,
Silowam sono koongeyingomo sono gimu, ewo.
Ero etoni, nguro no oororo, sono gimutoowe,
doongene metemi tetoni, no doongetewono, ero
eyingo.
12 Ene ngundiro etoni ngu, onikundo ngu oni
doongeyi kiringongga nguya eyingo. Ngu on-
ingga ngu ndano ooroote? Etoyi, ngu oningga
ngundo gumi eyingo. No watayi kini, ero eyingo.
13 Arisa, ngu naruno, ene ngu oningga kuri
doongeyi kiringongga ngu yoro, Parisi onino
oorowuyingo.
14 Ngu narunggano nguno, Yisasdo mera yeni
nogoruyi yetoni, ngundo oni doongeyi yeni, mete
teyingo narungga ngu Sabat naru.
15 Arisa, Parisi onindo sumoo inoro eyingo. Ge
doongengge ndadiro tero, ko metemi tewo? Etoyi,
ngu oningga ngundo gumi eyingo. Ene mera
nogoruyi yoro, doongenemo yetoni, no sonono
oororo sonowootoowe, nguno doongene metemi
tetoni, no mete oo kenooteno, ero eyingo.
16 Ngundiro etoni, Parisi oni gidaregado eyingo.
Anutdo ngu oningga ngu, ma sureyootoni
ombuyingo. Ndadiro nguro, ene Sabatro
mamana mande ngu ma keyoyingo. Etoyi, Parisi
oni gidaregado ewonggo. Ndadiro terogogo,
weti mbumbuwadodo onindo, ngundiro oo
songo gura onindo ma teweroyi, ngu tewa?

Ngundiro ero, Parisi oni usowooro, wata eraya
tunooteyingo.
17 Arisa, ngu naruno, Parisi onindo ko
yowoorengoro oni doongeyi kiringongga nguno
eyingo. Ngu oningga doongengge yeni metemi
tewokungga nguya, ge ndadiro ete? Etoyi
enebana eyingo. Ngu oningga ngu, ene Anutro
ingondudu eyingo oni gura. Ero eyingo.
18 Ngu hamoo, kuri ngu oningga ngu, ene
doongeyi kiringo oorengo, ene ataga ngu
doongeyi metemi tete. Ene Yuda onindo nguro
nowoondoyemo hamoo ma teyingo. Nguro ngu,
oni doongeyi kiringongga, metemi tewokungga,
nguro eweyi nemi negoyeroyingo.
19 Ene oningga nguro eweyi nemi sumoo
yunoro eyingo. Nga oningga nga yari nangoyari,
bine? Nga doongeyi ngundiro kiringo biyomi,
nemi gedo ngundiro bisiyoyingo, bine? Arisa,
ndadiro tero, nguro ene ataga oo mete kenowa?
Ero eyingo.
20 Ngundiro sumoo etoyi ngu, eweyi nemimbo
mande gumi eworiyo. Noore ingootero, nga
ngu noorengo nangonari. Nemimbo bisiyootoni,
ngunonggo doongeyi ngundiro kiringo yeyin-
gomu, ngu noore ingootero.
21 Ene ataga ngano doongeyi metemi teteku
nga, ndadiro ngundiro tewoku, ngu noore nguya
watayi kini. Onendo doongeyi yeni metemi
tewoku, ngu nguya noore watayi kini. Ene kuri
oni urungga nguro enengo sumoo inoya ingoyi,
ero eyingo.
22 Oningga nguro eweyi nemi ngu, Yuda oniro
tabango oni nguro sosorero, nguro ene ngundiro

eworiyo. Yuda onindo mande guranangge ngandiro ero gosiyoyingo. Oni gurado, Yisasro Krayis ero ewaku ngu, asa, Yuda oniro tabango, onindo ngu oningga ngu, yowuru yanonggo owetoyi, oorero toongewa, ero eyingo.

23 Ngu muringga nguro nangge, eweyi nemimbo eworiyo. Ene kuri oni urungga nga, nguro ye komo enengo sumoo inoya, mande nenengo oorengo ingoyi, ero eyingo.

24 Ngu oni doongeyi kiringongga ngu tambu erayayigaku negongoro, nguno eyingo. Ge komo Anutro oowooyimonggo, ngunonggo ge mande nenengo oorengo, nooreno etooga ingowooto. Noore kuri ingooteto. Ngu oningga ngu gengo doongengge yomosiyowoku ngu, ene weti mbumbuwadodo oni! Ero eyingo.

25 Ene ngundiro etoyi, oni doongeyi kiringongga ngundo gumi ngandiro eyingo. Ene bine weti mbumbuwadodo, ngundi kini, no nguro watayi kini. Ene nondo ngu oo guranangge ingooteno. Kurimi no doongene kiringo oruwonoku, ene ataga nga ngu no doongene metemi tete, ero eyingo.

26 Ene mande ngundiro etoni, asa, Yuda onindo ngu doongeyi biyomi oningga nguya ko eyingo. Enendo geno ndadiro tewo? Enendo ndadiro tero doongengge yeni metemi tewo? Ero eyingo.

27 Ene mandeye ngu ingoro, gumi ero eyingo. No yeno kuri ewono. Ene ye ngu ma ingowonggo. Ndawugaro ye ko ingowero? Ye nguya enengo kirikiri oni tewero, bine? Ero eyingo.

28 Ene mandeni biyomi eyinoro gumi eyingo. Gedo nangge enengo kirikiri oni teya ootoo. Ene

noore ngu Mosesro kirikiri oni tero oorootetoku ngu!
29 Noore kuri ingooteto. Anutdo Moses mande kuri inoyingo. Ene ngu oningga ngu ndanonggo tunootewo, ngu noore ma ingooteto, ero eyingo.
30 Tabango onindo mande ngundiro etoyi, oni doongeyi kiringongga ngundo gumi eyingo. Yengo mande etenggoku, ngu nenengo kini! Yendo ewonggo, ngu oningga ngu ndanonggo mayewo, noore watayi kini, ero ewonggo. Ene ngu oningga, ngundo no doongene yeni mete tewo.
31 Noore ingooteto. Anutdo weti mbumbuwadodo oniro manggoye ma ingowa. Ene oni gura ene Anutno yambo mande tero, nguro ingonduduni manggowo keyootoni ngu, asa, Anutdo ngu oningga nguro mandeni nguya ingowa.
32 Kurimimonggo omburo, ataga nga, oni gura nemimbo doongeyi kiringo bisiyootoni, oni gurado kootuyisina doongeyi yomosiyoyingomu, nguro mandeni ma ingooteto.
33 Hamoo oorengo, Anutdo ngu oningga ngu ma sureyootoni, omburo ngu, asa, ene ngandiro ko nga tewero ngu, ene ereremo kini! Ero eyingo.

34 Ene ngundiro etoni, asa, Yuda tabango onindo sanggiri tero, mande gumi ero eyingo. Gengo nanggebo, ge weti mbumbuwa murimo bisigerootoni, ge weti mbumbuwaro oni oorengo tero ooroote! Ene ataga gedo noore mande yunoro muri gome ngu etuyerowero ete, bine? Yuda onindo ngundiro ero yokoro ngu, ene oni doongeyi kiringongga, doongeteyingo, oningga

ngu yowuru yanonggo owero, ko eneya yambo mande ma tewero ero, roogo teyinoyingo.

Oni Nowoondoyemo Hamoo Kini, Ngu Oni Doongeyi Kiringo Ngundiro

35 Yuda onindo ngu oni doongeyi kiringongga owetoyi toongetoni, Yisasdo ngu ingoro, ene ngu oningga ngu erewero kenoro, ero eyingo. Ge Oni Nangoni, nguro nowoondogemo hamoo tete bine, ngundi kini? Ero eyingo.
36 Ene ngundiro etoni, ngu oningga ngu enebana gumi ero eyingo. Oni urungga, Oni Nangoni ngu oone? Ge nono etooga, no ene kenoro, nowoondonemo hamoo teni, ero eyingo.
37 Yisasdo mandeni ngu ingoro, gumi eyingo. Ge kuri kenowo. Ngu nga oningga ataga geya mande mande eterikungga nga! Eyingo.
38 Yisasdo mande ngundiro etoni, ngu oningga ngundo gumi eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani, no nowoondonemo hamoo tete, ero, ene Yisas keyi damonimo bagootero, eneno yambo mande teyingo.
39 Yisasdo eyingo, No merako ngano ombuwonomu ngu, simoo barero weti mbumbuwa yootunoro etuyerowero ombuwono. Ngundiro nguro, oni doongeye kiringo ngu ene doongetewanggo. Ene oni doongeye metemi oo kenootenggoku, ngu doongeye kiringo yetoni oo ma kenowanggo, ero eyingo.*

---

* **9:39:** (Oni ene Anutro mande ingoro, yoro nowoondoyemo ma siriyoyingo, ngundo oni doongeye metemimu ko kootuyisina doongeye kiringo tunooteteku ngundiro.)

40 Parisi gidarega, Yisas tanggeyimo oruwong-
goku, ngundo enengo mande ngu ingoro, sumoo
inoro eyingo. Noore nguya doongenani kiringo
bine? Ero eyingo.
41 Ene ngundiro sumoo etoyi, asa, Yisasdo gumi
eyingo. Ye doongeye kiringo tero ngu, ye weti
mbumbuwaye kini. Ene yendo ngandiro etenggo.
Noorengo doongenani ngu metemi ero eteng-
gokuro, nguro yengo weti mbumbuwaye, nguya
sugi ooroote, ero eyingo.

10

Yisas ngu Sipsipro Sobosobo Gome Oorengo

1 Yisasdo ngandiro eyingo. Hamoo oorengo,
no yeno eteno. Oni ene Sipsip nguro sisipawa
newendesina yamukowoore ma uwaku ngu, ene
sisipawa karongoro, sisipawa newendemo uteku,
ngu oningga ngu, ene Sipsip yakakayi yoro, yu-
toro yoyoweroyi oni.
2 Ene oni Sipsipro sisipawa nguro
yamukowoore, newendemo uteku ngu, asa,
ngu oningga ngu Sipsip nguro Simburi.
3 Sisipawa nguro sobosobo, ngundo ngu Sip-
sip simburiboro yamuko goosooyinoote. Ene
yamuko goosootoni, Sipsip ngundo simbuye
manggowo ingootoyi, simbuyebo enengo Sipsip
oowooye ero mudiyerootoni, keyoro, endesina
ooretenggo.
4 Ene Sipsip bidodo yoyoro, ende ooremukoro
yokoro, arisa, simbuyebo koretero oorowutoni,
Sipsip ngu, simbuye manggowo ingoro, ene key-
oro kootu oorowutenggo.

5 Ene Sipsip ngu, oni gura manggowo songo
ingoro, ene ma keyootenggo. Kini, ene sosorero
songo songo sawanggo. Ndadiro nguro, ene oni
songo guraro manggowo ma ingootenggo, ero
eyingo.
6 Yisasdo ngu mande adingayingga ngu etoni,
ene onindo mandeningga nguro muri ma in-
goyingo.
7 Nguro ngu, Yisasdo mande yootunoro, oni
simoo bareno ko eyingo. No yeno hamoo oorengo
eteno. Nondo nangge, Sipsipro sisipawa nguro
yamuko.
8 Oni bidodo no koretenunoro ombutenggoku,
ngu ene yakaka oni, ko yutoro enengo oo sobibiy-
oro yoweroyi oni. Ndadiro nguro, Sipsip ngundo
enengo manggoye ma ingoyingo.
9 No nenengombo nangge no yamuko. Oni
gura ene nono omburo sisipawa newendemo
uwaku ngu, ene imakeyingo ootooro, ene oni oni
tero, ene sisipawa newendemo uro, ko enderoko
oorero, oowari gome yoro nero oruwa.
10 Ene yakaka oni ngundo Sipsip
yomosiyerowero ma ombute. Kini, ene Sipsip
yakakayi yoyoro, yomburibariyeroro yureyi
kumooweroyimboro nangge ombutenggo.
Ene nondo ombuwonomu ngu, no yoyoro
suwooyi sano keta oruweroyi ketangga ngu
yunoweroyimboro nguro ombuyingo. Yo,
hamoo, oni ene noro newendemo hamoo tetoni
ngu, asa, no eneya keta oruweroyi ketangga ngu
inootoowe, eneno angero oorero, ngunonggo
sugi sugi hooroowero oruwa.
11 Yo, hamoo, no Sipsip nguro sobosobo gome

oorengo. Sipsip nguro sobosobo gome ngu, ene enengo Sipsip ngu hoorooweyeroro, kumooweroyimboro meyero oruwa.

12 Oni ene uriro nangge ko tero oorooteku, ene Sipsip nguro simbuye kini. Nguro ngu, ene se koki oo biyomi ombutoni, ngu kenoro ngu, ene sosorero toongewa. Ene ngundiro toongetoni, se koki oo biyomi, ngundo omburo, Sipsip ngu yutoro, yoonero, yomburiyerootoni, nguro Sipsip songo songo sawanggo.

13 Ndadiro nguro, ngu oningga ngu ene uriro nangge ko teteku nguro. Yo, hamoo, ene Sipsip nguro ma ingondudu tero nowoondoyi teyunowa.

14 Nondo nangge no Sipsip sobosobo gome oorengo. No nenengo Sipsip nguro ingootoowe, ko noro Sipsip ngundo nguya, ene noro ingootenggo.

15 Ngu ngandiro, Awando noro ingootoni, nondo ngu Awaro nguya no ingooteno. No nenengo Sipsip ngu hoorooweyeroro, nenengo ketangga, ngu yokoro, hoorooweyeroro kumoowano.

16 Noro Sipsip gidarega, nga sisipawangga, ngano ma oorootenggoku, ngu nguya yoyoro, omburo, nga sisipawano ngano yoyetoowe, ene nguya noro manggone ingowanggo. Ngundiro tero, Sipsip wata guranangge, ko Sipsip nguro sobosobo nguya guranangge oruwa.*

17 Awando noro gome nowoondoyi tenunoro, newende no nunoote. Ndadiro nguro, no ku-

* **10:16:** (Sipsip gidarega nga sisipawangga ngano ma oorootenggoku, ngu oni sowe gidarega Yuda oni kini.)

mooro nenengo ketangga ngu yokoro ngu, ene no
ketangga, oruweroyi ngu ko yowano.
18 Oni gurado, noro ketangga oruweroyiga,
ngu ma andangewanggo. Kini, no nenen-
gombo ngu ketangga ngu yokowano. No ku-
mooweroyimboro yanggangonedodo, ko no keta
ootoogeweroyi, nguro nguya yanggangonedodo.
Ngu mamana mandega ngu, no Awanemonggo
yoyingo, ero eyingo.

19 Yisasdo mande ngundiro etoni, ingoro, Yuda
oni simoo bare kewooro usowooro wata eraya
tunooteyingo.
20 Oni oowooyingga eyingo. Oombooro biyomi
eneno oodoni, ngundo yeni kakabeteteku eke.
Ndadiro nguro, ye enengo mandeni ingoro key-
ootenggo? Ero eyingo.
21 Ene ngundiro etoyi, gidaregado eyingo. Nga
ngu oni oomboorombo yoyingo, nguro mandeni
ngundiro kini. Oombooro biyomidodo, ngundo
ene mete oni doongeyi kiringomu ngu yeni,
doongeyi metemi tero, ko doongetewa, bine?
Hamoo oorengo, kini! Ero eyingo.

Yuda Onindo Yisasya Sanggiri Tero, Mundiyi Teyingo

22 Yerusalem ende urungga nguno naru
kundingiyi tunooteyingo. Ngu ngandiro.
Anutro yowuru ya oowooyi Tembel ngu yero
goosooyingo, nguro ingondudu teweroyi naruwo
tunooteyingo. Ngu narungga ngu, doogo dogigi
gingo yeyingo naruwo.

23 Ngu naruno nguno, Yisas ene Tembel ya
koneyo oowooyi Solomon, ngu newendekuri
oorowuyingo.
24 Ngundiro tetoni, Yuda oni omburo Yisas
pawangoro, sumoo inoro eyingo. Naru
ndadiro, ge noore nowoondonani yeyi buribari
teroruwato? Ge Krayis tetoningga ngu, asa, ge
komo nooreno nenengo oorengo tunoo e. Ero
eyingo.
25 Yisasdo mandeye ngu ingoro, gumi eyingo.
No yeno kuri ewonoku ngu, ene ye nguro
nowoondoyemo hamoo ma teyingo. Nondo oo
songo gura onindo ma teweroyimu, ngu bidodo
awane oowooyimo tewono. Ngundo noro murine
yootunoote.
26 Ye nondo oo songo gura tetenoku, nguro
nowoondoyemo hamoo ma tetenggoku ngu,
ndadiro nguro, ye noro Sipsip kini.
27 Noro Sipsip bidodo ngu, ene noro manggone
ingootoyi, nondo nguya enengo ingootoowe, ene
no keneroro endeyootenggo.
28 Nguro ngu, nondo suwooyi sano sugi
sugi keta oruweroyi ngu yunootoowe, ene ma
oonootewanggo. Ngu oni ngu, oni gurado no
kandenemonggo, hamoo oorengo ma andangero
yoyowa.
29 Noro Awanembo ngu oni ngu, ene kuri no
nunowoku ngu. Awane ngu, ene oo bidodoboro
koreteyingo awuno oorengo. Oni gurado Awa
kandeyimonggo ene andangeyeroro yoyoweroyi
nguya kini.
30 No nenengo Awane nguya noore
guranangge. Ero eyingo.

31 Ngundiro etoni ngu, asa, Yuda onindo sang-
giri urungga tero, nguro ene digi yoro, ngundo
Yisas ureyi kumoowero teyingo.
32 Ngundiro tetoyi, Yisasdo eneno eyingo.
Nondo Awaro oo songo gura onindo ma teweroyi,
ngu oowooyingga tero etuyerowono. Nondo
ngundiro etuyerootoowe, ngunonggo nondo
ndawu ko metemingga tetoowe, kenoro, yendo
ko nguro ndadiro ingondudu tero, nguro ye
digi yoro, no bungomo oorongooro nureyi
kumoowero tetenggo? Ero eyingo.

33 Yisasdo mande ngundiro etoni, Yuda onindo
eneno gumi eyingo. Noore gengo ko gome guraro
ingoro, noore digi ge bungomo ma oorongooteto.
Kini, gedo Anut kootuyisina yomooyinoro mande
etoyi nguro. Ge ngu oni oorengo nangge. Ene
gedo ngandiro ete, gengombo no Anut, ero ete,
eyingo.

34 Onindo mande ngundiro etoyi ngu, asa,
Yisasdo gumi ero eyingo. Nakaya ngu yengo
mamana mandeno nakangoro, Anutro eyingo.
Nondo kuri ewono. Ye ngu anut ngundiro, ero
eyingo.
35 Noore kuri ingooteto. Anutro mande bidodo
bukno oorooteku, ngu hamoo mande nangge,
ngu sugi sugi oruwa. Ngu bukno nguno, Anutdo
oni mande yunoro, ngu oni nguya anut ngundiro
ero ewo.
36 Ene awa enengombo no rogoneroyingo.
Enendo no sureneroootoni, no merako ngano
ombuwonowo. Asa, nondo eteno, no Anutro
nangoni, nguro ndawugaro yendo etenggo, ge

Anut kootuyisina yomooyinoro mande ete, ero
etenggo? Ero eyingo.
37 Ene no nenengo Awanemboro koni ma
tetoowe ngu, arisa, ye mete noro mandene ngaro
nowoondoyemo hamoo ma tewanggo.
38 Ene no enengo koni tetoowe ngu, ye noro
mandene nguro nowoondoyemo hamoo ma teya
ngu, asa, ye mete nondo oo songo gura onindo
ma teweroyimu tetenoku, nguro nowoondoyemo
hamoo teni. Nguro ngu, ye mete ingondudu
metemi ngu, ngandiya ingoyi. Awando noya
oodoni, nondo Awaya oorootero, ero eyingo.
39 Yisasdo mande emukootoni ngu, asa, Yuda
onindo sanggiri urungga tero, Yisas ko towoon-
goro, dowooro, ya biyomimo yewero tetoyi,
ene Yisas Yuda oni kandeye dagaro, torige
toongeyingo.
40 Yisas toongero, oororo, Yodan sono ko won-
gooro, gidareroko uroorero, ene yade oororo,
kuri Yondo oni sono kundingiyi gimuyunoyingo
endega, nguno tunootero, nguno oruwo.
41 Ngu naruno, oni simoo bare oowooyingga
oorengo, ene Yisasno mayero mande enengombo
ngandiro eyingo. Hamoo oorengo, Yondo oo
songo gura onindo ma teweroyimu gura ngu ma
teyingo, ene Yondo nga oningga, ngaro mande
eyingo ngu hamoo nenengo, ero eyingo.
42 Ngu mera gumisina nguno, oni simoo bare
oowooyingga oorengo, ene Yisasro nowoon-
doyemo hamoo teyingo.

11

Lasaras Sayi Yoro Kumooyingo

1 Oni gura oowooyi Lasaras ene sayi yoyingo.
Lasaras ngu Mariya, Mata, eraga nguro gumoo-
yari, enengo endeyari oowooyi Betani.
2 Ngu Mariyangga ngundo ene kuri bo urumi
(Sanda) Urungga Oo Bidodo Simburi Yisas, ngu
keyimo wendoro, enengo uyimbo yonggurumooyingongga ngu. Ngu enengo gumooni
Lasaras ngu sayidodo teyingo.
3 Ngundiro nguro, kuwookuwooyi
erayagakundo mande Yisasno soweyoro eyingo.
Urungga Oo Bidodo Simburi, gengo oningga
nguro gome ingootekungga, ngu ene sayidodo
tero ooroote, ero eyingo.
4 Ene mande ngundiro soweyootori ngu, asa,
Yisasdo ngu mandega ngu ingoro eyingo. Ngu
sayingga ngundo oni yeni ma kumoowa. Kini,
ngu sayingga ngundo tetoni, oni simoo bareno
Anutro duridarini tunootewa. Ngu oo nguno
Anutro Nangoni ene duridarinidodo tunootero,
enengo oowooyi bingaminidodo oruwa, ero
eyingo.
5 Yisasdo Mariya, Mata, erabasa ko gumooyari
Lasaras, nguro gome ingoote.
6 Ene mande etoyi, Yisas ingoworomu ngu,
Lasaras sayi kumooro ooroote, ero etoyi in-
goro ngu, ene sa eraya nguya ngu endega oru-
wokungga, nguno oruwo.
7 Ngu naruno nguno, Yisasdo enengo kirikiri
onikuno eyingo. Noore Yuda merasina ko
oorowuyiga, ero eyingo.
8 Ene ngundiro etoni ngu, asa, kirikiri onikundo
eneno eyingo. Oo etuyeroyingo oni, kuy-

owo yange nga, Yuda onindo, digibo gurewero
tewonggoku, nguno ge ataga ko oorowuwero ete?
Ero eyingo.
9 Etoyi, Yisasdo gumi eyingo. Sa guranangge
nangge ngu ogisa ooroote. Oni ene sano endeyoro
ngu, ene digino ma yurewa. Ndadiro nguro, ene
merangga ngaro himimo mera kenoro endeyowa.
10 Ene oni suwoono endeyoro ngu, ene digi
wongosogurumooro werewa. Ndadiro nguro,
ene soru himi kini nguro, ero eyingo.
11 Yisasdo ngundiro ero, kootuyisina ene
mande gura soweyoro eyingo. Noorengo
doboonani Lasaras kuri wetoro kabetewo. Ene
nondo oororo, yokutuwootoowe ootoogewa, ero
eyingo.
12 Ngundiro tero, kirikiri onindo eyingo. Oo
Bidodo Simburi Simbunani, ene wetoro, kabetero
ngu, ene ko metemi tero oruwa, ero eyingo.
13 Yisasdo ngu Lasaras ngu kuri kumootoni,
nguro ngundiro eyingo. Ene kirikiri onindo
ngu, Lasaras ngu hamoo wetoro kabetero oodoni,
nguro ete, ero ingoyingo.
14 Ngundiro tetoyi, Yisasdo yootunoro, ero
eyingo. Lasaras doboonani ngu hamoo ku-
moowo, ero eyingo.
15 Ene no yengo ingoro nowoondoyemo yang-
gango teyunowero, nguro no anduno eneya ma
ootooro, nguro no oni oni teteno. Arisa, ataga
noore mete ene tanggeyimo oorowuyiga, ero
eyingo.
16 Yisasdo mande emukoro ngu, Tomas
oowooyi gura Didimas, ngundo kirikiri oni
gidaregaya eyingo. Arisa, noore ootoogetoyiga,

ooroya, enendo Yisas ureyi kumootoni ngu, noore eneya gobooro kumoowooto, ero eyingo.

Oni Ko Ootoogeweroyi, Ko Oni Sugi Sugi Suwooyi Sano Keta Oruweroyi, Ngu Yisas Simburi

17 Arisa, Yisas enengo kirikiri oniya yade oororo, Betani endemo tunootero ingoyingo, Lasaras bingo ngu mereno naru kuri namoraya oruwo.
18 Betani endega ngu Yerusalem ende urungga ngu tanggeyimo. Nguro rogo ngu 3 (Kilomita), ngundiro nangge.
19 Yuda oni simoo bare oowooyingga oorengo Mariya, Mata, eragano gumooyari kumoowoku naruno nguno mayero, enengo nowoondoyari yeyi imakeweroyimboro.

20 Ngu naruno nguno, Matado ingoworomu ngu, Yisas mayeyingo. Nguro, Mata ootoogero, Mariya yokoro, ooreko oororo, Yisas kenoyingo.
21 Matado Yisas kenoro eneno eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, ge ngano oodoyi ngu, noro gumoone ma kumoowa.
22 Ene no ingooteno. Ge oo guraro Anutno yemboongewaku ngu, asa, ngu ooga ngu, ene ge gunowa, ero eyingo.

23 Ene ngundiro etoni ngu, Yisasdo Matano gumi eyingo. Gengo gumoonggega ngu ko ootoogewa, ero eyingo.
24 Ene ngundiro etoni, Matado eneno gumi eyingo. No ingooteno. Ene naru wengamo ko ootoogewa. Ngu narunggano nguno, oni simoo bare merenonggo ko ootoogewanggo, ero eyingo.

25 Ene ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo.
Ko ootoogeweroyi ngu nondo nangge, ko keta
sugi sugi suwooyi sano oruweroyi nguya, nondo
nangge. Oni ene noro ingootoni, newendemo
hamoo tero, nguno ene kumoowaku ngu, asa, ene
noya keta oruwaro. Yo, ene keta ko ootoogero
sugi sugi oruwa.
26 Oni bidodo doongeye keta ootooro,
ngunonggo noro nowoondoyemo hamoo tero
oorootenggoku ngu, ene ma kumoowanggo. Kini,
ene suwooyi sano sugi sugi keta oruwanggo. Ge
nguro nowoondogemo hamoo tete bine, ngundi
kini? Ero eyingo.

27 Etoni, Matado eneno eyingo. Yo, Urungga
Oo Bidodo Simburi, no nowoondonemo hamoo
ge Krayis, Anutro Nangoni, ge nga oningga nga
Anutdo mera ngano sowenggerootoni ombuwo,
ero ewo.
28 Matado ngundiro ero yokoro, ene ko
oororo, Mariya yoro, songo oororo eyingo.
Oo etuyeroyingo oningga ngu omburo, ge
negogeroote, ero eyingo.
29 Mariyando mandeni ngu ingoro, ene sodedo-
mangge ootoogero, Yisasno oorowuyingo.
30 Ene Yisas endemo ma tunooteyingo. Kini,
Yisas ngu Mataya mande eworiku, musiyongga,
nguno nangge oruwo.
31 Yuda oni Mariyadodo yano ootooro,
ene ngunonggo Mariya newende yeyi
imakeweroyimboro oriyingo. Ngundo Mariya
kenootoyi, sodedomangge ootoogero, endesina
ooretoni, nguro ene keyoro, ene nguya endesina
ooreyingo. Ndadiro nguro, Mariya ngu mereno

sendowero oorowute, ero ingoyingo.

32 Mariya ngu ene Yisas oruwoku mera musiyonggakuno oororo, kenoro ngu, ene Yisas keyi damonimo bagootero eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, ge ngano oodoyi ngu, noro gumoone ma kumootoni, ero eyingo.

33 Ene ngundiro etoni ngu, asa, Yisasdo Mariya ko Yuda oni Mariya keyoro oorowuwonggoku nguya sendootoyi yeyoyingo. Ngundiro yeyoro, Yisas newendemonggo, enengo nowoondoyi teyunoyingo.

34 Yisasdo ngundiro tero eyingo. Ye enengo bingo yoro ndano merengoowonggo? Etoni enebana eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, ombuya keno. Ero eyingo.

35 Yisasdo sendoyingo.

36 Ngundiro tetoni, Yuda onindo kenoro eyingo. Kenoyi, ene ngu oningga nguro gome ingoote, ero eyingo.

37 Etoyi, ene oni gidaregado eyingo. Nga oningga nga ngu, oni doongeye kiringo yomosiyootoni doongetetenggo. Ene Lasaras hooroowetoni ngu, ene bine ma kumoowo, ero eyingo.

Yisasdo Lasaras Merenonggo Ko Yokutuwootoni, Ootoogeyingo

38 Arisa, Yisas ngu newende kowuri oorengo yetoni, oni mere tanggeyimo oorowuyingo. Ngu oni merengga ngu, digi woondokoyi urungga newendemo oni mereyi yomosiyoro, oni nguno merengooro, digi urungga yoro, ngundo mere manggowo ukingoyingo.

39 Yisasdo eyingo. Ye digiga mere manggowo
ukingoyingongga ngu andangeyi. Ngundiro
etoni, oni kumooyingongga nguro kuwooyi, Mata
ngundo Yisasno gumi eyingo. Urungga Oo Bidodo
Simburi, ene kumootoni, merengooyingo ngu
noore naru namoraya kuri yokowooto. Ngundiro
nguro, ndindingo ukayi biyomi merenonggo
oorewa! Ero eyingo.
40 Matado ngundiro etoni ngu, asa, Yisasdo
eneno gumi eyingo. No kuri geno ewonoku,
ge nowoondogemo hamoo tetoni ngu, ge Anutro
duridarini yanggangoni ngu kenowa, ero eyingo.
41 Arisa, ene Yisasro mandeni ingoro, nguro
ene digigaku andangeyingo. Ngundiro andange-
toyi, Yisasdo randoro doongetero eyingo. Awa, ge
noro yemboongene ingowoku, nguro no geno es-
osooteteno. Ndadiro nguro, ge noro yemboonge
ngu kuri ingowoku ngu!
42 No kuri ingooteno, ge suwooyi sano nondo
mande etenoku, ngu ingoro ooroote. Ene nondo,
ataga nga oni simoo bare dikatenggoku, ngando
ngu ingoya, ene nowoondoyemo hamoo teton-
ingga, gedo nangge kuri no sureneroot oyi, om-
buyingo, nguro ero, meno yanggango tero, yem-
boongeyingo.
43 Yisasdo yemboongeyingo ngundiro ero
yokoro ngu, ene meno eyingo. Lasaras, ge
endesina oore! Ero eyingo.
44 Arisa, Yisasdo mande ngundiro etoni ngu,
oni kumooyingonggaku ootoogero, endesina
ooreyingo. Keyi kandeyi, omukumundoongo
ngu towikumbabo doobengoro mbimboongoro
gosiyoyingo. Ene ngundiro oodoni, Yisasdo

eyingo. Towikumba ngu wesiyoya yokootoyiga oorowuni! Ero eyingo.

Tabango Onindo Mande Guranangge Yisas Ureyi Kumooweroyimboro, Ero Gosiyoyingo (Matiyu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Arisa, ngundiro tetoyi, Yuda oni oowooy-
ingga ene kuri mayero, Mariyadodo oruwong-
goku, ngundo ngu oo Yisasdo teteku ngu kenoro,
ene nguro nowoondoyemo hamoo teyingo.
46 Ene Yuda oni gidarega kewooroyemo ngundo
Parisi onino oororo, Yisasdo oo tewoku, nguro
eyingo.
47 Ngundiro nguro, Anutno wooro yeyingo
oniro sobosobo oniku, ko Parisi oni, ngundo
Yuda tabango oniya yowuruwooro eyingo. Noore
ndadiro tewato? Ngu oningga ngundo ene oo
songo gura onindo ma teweroyimu, ngu oowooy-
ingga tete.
48 Ene noore doongenanimbo nangge kenowa-
toku ngu! Ngu oningga ngu yokootooye ngu,
asa, ene ko ngundiro urungga tewa. Ngundiro
tetoni ngu, simoo bare oowooyingga enengo
nowoondoyemo hamoo tewanggo. Ngundiro
tetoyi, asa, Rom onindo omburo, noorengo
yowuru ya kundingiyi oowooyi Tembel, ko
noorengo Yuda oni simoo bare kenanimo nguya
yomburiyerowanggo, ero eyingo.
49 Ene mande ngundiro etoyi, asa, oni gura
ene kewooroyemo, ngu oowooyi Kayiyapas, ngu
oningga ngu, ene ngu dagomangga nguno, ene
Anutno wooro yeweroyi nguro sobosobo tabango

oruwo. Ngundo mande ero eyingo. Ye ingonduduye kini.

50 Ye oo gura ma ingootenggoku, ngu mete oni
guranangge bo oni simoo bare hoorooweyeroro
kumoowa. Kini tetoni ngu, noorengo kenanimo
Yuda oni simoo bare nga oonootewanggo, ero
eyingo.

51 Kayiyapasdo, enengo ingondudunonggo ma
eyingo, enendo kootuyisina oo tunooteweroyi
nguro eyingo. Kini, Kayiyapas ngu dagomangga,
nguno ene Anutno wooro yeweroyi nguro so-
bosobo rogo tetoyi, Yisasro mande nguro ene
koretero ingondudu tero eyingo. Yisasdo Yuda
oni simoo bare hoorooweyeroro kumoowa.

52 Ene Yuda oni nangge hoorooweyerowero
nangge ma kumoowa. Kini, ene kumooweroy-
ingga ngu Anutro simoongo mera bidodomo oo-
rootenggoku, ngu yowuruyerootoni, wata gu-
ranangge tunootewanggo.

53 Arisa, ene ngu sa narungga nguno, oororo,
ene Yisas ureweroyimboro mande ero oore
ereweyingo.

54 Ngundiro nguro, Yisas ene Yuda oni ke-
wooroyemo tunoo ma endeyoyingo. Kini, Yisas
ngu, ene ngu endega ngu yokoro, oororo, oni
kini kingo mera ngu tanggeyimo, Ipirim ende
bodaga, nguno enengo kirikiri onidodo nguno
oruwonggo.

55 Yuda oniro sunggi Anutdo dagayeroyingo
naruwo, Pasowa, ngu namoko teyingo. Pa-
sowa ma tunooteyingomo, oni oowooyingga en-
deni endenimonggo, Yerusalem endemo mayero,
nguno enengo yoyeyi, Anut doongeyimo, metemi

teweroyimboro mayeyingo. Ndadiro nguro, ene
Mosesro mamana mandeni ngu nenengo keyoro
oorootenggo.
56 Mayero, ene Yisasro doongetero, erewero
eyingo. Ye ndadiro ingoro etenggo? Yisas ene
naru kundingiyi ngaro mayewa, ngundi kini,
bine? Ero eyingo.
57 Yuda onindo Yisas ereweyingo ngu damoni
ngandiro. Anutno wooro yeyingo oniro sobosobo
oni, ko, Parisi oniya mande ngandiro kuri eyingo.
Onindo Yisas ndano oorooteku ngu ingoya ngu,
asa, ene komo mayeya etoni, ingoro, nguno
dowooro, yoro, ya biyomimo yewato, ero eyingo.

12

Mariyando Yisas Keyimo Bo Urumi Wendoro Ngundo Yisas Keyi Sonowooyingo
(Matiyu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Naru kundingiyi ngu ma tunooteyingomo,
naru kandegura gidemboro guranangge oodoni,
Yisas nguno ene Betani endemo oorowuyingo.
Betani endega ngu, Lasarasro ende. Ngu Lasaras
oningga ngu, kuri Yisasdo merenonggo ko yoku-
tuwootoni, ootoogeyingongga ngu.
2 Ene Yisasro oo simbo gura ngu endemo nguno
kayingo. Mata ngu ene oowari moondootoni,
Lasarasdo ngu oniya nguya bibitero, Yisasdodo
oowari neyingo.
3 Ene oowari netoyi, Mariyando kumu bo
urumi gura oowooyi Nard, ngu ndindingo gome,
(Kilo) gumi nangge yoro, ngundo Yisas keyi
sonowooyingo. Ngundiro sonowooro, enengo

tabango uyimbo yonggurumooyingo. Ngu kumu
bo urumingga nguro urini ngu urungga oorengo.
Yo, ndindingo ngu gome, ngunonggo ndindingo
gomengga ngu yangga ngu nangge teyingo.
4 Ene kirikiri oni gura, ngu oowooyi Yudas
Iskariyoot, ngu oningga, ngundo kootuyisina
Yisas yootunoro, mundi oni kandeyemo yero
yunowaku, ngundo boguwooro ngandiro eyingo.
5 Ndawugaro nguro, noore nga kumu bo urum-
ingga nga oni yunoro, nguro urini ngu, dagoma
guranangge ko tero digi beye yoro, angoyi oni ma
yunoyingo? Ero eyingo.
6 Ene Yudasdo angoyi oniro ingondudu tero ma
eyingo. Kini, ene ngu yakaka oni, ene ngu digi
beye sobowooro, ngunonggo ene beye onindo
yetoyi, enendo yakakayi gidarega yororuwo.

7 Ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo. Ngundo
yokoyi! Ye nga barega ngando teteku, nguro
ma eweroyi. Ndadiro nguro, no kumootoowe,
mereno merenerowerоyi narungga, ngu
yootunoote.
8 Yo, hamoo, angoyi oni ngu, ene yeya suwooyi
sano oruwanggo. Ene nondo ngu yeya suwooyi
sano ma oruwato, ero eyingo.

Anutno Wooro Yeyingo Nguro Sobosobo Oni, Ngundo Lasaras Ureyi Kumooweroyimboro Eyingo

9 Yuda oni simoo bare oowooyingga ene Yisas
Betanino oorooteku ngu ingoro, nguro ene nguno
ombuyingo. Ene Yisas kenowero nangge kini.

Yisasdo ene kuri Lasaras merenonggo yokutu-
wootoni ootoogeyingo, nguro ene Lasaras nguya
kenowero ombuyingo.
10 Ngundiro nguro, Anutno wooro yeyingo oni
nguro sobosoboku, ngundo Lasaras nguya ureyi
kumooweroyimboro mande ero gosiyoyingo.
11 Ndadiro nguro, Yuda oni oowooyingga,
ene Lasaras kenoro ingoro, nguro ene Yisasro
nowoondoyemo hamoo tetoyi, enengo tabango
oni yoyokoyingo.

Yisasdo Bingamidodo Yerusalem endemo Oororo Uyingo
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Sengetoni, oni simoo bare urungga oorengo
ene naru kundingiyi ngu kenowero mayero oo-
rootenggo. Ngu narungga nguno, ngu simoo bare
ngundo Yisas ene Yerusalem ngu ombuteku ngu
ingoyingo.
13 Ngundiro nguro, ene toonggoo uyi toongooro
yoro, irosarayi dowooro, umamingoro, Yisas
oowooyi bingami okooro oororo, ooreko Yisas
kenoro, meno moguru urungga tero eyingo.
Hosana! Gengo oowoongge awuno oorengo!
Nga oningga nga ngu, ene Oo Bidodo
Simburi Simbunani, ngu oowooyimo om-
buteku nga! Ene Iserel oniro oo bidodo
sobowooyingo oni urungga! Ero eyingo.
14 Yisas ngu Hos gura oowooyi Donggi nangoni
gura kenoro, yoro, nguno bibiteyingo. Ngu Anu-
tro mandeno ngandiro ero eyingo.
15 Ye Sayiyon (Yerusalem) endemo oni simoo
bare, ye ma sosorewero! Kenoyi! Yengo oo

bidodo sobosobo oni ombuteku ngu! Ene Donggi
nangoningga sanganimo bibitero ombute! Ero
eyingo.(Sekarayiya 9:9)
16 Yisas enengo kirikiri oni ngu, ene ngu man-
dega nguro muri ma ingoyingo. Ene, Yisas ko
ootoogeyingongga, ngu duridarinidodo tunoote-
toni, ene nguno nowoondoyemo ingondudu
teyingo. Ngu naruno nguno, kirikiri onindo
Anutro mandeno ewoku, tunoo oorengo ingoro,
ngunonggo onindo Yisasno teyingomu nguro in-
gondudu teyingo.
17 Kuri Lasaras kumootoni merengootoyi,
nguno oodoni, oni simoo bare urungga
oorengo Yisasdodo oode, ngunonggo Lasaras
negongootoni, ko ootoogetoni kenoyingo. Ngu
oni simoo bare urungga, ngundo ene ngu
ko mande oo Yisasdo teyingo, nguro mande
mandeni ero yootunoyingo.
18 Ene ngundiro mande mandeni yootunootoyi,
oni simoo bare oowooyingga ene Yisasdo kuri oo
songo gura onindo ma teweroyimu tewoku, ngu
kenoro ingoro, nguro ene oororo, ooreko Yisas
kenowero oorowuyingo.
19 Ngundiro tetoyi, Parisi onindo enengo
nangge mande ero ingoro eyingo. Nga kenoyi!
Oni simoo bare ene oororo, Yisas keyoro
endeyootenggoku nga! Noorendo oo tetetoku
ngu, kingo oo ngundiro tunootete! Ero eyingo.

Yisasdo Enengo Kumooweroyi Nguro Eyingo

20 Oni simoo bare ene Yerusalem endemo
oorero, naru kundingiyimo nguno Anutno
yambo mande tewero ooretoyi, Girik oni

gidarega nguya yambo mande tewero, nguro
ene Yerusalemno ooreyingo.
21 Ngu Girik oni ngu, ene Pilipno omburo
eyingo. Urungga, noore Yisas kenowero. Ero
eyingo. Pilip oningga ngu, ene Betisayida ende
Galili mera ngunonggo ombuyingo.
22 Arisa, Pilipdo enengo mandeye ngu in-
goro oororo, Enduruno ero enengo eraya eraya
oororo, Yisasno Girik oniro mande eyingo.
23 Ene ngundiro etori ngu, asa, Yisasdo mande-
yari gumi eyingo. Anutro Nangoni Oni Kirarongo
nguro naru ombutoni, ene duridarinidodo ngu
yoweroyi narungga ngu kuri tunootete.
24 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Nggire
yuwooyi merako uro ma kindangero ooretoni
ngu, asa, enesu nangge oruwa. Ene oo yuwooyi
kindangero oorero ngu, oo engge oowooyingga
tunootewa.*
25 Oni enengo goweyi nguro nangge ingoro
sobowooro oruwaku ngu, ngu oningga nguro
keta oruweroyiga ngu oonootewa. Ene oni
enengo ketangga ngu mera ngano kootu inoro,
ene dobookuriyi nowoondoyi teyunoro, Anutro
koni ngu tero hoorooweyeroro ngu, asa, ene
suwooyi sano keta sugi sugi oruwa.
26 Ene oni gura noro kone nga dowoowero
tero ngu, ene komo no keneroni. Ene ngundiro
keneroro ko tetoyi ngu, asa, nondo endega oo-
rootenoku, nguno noro ko oni nguya noya go-
booro oruwaro. Yo, ene ngundiro tero no

* **12:24:** (Nga mandega nga ngu muri ngandiro: Yisas enen-
gombo kumooro ko ootoogeweroyi, nguro eyingo).

hooroowenerorо ko tero oodoore ngu, noro Awanembo ene oowooyi bingamidodo inowa.

27 Ataga, noro nowoondone kowuri oorengo yetoni, nguro no ingondudu oowooyingga teteno. Nguro no ndadiro ewano? Nondo bine ewano, Awa ge nono oo ataga tunooteweroyiga nga andangenuno, ewano? Kini, no ngundiro ma ewano. No ngu kowuringga ngu koorowoowero, nguro nangge no merako ngano ombuwono.

28 Awa, gengo oowoongge yega urungga tunooteni! Yisasdo ngundiro etoni, Anutdo sambononggo ngandiro meno eyingo. Nondo nenengo oowoone kuri yewe urungga tunootewoku, ko kootuyisina nguya no oowoone yewe urungga oorengo tunootewa, ero eyingo.

29 Ene ngundiro etoni, asa, oni simoo bare oowooyingga oorengo ene tanggeyimo dikayingo, ngundo ngu ingoro eyingo. Nggururu gusiroga ngguyi ute, ero eyingo. Oni gidaregado eyingo. Sambono Engel oninggado eneno mande ete, ero eyingo.

30 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi eyingo. Kini, noro Awanembo mandega eteku nga ngu, no hooroowenerowero ma ete. Kini, ye hoorooweyeroweroyimboro nguro ete.

31 Ataga nga narunggano, ngano ngu, Anutdo mera ngaro oni simoo bare wirikoyeroro ete. Yengo muriye ngu biyomi nangge, ero ete. Ataga ngu mera ngaro muri biyomi nguro sobosobo tabangongga, ngu Anutdo andangero owewa.

32 No ataga merako ngano oorooteno. Ene kootuyisina, onindo nowokooro awuno

noyetenggoku, narungga nguno, oni simoo bare
bidodo yoyewe, nono ombuwanggo, ero eyingo.†
33 Yisasdo ngundiro eyingongga ngu, enengo
kumooweroyi, nguro murini tunoo yootunoro
ngundiro eyingo.

34 Ngundiro etoni, oni simoo bare urungga,
ngundo Yisasro mande gumi eneno eyingo.
Noore mamana mandeno, mande eteku, ngu
ngandiro ingooteto. Krayis, ene Anutdo simoo
bare ko yoyowero sunggi yeyingo oningga ngu,
ene ngano omburo, sugi sugi oruwa. Ndadiro
nguro, gedo ete, oni ene komo Oni Nangoni,
ngu okooro boorowoowanggo? Ngu Oni Nangoni
oningga, ngu oone? Ero eyingo.

35 Ene ngundiro sumoo inootoyi, Yisasdo
ngandiro eyingo. Naru bodaga nangge noro
soru himi ngu yeya oruwa. Ataga ngu ye soru
himidodo oorootenggo. Nguro ngu, ye komo
soru himimo endeyoyi. Kini tetoni ngu, suwoo
ooreri biyomi, ngundo omburo ye wiriyerowa.
Oni ene ooreriko endeyooteku ngu, ene oore
oorowuteku, ngu kenoro, ma ingootenggo.
36 Ataga, ye noro soru himidodo oorootenggo.
Nguro ngu, ye komo, nondo soru himi yoro
ombuyingo, nguro nowoondoyemo hamoo teyi!
Ye ngundiro tero ngu, asa, ye noro simoone nguro
soru himimo nguno endeyowanggo. Yisasdo ngu
mandega ngu ero yokoro, ene musiyo songosina
oni nguno kini nguno oororo kengeyingo. Ero
eyingo.

---

† **12:32:** (Yisas de omukondino boorowooweroyi nguro eyingo).

Yuda Oni Oowooyingga Yisasro Nowoondoyemo Hamoo Ma Teyingo

37 Oni ene Yisas kenootoyi, oo songo gura onindo ma teweroyimu, ngu urungga tetoni kenoro, nguro ene nowoondoyemo hamoo ma teyingo.

38 Ngundiro nguro, Anutro ingonduduni eyingo oni, Ayisayaro mandeni, nguro engge tunootete. Ayisayando kurimi ngandiro eyingo.

Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, onendo ngu noorengo mandenani ngaro newendemo hamoo tewa? Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ngundo enengo yanggangoni ngu oone etungowo? Ero eyingo. (Ayisaya 53:1)

39 Ene Yisasro nowoondoyemo hamoo ma teyingo. Nguro muri ngu, Ayisayando nakaya gurano ngandiro nakangoyingo.

40 Anutdo enengo doongeye ngu, kuri ukingoyingo, enendo tetoni nowoondoye yeni digi ngundiro gagiwi oorengo yeyingo. Ngundiro nguro, ene doongeyembo oo kenoro, nowoondoyemo hamoo ingoweroyi nguya kini. Nguno ngu, ene nowoondoye ma yowoorengootoyi, nondo ma yomosiyerowano, ero eyingo. (Ayisaya 6:10)

41 Anutdo Yisasro duridarini tunootero teweroyi, ngu Ayisaya etungootoni, kenoro, nguro ene Yisasro mandeni eyingo.

42 Hamoo, oni tabango urungga nguya Yisasro nowoondoyemo hamoo teyingo. Ene Parisi oniro sosorero, nguro enengo nowoondoyemo hamoo

ngu, ene yootunoro ma eyingo. Ene tunoo
etoyi ngu, asa, Parisi onindo yambo yanonggo
oweyeroro, yambo mande teweroyi nguro roogo
teyunoyingo, ero ingoro, nguro ngundiro teyingo.
Ero eyingo.
43 Ene tabango onindo enengo ingonduduye
urungga ngu simoo baredo enengo oowooye
eya okooyi ero, gome ingootenggo. Yo, hamoo,
ngundiro ingoyingongga, ngundo Anutdo
oowooye okooweroyiga ngu, dagate.

Yisasro Mandeni, Ngundo Oniro Mandeye Ngu Wirikowa

44 Yisasdo manggaru tero eyingo. Oni ene noro
newendemo hamoo teteku ngu, ene noro Awane
no sowenerootoni ombuwonoku, nguro nguya
newendemo hamoo tete.
45 Oni ene no neyoro ngu, ene noro Awane
no surenerootoni, no ngano ombuwonoku ngu
nguya kenowa.
46 No ngu mera ngano ombuwonoku, ngu soru
himi ngundiro ombuyingo. Nguro ngu, oni
bidodo ene noro nowoondoyemo hamoo tewang-
goku ngu, ene ooreriko ma oruwanggo.
47 Ene oni gura noro mandene ingoro, ene
ngu ma keyoro ngu, asa, no nguya ene ma
wirikowano. Kini, no mera ngaro oni simoo bare
wirikoyerowero ma ombuyingo. Kini, nondo ngu
enengo weti mbumbuwanonggo andangeyeroro
yoyoweroyimboro ombuyingo.
48 Oni ene no kootu nunoro noyokoro, ene
nondo mande ewonoku, ngu ma ingoro, yoro

dowooro ngu, asa, naru wengamo, nondo mandega ewonoku, ngundo ene wirikowa.

49 Nondo nenengo ingondudunonggo mande nga ma eteno. Kini, Awane enengombo no sureneroot oni ombuwonoku, ngundo oo bidodo nunootoni mete temukowanoku, ngu no ngu nangge yootunoro eteno.

50 No ngu ingooteno. Awaro mamana mandeni ngundo suwooyi sano sugi sugi keta oruweroyiga, ngu oni Awaro nowoondoyemo hamoo tetenggoku, nguno yeni tunootete. Ngundiro nguro, nondo mande bidodo etenoku nga ngu, Awando kuri etoni, ingowonoku, ngu nangge eteno. Ero eyingo.

13

Yisasdo Enengo Kirikiri Oni Keye Sonoyeroyingo

1 Naru kundingiyi oowooyi Pasowa, nguro naruwo namoko tetoni, nguno Yisas ene ngandiro ingoyingo. Ene komo nga merangga nga yokoro, ene eweyi tanggeyimo, ko ooreweroyi naruwo ngu tunooteyingo. Enengo oni simoo bare mera ngano oorootenggoku, nguro nowoondoyi teyunoyingo. Ene bidodoboro nowoondoyi teyunoro oode oororo, ene kumooyingo naruno wenga.

2 Suwootetoni ene oowari nero oodoyi, Setando ingondudu biyomimu, kuri Yudas Iskariyoot, Sayimon oningga nguro nangoni, nguno yeyingo. Yo, hamoo, Setando Yudas eriringootoni, ngu

Yisas yoro, mundi oni kandeyemo yeweroyim-
boro oore yomosiyoyingo.
3 Yisasdo ngu ene kuri ingoyingo. Eweyimbo
oo bidodo ene kandeyimo yero inoyingo. Ewey-
imbo ene sureyootoni, ombuyingomu, ngu Eweyi
tanggeyimo ko oorewa.
4 Ngundiro ingoro, Yisas ene oowari nero
yokoro, ootoogero, enengo towi pirungga
nengguroyi ngu andangero yero, ene sono
gimuweroyi towingga yoro, wanggangomo
gosiyoyingo.
5 Yisasdo ngundiro tero, ene sono yoro,
koondo gurano wendoro, sono ngundo
enengo kirikiri oni keye damonimo yero,
sonoyeroyingo. Ngundiro sonoyeroro, enengo
wanggangomo sono gimuweroyi towingga,
ngundo yonggurumooyingo.
6 Yisasdo ngundiro tero, yade Sayimon Pitano
ombutoni, Pitando Yisas sumoo inoro eyingo.
Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge no
kene nguya sonowoowero, bine? Ero eyingo.
7 Ene ngundiro sumoo etoni, Yisasdo mandeni
gumi eyingo. Nondo ataga oo tetenoku nga, ge
nguro damoni ge ma ingoote. Ene kootuyisina
ngu ge ngaro damoni ingowa, ero eyingo.
8 Ngundiro etoni, Pitando mande gumi eyingo.
Ge noro kene hamoo oorengo ma sonowoowero.
Etoni, Yisasdo gumi eyingo. Nondo ge ma sonong-
gerowanoku ngu, ge noya gobooro ma oruwaro,
ero eyingo.
9 Etoni, Sayimon Pitando eneno gumi eyingo.
Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge
kene nangge ma sonowoowero. Kini, ge komo

kene, kandene, tabane nguya sonowoomuko, ero eyingo.
10 Etoni, Yisasdo gumi eyingo. Oni ene goweyi bidodo sono gimuwoku ngu, ene sugabo kini. Ene mete keyi nangge sonowoowaku ngu, asa, ene goweye moondeye bidodo sarayi. Yo, ye bidodo metemi oorootenggo. Ene, ye kewooroyemo, ngano oni guranangge ene metemi kini, ero eyingo.
11 Yisas ene kuri ingoote. Ngu oningga ngundo ene yootunoro, mundi oni kandeyemo yewa. Ngundiro nguro, ene ngandiro ewoku, ye kewooroyemo oni gura ngu metemi kini, ero eyingo.
12 Arisa, Yisasdo keye sonowooro yokoro, enengo nenggurogaku yoro tero, bibitero, enengo kirikiri oniku sumoo yunoro eyingo. Ye bine nga kongga yeno tetenoku ngaro damoni ingootenggo?
13 Yendo noya ngandiro etenggo. Oo etuyeroyingo oni, ko, Oo Bidodo Simburi Simbunani, ero etenggo. Ngu yendo hamoo etenggoku, no ngu nangge.
14 Ngu hamoo, no ngu yengo Urungga Oo Bidodo Simburi, ko no yengo Oo Etuyeroyingo oni nguya, nondo yengo keye sonowootenoku ngu, arisa, yendo nguya dobookuriye keye sonowooyi.
15 Nondo ataga ye etuyerootenoku muringga ngu, kingo gabogaboyi nangge etuyerooteno. Yendo nguya ngu muringga ngu teyariyi.
16 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Ko oni ngu, enengo sobosobo oningga ngu dagaro awuno ma oruwa. Ngundiro nangge, oni gura ko gurano

oororo ngu, enengo oningga sureyootoni kono oorowuteku, ngu dagaro awuno ma oruwa.
17 Ene ye nga oo nga ingoro, ye nguya ngundiro tero ngu, asa, ye mete oni oni tewanggo.

18 Nondo ye bidodoboro ma eteno. Nondo oni nenengo rogo tewonoku, nguro ingooteno. Ene ngu ooga, ngu Anutro mande, ngu engge tunootete. Anutro mandeno ngandiro ete.

Oni ene noya oomanongoyingo gobooro nero, ene no nowoongowero keyi okoowa, ero eyingo. (Sam 41:9)

19 Ngu ma tunooteyingomo, no yeno eteno. Nguro ngu kootuyisina ngu tunootetoni, asa, ye nowoondoyemo hamoo teweroyi ngu no nga oningga nga.
20 Nondo hamoo oorengo, yeno eteno. Oni nondo ko oni sureyootoowe, oorowuteku ngu yoro, gome tero, yomosiyoro ngu, asa, ngu oningga ngu, ene no nguya noyoro yomosinerowo. Yo, ngu oningga ngu no noyoro ngu, ene noro Awane no sureneroootoni, ombuwonomungga, ngu nguya yowa, ero eyingo.

Yudasdo, Yisas Yootunoro Mundi Oni Kandeyemo Yewa
(Matiyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yisasdo ngundiro ero yokoro, ene newende kowuri oorengo yetoni, nguro ene yootunoro eyingo. Hamoo oorengo, no yeno eteno. Ye kewooroyemo nganonggo gurado no yootunoneroro, mundi oni kandeyemo noyewa, ero eyingo.

22 Yisasdo ngundiro etoni, kirikiri oni enengo
nangge ebe keno keno tero, ngu oneya ete, ero
ingoyingo.
23 Ene ngundiro tetoyi, kirikiri oni gura, Yisasdo
nguro gome oorengo ingooteku, ngundo Yisas
tanggeyimo oruwo.
24 Ngundiro oodoni, Sayimon Pitando taban-
gombo tero, eneno eyingo. Gedo sumoo ino ene
oneya ete, ero eyingo.
25 Arisa, ngu oni Yisas tanggeyi oorengomo
bibiteyingongga, ngundo Yisas tanggeyi ooren-
gomo oororo rorowooro, sumoo inoro eyingo. Oo
Bidodo Simburi, ge oneya ete? ero eyingo.
26 Ene ngundiro sumoo etoni, Yisasdo mandeni
gumi eyingo. Nondo oomanongoyingo gumi gura
oo sonoyimo yero yoro, oni gura inootoowega
ngu, ngu oningga ngu! Ngundiro ero, ene
oomanongoyingo gumi gura yoro, oo sonoyimo
yero, yoro, Yudas Iskariyoot, Sayimonro nangoni,
ngu inoyingo.
27 Yudas oowari ngu yoro netoni, ngu naruno,
Setando newendemo utoni, Yisasdo Yudasya
eyingo. Ge oo tewero ingooteku, ngu ge komo
sodedo ngundiya te! Ero eyingo.
28 Yisasdo mande ngundiro Yudasya etoni, oni
oo neweroyi yabano bibiteyingo ngundo man-
deni ingoro, ene nguro muri ma ingoyingo.
29 Yudasdo ngu, Yisas garo ngu bidodoboro digi
beye nguro siri, ngu enendo sobowoote. Yisasro
kirikiri oni gidaregado ngu, Yisasdo mande ngu
etoni, ene ingoyingo. Naru kundingiyi nguro oo
gura uriyoni, ngundi, oo gura angoyi oni yunoni,
ero eteku, ngu ero ingoyingo.

30 Arisa, Yudas oomanongoyingo gumingga ngu
yoro, ene ende oorero toongeyingo. Ngundiro
toongetoni, ngu narungga ngu, suwoo ooreri
teyingo.

Mamana Mande Keta

31 Yudas endesina oorero toongetoni, ngu
naruno, Yisasdo eyingo. Ataga Oni Nangoni, ene
bingaminidodo tetoni, ngunonggo Anut nguya
enengo nangonimonggo bingaminidodo tete.
32 Ene Anutdo enengo nangonimonggo
bingaminidodo yoro ngu, asa, Anutdo
bingaminidodoga ngu yoro, enengo Oni
Nangoni nguya ko inootoni, enengo eraya eraya
sodedomangge bingamiyaridodo tunootewari.
33 Ye simoone, naru bodaga nangge, no yeya
oode, kootuyisina, ye no erewenerowanggo. No
kuri Yuda onino ewonomu, ngundiro nangge,
ataga yeno nguya eteno. Ye nondo endega
oorowutenoku, nguno ye ma oorowuwanggo.
34 Ene ataga nondo mamana mande keta gura
ye yunooteno. Ye komo dobookuriye nowoon-
doyi teyunoyi! Yo, nondo yengo nowoondoyi
teyunootenoku, ngundiro nangge, ye komo do-
bookuriyeboro nguya nowoondoyi teyunoyi!
35 Ye dobookuriyeboro nowoondoyi tewang-
goku ngu, asa, oni simoo bare, bidodo ye yeyoro
ingowanggo. Ye ngu noro kirikiri oni oorengo.
Ero eyingo.

Yisasdo Pitaya Eyingo, Ge No Kootu Nunowa, Eyingo

(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Sayimon Pitando Yisasno eyingo. Oo Bidodo
Simburi, ge ndawoore ute? Etoni, Yisasdo man-
deni gumi eyingo. Nondo endega oorowutenoku,
nguno ge no keneroro, oorowuweroyi, ngu er-
eremo kini. Ene kootuyisina, ge no keneroro
nguno oorowuwa, ero eyingo.
37 Ene ngundiro etoni, Pitando gumi eyingo.
Oo Bidodo Simburi Urungga, ndadiro nguro,
no ataga ge ma kenggeroro oorowuwano? No
nenengo ketangga, ngundo ge hoorooweng-
gerowero, ingooteno, ero eyingo.
38 Ene ngundiro etoni, Yisasdo mandeni gumi
eyingo. Gedo gengo ketangga ngu yokoro, no
hooroowenerowero ete? Hamoo oorengo, no
geno eteno. Kootoori ma eyingomo, ge no
oowoone tambu kabusa ero oongoonerowa, ero
eyingo.

14

Yisas Ngu Awano Oorowuweroyi Oore

1 Yisasdo enengo kirikiri onino mande gura
eyingo. Yengo nowoondoye soriyokoro ma
sosorewero. Ye Anutro nowoondoyemo hamoo
tetoningga, ngunonggo ye komo noro nguya
nowoondoyemo hamoo teyi.
2 Noro Awanemboro yangga ngu, ya gumi
kowookowoo ooroote. Ngundiro kini ngu, asa,
no kuri yeno ewano. No yeno hamoo eteno. No
yengo musiyo yomosiyoyunowero oorowuteno.
3 No oororo, yengo musiyo yoonenengoro
yokoro ngu, asa, no ko omburo, ye yoyoro oorero,
noya gobooro oruwato. Yo, nondo musiyongga

oorootenoku, nguno ye nguya noya gobooro oruwato.
4 Yo, hamoo, nondo ngu endemo nguno oorowuweroyi ooreyiga ngu, ye kuri ingootenggo, ero eyingo.
5 Ene ngundiro etoni, Tomasdo mande gumi eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, ge ndaruwero ete? Noore ma ingooteto. Arisa, ndadiro terogogo, noore ngu oorega ngu kenoro ingowato? Ero eyingo.
6 Etoni, Yisasdo gumi eyingo. No, nondo nangge no oore. No nangge hamoo mande nguro Simburi, nondo nangge, suwooyi sano keta oruweroyi nguro Simburi. Oore guranonggo Awa tanggeyimo oorowuweroyi kini. Hamoo oorengo, kini, nononggo nangge Awa tanggeyimo oorowuweroyi.
7 Ene ye kuri noro ingootenggoku, nguro ngu, ye noro Awanemboro nguya ingootenggo. Ataga ye damoni yero, ye ene ingoro kenootenggo, ero eyingo.
8 Ene ngundiro etoni, Pilipdo eneno eyingo. Oo Bidodo Simburi Simbunani, ge Awangge etuyero! Ge ngundiro etoyi ngu, asa, noore mete ero ingowato, ero eyingo.
9 Ene ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo. Pilip, naru pirungga no yeya gobooro oruwootoku, ge noro ma ingoote? Oni ene no neyooteku ngu, ene Awane nguya kenoote. Ndadiro nguro, ge Awangge noore etuyero, ero ete?
10 No Awano oodoowe, ko Awando ene nono oorooteroku, nguro ge nowoondogemo hamoo ma tete, bine? Nondo mande yeno etenoku nga ngu,

nondo nenengo ingondudunonggo ma eteno.
Kini, Awa noya ootooro, ngunonggo enengo in-
gondudunimonggo nangge enengo koni ngu tete.
11 Ye ngu komo nga mande ngaro nowoon-
doyemo hamoo teyi. No awano oodoowe, ko
Awa ene nono ooroote. Ye nguro nowoondoyemo
hamoo mete ma tetoni ngu, asa, ye komo nondo
oo songo gura onindo ma teweroyi tetenoku, nga
bidodoboro ingondudu teya, nguro ye komo noro
nowoondoyemo hamoo teyi.
12 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Oni ene
noro newendemo hamoo tetoni ngu, nondo ko
oo tetenoku nga, ene nguya ngu ko oo ngu
mete tewa. Ene ko urungga oorengo tero,
ene nondo kongga tewonoku, ngundo no da-
ganerowa. Ndadiro nguro, no Awa tanggeyimo
oorowuteno.
13 Yendo oo bidodoboro no oowoonemo kira
ewanggoku ngu, no ngu ooga ngu tewano.
Ngundiro nguro, Awa ngu enengo nangonimo
ene bingamini duridarinidodo tewa.
14 Yo, hamoo, ye no oowoonemo oo guraro kira
ero teni ewanggoku ngu, asa, no ngu ooga ngu
komo hamoo tewano, ero eyingo.

Yisasdo Yuka Kundingiyi Soweyootoni Ombuweroyi, Nguro Mande Ero Gosiyoyingo

15 Yisasdo ngandiro eyingo. Ene ye nowoon-
doye no nunoro ngu, arisa, ye noro mamana
mandene ngu gome keyowanggo.
16 Nondo Awano kira etoowe, enendo ngu oo
gura ye hoorooweyeroro yanggango teyunootoni
(Yuka Kundingiyi), ngundo yeya suwooyi sano
sugi sugi oruwanggo.

17 Ngungga ngu, hamoo mande eweroyi Yuka.
Mera ngaro oni simoo bare ngu, ene ma
yowanggo. Ndadiro nguro, ene nowoondoye ma
teyingo, nguro ene kenoro ingoweroyi nguya,
ereremo kini. Ene yendo ngu ingootenggo. Ene
yeya gobooro ootooro, ngunonggo ye nowoon-
doye newendemo uro, yeya oruwanggo.
18 Nondo ye yoyokootoowe, ye awanamoye kini
kookewa ngundiro ma oruwanggo. Kini, no ye
tanggeyemo omburo, yeya oruwato.
19 Naru bodaga nangge, mera ngaro oni simoo
baredo, ngu no ma neyowanggo. Ene yendo
nangge no neyowanggo. Ndadiro nguro, nondo
keta sugi sugi oruwanoku, ngundiro nangge, ye
nguya sugi sugi ketangga nguno oruwanggo.
20 Yo, hamoo, ngu naruno nguno, ye in-
gowanggo. No Awanemboya oodoowe, ko yendo
ngu noya oodoyi, nondo yeya oruwato.
21 Oni ene noro mamana mande yoro, gome
keyooteku ngu, ngu oningga ngu ene newende
no nunoote. Oni ene newende no nunooteku
ngu, Awaro newende nguya ene inowa. Nondo
nguya nowoondone ene inoro, nenengo murine,
ene doongeyimo yootunoro etungootoowe, ene
no neyoro ingowa, ero eyingo.
22 Yisasdo ngundiro etoni, Yudas gura, Yudas
Iskariyoot kini, ngundo Yisasno eyingo. Oo
Bidodo Simburi Simbunani, ndadiro nguro, ge
noore doongenanimo tunootewero eteku, ene ge
mera ngano oni simoo bare doongeyemo ma
tunootewa? Ero eyingo.
23 Yudas ngundiro sumoo etoni, asa, Yisasdo
mandeni gumi eyingo. Oni ene newende no

nunoro ngu, ene noro mande gome keyowa. Ene
ngundiro keyootoni ngu, asa, noro Awanembo
nguya, ngu oningga ngu, newende inootoni,
noore eneno omburo eneya suwooyi sano sugi
sugi oruwato.
24 Oni ene newende no ma nunoro ngu, ene
noro mandene gome nga ma keyoote. Nga man-
dega yendo ingootenggoku nga, ngu noromu kini.
Nga ngu Awa no sureneroot oni ombuyingongga,
nguro mandeni.
25 No ataga yeya gobooro ootooro, ngunonggo
mande oo nga tunooteweroyi ngu yeno ero etuye-
rootenoku nga.
26 Ene ye hamoo oorengo Hoorooweyeroyingo
ngu, Yuka Kundingiyi. Ngu no oowoonemo
ngu Awando yengo soweyootoni ombuwa.
Enengo koni ngu ngandiro. Ngundo ngu oo
bidodo etuyeroro, nowoondoye yokutuwootoni,
ngunonggo nondo mande yeno ewonoku, ngu
bidodo tunoo oorengo ingomukowanggo.
27 Arisa, no ye yoyokowero, nguro noro
nowoondoyi imakeyingo oorooteku, ngu yeno
nguya yewe tunootero oruwa. Nondo yengo
nowoondoyiga ko nowoondoyi imakeyingo
teyunootenoku, ngundo mera ngaro oni
simoo baredo nowoondoyi imakeyingo
teyunootenggoku, ngu dagate. Nguro ye
nowoondoye ma soriyokoro sosorewero.
28 Ye nga mandega nga ngu etuyerowonoku,
ngu ye kuri ingowonggo. No ye yoyokoro oorero,
no ko yeno ombuwano, ero ewonoku, ngu in-
goyi. Ene kuri ye nowoondoye no nunowonggoku
ngu, asa, ye ingoro oni oni tetoyi, no Awano

ko oorowuwano. Ndadiro nguro, Awando no
daganeroro, ene Urungga oorengo.
29 Ataga oo ngu ma tunooteyingomo, no yeno
kuri ero etenoku nga. Ngundiro nguro, kootuy-
isina oo ngu tunootetoni ngu, asa, ye nguno
nowoondoyemo hamoo tewanggo.
30 Arisa, no yeya mande mande urungga ko ma
ero ingowato. Ndadiro nguro, mera ngaro nguro
sobosobo tabango urungga ngu ombute. Enengo
yanggangoni ngundo no ma sobonerowa.
31 Ene mera ngaro oni simoo bare ngu komo
ingowanggo. No nowoondone Awane inooteno.
Ngundiro nguro, no Awando oo teweroyi mande
ero no nunowoku, ngu nangge teteno. Arisa, ye
ootoogetoyiga oorowuwooto! Ero eyingo.

15

Yisas Ngu Ene Wayin De Oorengo

1 Yisasdo mande gura eyingo. No ngu Wayin
de oorengo. Awanembo ngu ene Wayin kongga
nguro Simburi.
2 Noro kambini ngu ma enggetoni ngu, Awando
andangero yokowa. Ene ko kambinine bidodo
enggeteku ngu, Awando gome toongooro, gome
yomosiyowa. Ngundiro tetoni, engge gome
oowooyingga oorengo enggewanggo.
3 Ye ngu nondo mande ngu ero etuyerowonoku,
ngundo ye nowoondoye yeni gome sarayi
tunootewonggo.
4 Ye komo no dowooro oodoyi ngu, asa, nondo
nguya ye yodowooro oruwato. Wayin dega ngu
kambini wimbuyi bungomo ma dowooro ngu,

ene enggeweroyi nguya kini. Ngundiro nangge, ye nguya nono ma ootooro ngu, ye ma enggewanggo.

5 No de Wayin. Ye ngu Wayin de nguro kambini. Oni ene nono oodoni ngu, no nguya eneya oodoore, ene ngunonggo gome urungga enggewanggo. Ene ye no noyokoro ngu, asa, ye oo gura nguya ma tewanggo.

6 Ene oni gura nono ma oruwaku ngu, asa, ene ngu de kambini ngundiro andangero yokootoyi ariyewa. Yo, onindo ngu de kambini, ngu yowuruwooro gasiyoro, de nombono katoyi demukowa.

7 Ene ye noya oodoyi, noro mandene yeya oodoni ngu, arisa, ye oo guraro ingoro kira ewanggoku ngu, oo ngu, ngundiro yeno tunootewa.

8 Ene yendo gome urungga enggewanggoku muringga nguno, ye noro kirikiri oni kirarongo, ngu simoo bare etuyerowanggo. Ngundiro muri gomengga, ngunonggo noro Awane nguro oowooyi bingaminidodo tunootewa.

9 Awando newende no nunoyingo, ngundiro nangge, nondo yengo kuri nowoondoyi nguya teyunowono. Nguro, ye komo noro mandene nga suwooyi sano ingoro oodoyi, ngu nondo hamoo nowoondone ye yunowano.

10 Nondo kuri Awanemboro mamana mandeni gome keyowonoku, nguro ngu, no Awane enengo nowoondoyiningga ngu newendemo oorooteno. Ngundiro nangge, ye noro mamana mande gome keyowanggoku ngu, arisa, ye nguya noro nowoondoyinengga ngu newendemo oruwanggo.

11 No ngandiro ingooteno. Noro oni oningga
ngu yeno oodoni, ye nowoondoyemo nguno
angeya manggowoomo ooreni, ero ngundiro in-
gooteno. Ngundiro nguro, no nga mandega nga,
yeno eteno.
12 Noro mamana mande ngu ngandiro. Nondo
yengo nowoondoyi teyunootenoku, ngundiro
nangge, ye komo dobookuriyeboro ngundiya
teyi!
13 Ene oni gurado ene dobookuriyi
hoorooweyerowero, enengo ketangga ngu
yokowaku ngu, arisa, nowoondoyi teyingo
muringga, ngundo nowoondoyi teweroyi muri
gidarega, ngu hamoo oorengo dagayeroote.
14 Ye nondo etenoku muringga nga tetoyi ngu,
asa, ye ngu noro dobookurine.
15 Ko oni ngu enengo oni urungga, ngundo
ko oo teteku ngu ma ingoote. Ngundiro nguro,
nondo yeya ko oni ero ma ewano. Kini, mande
bidodo nondo Awanonggo ingowonoku, ngu
yeno etoowe, ingomukowonggoku ngu! Nguro
nondo yeya ngu dobookurine, ero ewano.

16 Yendo no ma rogoneroyingo. Kini, nondo ye
ngu nenengo rogoyerowonoku, nguro ye komo
ooroya, gome oorengo enggewanggo. Yengo
enggeyega ngu gome sugi sugi oruwanggo. Ye
ngundiro tero, ngunonggo ye oo gura yowero, no
oowoonemo Awano kira etoyi ngu, asa, Awando
ngu ooga ngu, hamoo oorengo, ye yunowa.
17 Nondo nga mamana mandega nga
ye yunooteno. Ye komo dobookuriyeboro
nowoondoyi teyi! Ero eyingo.

Oni Nowoondoyemo Hamoo Kini, Ngundo Yisasro Ko Oni Nguya Mundiyi Tewanggo

18 Yisasdo ngandiro eyingo. Mera ngaro oni
simoo bare ngando yeya mundiyi tetoyiga ngu,
asa, ye ingoyi, ene noya koretero mundi teyingo,
nguro yeno nguya tewanggo.
19 Ene hamoo ye mera ngaro muri biyomi ngu
keyootoyi ngu, arisa, mera ngaro muri biyomi
tetenggoku oni simoo baredo, ene mete yengo
ingowanggo. Ye enengo keyemo oni nguro, ero
ingowanggo. Ene ye ngu muri biyomimboro oni
kini. Kini, nondo ye kuri rogoyerowonoku ngu,
ye mera ngaro muri biyomi yokootoyi, yoyoro,
songo yoyewono. Ngundiro nguro, mera ngaro
oni simoo bare, ngundo yeya mundiyi tewanggo.
20 Ye komo nondo mandega yeno ewonoku,
nguro ingondudu teyi! Ko oni ngu enengo oni
urungga ngu dagaro ma oruwa. Nguro ngu,
no noyoro yomburineroro, no owenerowong-
goku ngu, asa, ye nguya ngundiro oweyeroro
yomburiyerowanggo. Ene noro mandene keyoro
ingoro ngu, asa, yengo mande nguya keyoro
ingowanggo.
21 Ene noro Awanengga no sureneroot oni, no
ngano ombuyingo, nguro nowoondoyemo hamoo
ma tetenggo. Ngundiro nguro, ene noro nowoon-
doyemo hamoo ma tetoyi ngu, asa, ene yeno
nguya muri biyomi tewanggo.
22 Hamoo, nondo kuri ma omburo mande
gome nenengo ngu ma etuyerootoowe ngu, arisa,
ene weti mbumbuwaye tero nguro muri ma
ingowanggo. Ene ataga, ene oore gurano weti
mbumbuwaye oongooweroyi kini.

23 Oni ene noya mundiyi tetenggoku ngu, ene
noro Awanemboya nguya mundiyi tetenggo.
24 Ko gura gura, oni songombo kuri ma teyin-
goku ngu, nondo ngu ko ngu ene kewooroyemo
kuri tewono. Ngu hamoo, nondo ko ngundiro
ngu ma tetoowe ngu, arisa, ene weti mbum-
buwaye tero, nguro muri ma ingowanggo. Ene
ataga ngu, ene kuri kenoro yokoro, nguro ene
noya ko Awanemboya nguya mundiyi tero bogu-
wootenggo.
25 Ene ngundiro muriyengga tetenggoku,
ngundo enengo mamana mandeno nakan-
goyingo ngu, ataga engge tunootete. Ngu
mandega ngu ngandiro.
Ene noya kingo mundiyi tetenggo, ero eyingo.
(Sam 35:19; 69:4)
26 Ene, ye Yanggango Teyunoro
Hoorooweyeroweroyi oningga ngu (Yuka
Kundingiyi) ene Awaya gobooro oorooteri.
Nondo ngu soweyootoowe, yeno omburo,
ngundo noro mandene noro murine ero
yootunoro etuyerowa.
27 Ngundiro nguro, yendo nguya komo noro
mandene, noro murine nguya yootunoro, we-
siyoro, ewanggo. Ndadiro nguro, kuri ye noya
oruwootokuno, no ko damoni yetoowe, ye nguno
oode oode omburo, ataga nga naruno nga, ero
eyingo.

16

Yisasdo Enengo Kirikiri Onino, Oo Kootu Tunooteweroyi Nguro Eyingo

1 Yisasdo ngandiro eyingo. Nondo ngandiro
ingooteno. Ye nowoondoye kiyayi yero, nowoon-
doyemo hamoo ngu yokoweroyi, nguro ma in-
gooteno. Ngundiro nguro, no nga mandega nga
yeno kuri ewonoku ngu!
2 Kootuyisina naru gura tunootetoni,
ene onindo Yudaro yowuru yanonggo ye
oweyerowanggo. Yo, hamoo, onindo ye yureyi
kumooweroyi, ngundo ingoro ewanggo. Nga
oni, ngando ene weti mbumbuwa tetenggo, ero
ingowanggo.
3 Hamoo, ene noro Awane ko no nguya ma
ingootenggo. Ngundiro nguro, ene ngu muringga
ngu tewanggo.
4 Oo ngu ma tunooteyingomo, nondo yeno kuri
etoowe ingowonggoku ngu. Arisa, kootuyisina
ngu oo ngu tunootetoningga ngu, asa, ye nondo
ewonoku, ngu ingonduduyemonggo ko ingoyi.
Ero eyingo.

Yuka Kundingiyimboro Koni

5 Ene no ataga oni no sureneroootoni, no ngano
ombuwonomungga nguno ko oorowuteno. Ene
ye kewooroyemo ngunonggo oni gurado, no
sumoo nunoro, ngandiro ma eyingo. Ge ndarute?
Ero eyingo.
6 Nondo nga mandega yeno etenoku ngaro, ye
ataga nowoondoye kowuri oorengo yetenggo.
7 Ene nondo hamoo oorengo, yeno
eteno. No ye yoyokoro oorowuwanoku ngu,
Hoorooweyeroyingo, yewe yeno oorowuwa.
Nguro no ma oorowuwanoku ngu, asa, oni
ye Yanggango Yunoro Hoorooweyeroweroyi

Yuka Kundingiyi ngu yeno ma ombuwa. Ene
no oororo ngu, arisa, nondo ene soweyootoowe,
yeno ombuwa.
8 Enendo omburo, mera ngaro oni yoyeni,
weti mbumbuwa nguro murini yootunoro,
noro murine gome nenengo nguro murini, ngu
wirikoyeroweroyi naruwo tunooteweroyi, nguro
nguya etuyerowa.
9 Oniro weti mbumbuwaye, nguro muri
ngandiro. Ene no kootu nunoro noro
nowoondoyemo hamoo ma tetenggo.
10 Koretero, ngu no Awanonggo ombuwonoku,
kootuyisina no ko Awano oorewano. Ngungga
ngu, muri gome nenengo nguro hamoo ngu
simoo bare merako ngano ngu ma ingootenggo.
Nguro no Awano oorowutoowe ngu, ye no ko ma
neyowanggo.
11 Wirikoyeroyingo nguro murini nguya ene
watayi kini. Yo, hamoo, Anutdo mera nga
sobowooteku, nguro tabango oowooyi Setan, ngu
ene kuri oonooteweroyi nguro rogo tete.

12 No mande mande urungga ye yunowero
ingootenoku, ene yendo ataga ingoro yoweroyi
nguya, ereremo kini.
13 Ene Yuka Kundingiyingga ngundo
omburo ngu, hamoo mande Anutromu, ngu
bidodo etuyeroro yunowa. Enendo enengo
ingondudunonggo nangge ma ewa. Kini, mande
ene ingowoku ngu nangge ewa. Enendo ngu
oo kootuyisina tunooteweroyi, ngu nguya ero
etuyerowa.
14 Ene nononggo mande yorogogo yeno
yootunoro ewa. Ngu muringga nguno ene noro

oowoone bingamine ero okoowa.
15 Awanemboro oo bidodo ngu noromu, nguro
no yeno eteno. Yuka Kundingiyi ngu nononggo
mande yorogogo, yeno yootunoro ewa, ero
eyingo.

Nowoondoye Kowuri Ngu Yowoorengootoni, Oni Oni Teweroyi Tunootewa

16 Naru bodaga nangge ye no ma neyowanggo.
Kootuyisina, naru bodaga nangge ye ko no ney-
owanggo, ero eyingo.
17 Yisasdo mande ngundiro etoni ngu, asa,
kirikiri oni gidaregado enengo nangge mande
mande ngandiro eyingo. Ene ngu mandega
ngu, ndawu mande muringgaro, ene mande
ngu nooreno ete? Enendo ngandiro ete. Naru
bodaga nangge, ye no ma neyowanggo. Kootuy-
isina naru bodaga nangge, ye no neyowanggo.
Ndadiro nguro, no hamoo oorengo Awanemo
oorowuteno, ero eyingo.
18 Asa, enengo kirikiri, onindo mande gura
nguya eyingo. Naru bodaga nangge ero eteku,
mandega nga ndadiro? Noore ngu mandega
eteku, nguro murini ma ingooteto, ero eyingo.
19 Yisas ene ingoyingo, kirikiri onindo ene
sumoo inowero tetoyi, nguro ene eyingo. Ye bine
nondo mandega etenoku, nguro sumoo ewero
etenggo? Nondo ngandiro ewono. Naru bodaga
nangge, ye no ma neyowanggoku, kootuyisina,
naru bodaga nangge, ye no ko neyowanggo, ero
ewono.
20 Hamoo oorengo, no yeno eteno. Kootuyisina,
ye sendo moguru urungga tero, ebe sendoru

sendorutero oruwanggo. Yo, yendo ngundiro tetoyi, ene mera ngaro oni simoo bare ngu, ene nguro oni oni tero oruwanggo. Ene yendo nowoondoye kowuringga ngu yowoorengootoni, ye nowoondoye oni oni oorengo tunootewa.

21 Bare simoo bisiyoweroyi naruno ngu, ene komo ogingo ingoro, newende kowuri ingowanggo. Ene kootuyisina simoongongga ngu bisiyootoni, merako soretoni ngu, ene newende metemi ingoro, ogingo nguro ma ingowa. Kini, ene simoongongga nguro oni oni tewa.

22 Ngundiro nangge, ataga ye nguya nowoondoye kowuri yetenggo. Ene nondo ye ko yeyootoowe, nguno ye nowoondoye ko oni oni tewanggo. Ngundiro tewanggoku, oni gurado yengo oni oningga ngu ma andangero yowa.

23 Ngu narunggano nguno, ye oo guraro no ma sumoo nunowanggo. No hamoo oorengo, no yeno eteno. Ye oo gura Awando noore yunoni ero, no oowoonemo yemboongewanggoku ngu, asa, Awando ngu ooga ngu, ye yunowa.

24 Kuri ye oo gura yowero no oowoonemo ma yemboongeyingo. Ene ye ngandiro yemboongero ngu, ye oo yowanggo. Ngundiro tero ngu, yengo nowoondoyemo oni oningga ngu yeyi gome oorengo tunootewa, ero eyingo.

Yisasdo Mera Ngaro Murini Ngu Kuri Dagayingo

25 Nondo mande ngaro kuri mande adingayi nangge ero ewonomu ngu. Kootuyisina no mande adingayimonggo yeno ko ma ewano. Kini, no Awaro mande tunoo yootunoro yeno ewano.

26 Ngu naruno nguno, ye no oowoonemo
Awano yemboongewanggo. Ye ngundiro tetoyi
ngu, asa, nondo ye hoorooweyeroro, Awano
ma yemboongewano. Kini, ye mete yengombo
Awano nenengo yemboongeyi. Nguro ngu,
nondo ngu ye hoorooweroro ma yemboonge-
wano.
27 Yendo ngu noro nowoondoyemonggo gome
ingoro, yengo nowoondoye hamoo tetoni,
nguro no Awaya oode, ngunonggo ombuyingo.
Ngundiro nguro, Awando yengo gome ingoote.
28 Kurimi no Awaya oode, no ngunonggo ene
yokoro, no merako ngano omburo oorooteno.
Ataga ngu no mera nga yokoro, Awano ko
oorewero ingooteno, ero eyingo.
29 Yisas ngundiro etoni ngu, enengo kirikiri
onikundo mande gumi eyingo. Ataga ge mande
adingayi ma eyingo. Kini, ge mande tunoo
oorengo eteku ngu!
30 Ataga noore ingooteto. Ge onindo sumoo
ewanggo ero ma soboyeroro, ge ngu noorengo
ingondudu kenoro ingomukoote. Kini, ge oo
bidodo ingomukoote. Ngundiro nguro, noore ge
kuri Awanggeboya oode, ngunonggo ombuyingo,
nguro nowoondonanimo hamoo teteku nga, ero
eyingo.
31 Ene mande ngundiro etoyi ngu, asa, Yisasdo
mandeye gumi eyingo. Ye ataga nowoondoyemo
hamoo tetoni, gome ingomukootenggo?
32 Ingoyi! Naru kuri namoko tunoo tewero tete.
Yo, ene kuri tunoo tero namoko teteku ngu! Ene
ye oweyerootoyi, ye songo songo yengo endemo
sawanggo. Nguno ngu, ye no noyokootoyi, noso

nangge oruwano. Ene nondo noso nangge ma oruwano. Kini, noro Awane ene noya oruwaroku ngu.

33 Nondo ngandiro ingoro, yeno eteno. Yengo nowoondoye ngu nono yetoyi oodoyi ngu, arisa, yengo nowoondoyemo nguno nguya, noro imakeyingongga ngu yeno oruwa. Ngundiro nguro, no nga mandega nga, ngu yeno ewonoku ngu! Oni merako ngano ye ogingo kowuriyedodo yunowanggo. Ene ngundiro teyunowanggoku, ene yengo nowoondoye ngu, ye komo oni oni teya yanggango oriyi. Ndadiro nguro, nondo mera ngaro murini yanggangoni, ngu hamoo oorengo bidodo wongoowe uwoku ngu! Ero eyingo.

17

Yisasdo Kirikiri Oni Hoorooweyeroro Yemboongeyingo

1 Yisasdo mande ngundiro ero yokoro, ene sambosina doongetero yemboongero eyingo. Awane, naru kuri tunootete. Ge duridari no nunoyingomu, ngu oni simoo bare merako ngano oorootenggoku, ngu etuyero. Ngunonggo gengo nangongge nguya, gengo duridarige simoo bareno yootunoro etuyerowa.

2 Ndadiro nguro, gedo ene simoo barero tabango urungga kuri ene rogo teyingo. Nguro ngu, ene mete simoo bare gedo kuri ero rogo tewoku, ngundo sugi sugi keta oruweroyiga ngu yunowa.

3 Suwooyi sano keta oruweroyi ngu ngandiro. Ene gengo ingootenggoku, ge guranangge hamoo Anut oorengo. Ngundiro nangge, ene no Yisas

Krayisdo, gedo gengo sunggi yeyingo oni, ge kuri
sowenerootoyi, ngano ombuyingo, nguro nguya
ene nowoondoyemo hamoo tetenggo.
4 Gedo ko no ero nunoyingoku, ngu no kuri
temukowono, ngundiro tewonoku ngundo gengo
duridarige simoo bare doongeyemo yootunoro
tunoo oorengo etuyerowo.
5 Awa, kuri mera oo nga ma tunooteyin-
gomo, no geya oruworoku naruno, no bingamine
duridarinedodo. No ataga nguya ngu duridari
bingaminengga, ngu ko nuno ero ingooteno.
6 Nondo gengo muringge, mera ngaro oni gedo
no nunowoku, nguno kuri ero etuyerowono.
Gengo oni ngu, gedo kuri no nunowo. Ene gengo
mandege ngu gome keyootenggo.
7 Ataga ene ingootenggo. Oo bidodo gedo
no kuri nunowoku ngu, ngu genonggo nangge
ombuwo.
8 Mande bidodo gedo no nunowoku ngu,
nondo ene kuri yunomukootoowe, ene yoro,
ene hamoo oorengo ingowonggo. Kuri no geya
oode, ngunonggo no ombutoowe, nguro ene
gengo nowoondoyemo hamoo tetenggoku, gedo
no sureneroootoyi, no ngano ombuyingo, ero in-
goyingo.
9 Nondo ene hoorooweyeroro yemboongeteno.
Nondo ataga mera ngaro oni gengo ma ingooteng-
goku, nguro ma eteno. Kini, no ataga gedo oni
no nunowoku, nguro no geno yemboongeteno.
Ndadiro nguro, ngu oni ngu gengomu.
10 Noro oni nono nowoondoyemo hamoo tetoyi,
ngu gengomu nguya. Ngundiro nangge, oni ngu
gengomu, ngu noromu nguya. Yo, ene noro

nowoondoyemo hamoo teyingongga, nguro ene
oowoone bingamine ero okootenggo.

11 No ataga mera nga yokoro, geno ko
oorowuwanoku ngu, ene gengo nowoondoye
hamoo teyingo oni merako ngano oruwanggo.
Awa, ge kundingiyi oorengo! Gengombo gengo
yanggangongge no nunowoku, ngundiro ge
ene soboyerowa. Ge ene soboyerootooga,
ene nowoondoye guranangge, noore geya
nowoondonari ngundiro, guranangge
oruwanggo.
12 No eneya oruwootoku naruno, nondo gengo
yanggangongge no nunowoku, nguno ene gome
soboyerowono. Yo, hamoo oorengo, no gome
soboyerootoowe, nguro ngu, ene bidodo ma
oonootewonggo. Kini, oni (Yudas Iskariyoot) ene
ge kootu gunoro, nguro ene oonootewerroyi
musiyomo nguno oororo, enendo nangge
oonootete. Gengo mande nakayano oorooteku,
nguro engge tunootewerroyimboro tete.
13 Ataga no ge tanggegemo ma oorowuyingo
naruno nguno, nondo merako ngano ootooro,
nguno nga mandega nga eteno. Ndadiro nguro,
noro nowoondonemo oni oni tero oorootenoku,
ngundo noro oni simoo bareno ngu oni oni teyin-
gongga, ngundiro nangge eneno angero ooreni
ero, nguro gome ingooteno.

14 Gengo mandege nunowoku ngu, nondo kuri
ero yunowono. Ngundiro nguro, mera ngaro oni
simoo baredo kowuri yunootenggo. Yo, no mera
ngaro muri biyomini, nguno no ma endeyoro oo-
rooteno. Ngundiro nangge, no kenerootenggoku,

simoo bare nguya, ene mera ngaro murimo ma
endeyootenggo.
15 Gedo mera nganonggo ene andangeya
yoyo, ero ma yemboongeteno. Kini, gedo ene
soboyero ero, nguro yemboongeteno. Awa, gedo
oni muri biyomiboro eweyingga, (Setan) ngu
yokootoyi, ngundo ene noro simoo bare ma
yutoro yomburiyerowero ero, nguro no geno
yemboongeteno.
16 Yo, no mera ngaro muri biyominimo no ma
endeyooteno. Ngundiro nangge, noro kenemo
simoo bare nguya, ene mera ngaro murinimo ma
endeyootenggo.
17 Awa, ge noro keneroyingo simoo bare ngu
yoyega, ene gengo mandege nguno nowoondoye
bidodo, nguno damooya, ngunonggo ene oni
kundingiyi tunooteyi. Yo, gengo mandege, ngu
hamoo mande oorengo engge.
18 Kuri ge no surenerootoyi, no oni simoo
bare kewooroyemo mera, ngano omburo oo-
rooteno. Ngundiro nangge, no ene sureye-
rootoowe, ene oororo merani merani oni simoo
bare kewooroyemo, gengo mandege wesiyoro
ero etuyerowanggo.
19 No nenengombo nowoondone bidodo gedo
kongga nunowoku, nguno damooro ngu tero,
kundingiyi oorooteno. No ngundiro tetenoku,
ngunonggo gengo simoo bare oorengo, ene
hoorooweyeroweroyimboro, nguro ene nguya
enengombo gedo kongga yunowoku, nguno
nowoondoye bidodo nguno damooro ngu
kundingiyi tero, ngunonggo ene ko tewanggo.
20 Yo, nondo oni noro nowoondoyemo

hamoo teyingo nga hoorooweyeroro, geno
yemboongetenoku, ngu ko, ngundo kootuyisina,
nga oni ngando mande etoyi, ingoro, noro
nowoondoyemo hamoo tewanggoku, nguro
nguya geno yemboongeteno.
21 Nondo ngundiya yemboongetoowega, nguno
oni ngu bidodo ene nowoondoye guranangge
oriyi, ero ingooteno. Awa, ge noya oodoyi,
ko nondo geya gobooro oorooteroku, ngundiro
nangge, ene nooreya nguya gobooro oruwato, ero
ingooteno. Ngundiro tero ngu, mera ngaro oni
simoo bare, ene hamoo ingowanggo. Gedo no
sureneroootoyi, no merako ngano ombuwonomu,
nguro nowoondoyemo hamoo ingowanggo.
22 Gedo duridariga no nunoyingongga ngu,
nondo kuri ene yunowono. Nguno ene
nowoondoye guranangge siyeya oriyi, noorendo
awa, geya nowoondonari guranangge siyero
oorooteroku ngundiro.
23 Nondo eneya oodooye, ko gedo ngu noya oo-
rooteku, nguro nondo ngu komo enengo nangge
nowoondoye guranangge oorengo yeya oriyi, ero
ingoro yemboongeteno. Ngundiro tetoyi ngu,
asa, mera ngaro oni simoo bare ene ingowanggo.
Gedo kuri no sureneroootoyi, no mera ngano
ombuyingo. Gedo noro ngundiro nowoondoyi
tenunooteku, ngundiro nangge, gedo enengo
nowoondoyi teteku ngu! Ero ingowanggo.
24 Awa, nondo ngandiro ero ingooteno. Oni
simoo bare gedo kuri no nunowoku ngu, ene
noya gedo musiyongga no nunowoku, nguno
eneya gobooro oruwato. Ene nguno noro
duridarine ngu kenoweroyimboro ingooteno.

Yo, kurimi mera nga ma tunooteyingo naruno
nguno, gedo noro nowoondoyi tenunoro, ge
ngu duridariga nunoyingongga ngu, ene nguya
kenoyi, ero ingooteno.
25 Awa, gengo muringge, ngu gome nenengo
oorengo. Mera ngaro oni simoo bare ngu gengo
ma ingootenggo. Ene nondo ngu gengo in-
gootoowe, ko noro oni nga nguya gengo in-
gootenggo. Gedo kuri no sureneroot oyi, no mer-
ako ngano ombuwonomu, ngu ingootenggo.
26 Nondo gengo muringge ero etuyerootoowe,
ingowonggoku, ngu ataga nguya ngu muringga,
ngu soweyoro etuyerooteno. Ngundiro tetoowe,
nguno ene komo enengo nangge nowoondoyi
teweroyi muringga ngu gome ingowanggoku,
ngu gedo, noro nowoondoyi teyingo muringga,
ngu gome ingoro dowoowanggo. Ene ngundiro
tetoyi, nondo ene nowoondoyemo uro, eneya
gobooro oruwato, ero yemboongeyingo.

18

Yudasdo Yisas Yoro, Mundi Oni Kandeyemo Yeyingo
(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Yisasdo yemboongero yokoro, Yisasdo enengo
kirikiri onidodo ene oororo, Kidoron nggooto ngu
karongoro, anduroko ngu Olib dega nguro ko
gura oruwoku, nguno uyingo.
2 Yudas, ngu Yisas yoro, mundi oni kandeyemo
yeyingo oningga, ngu nguya ngu kongga ngu
ingoote. Ndadiro nguro, naru oowooyingga Yisas

ene ngu kongga nguno enengo kirikiri oniya
yowuruwooyingo.
3 Nguro Yudas ngu Rom Gabuman nguro me
oni, ko Anutno wooro yeyingo oniro sobosobo
oni ko Parisi oni nguro kumba ootuwoo oni, ngu
yoyoro, ngu merasina nguno mayeyingo. Ene
soru ko Lam nguya karo, dowooro, ko me ebe
ureweroyi idi sangga yoro mayeyingo.
4 Yisas eneno oo bidodo tunooteweroyi ngu,
ene kuri ingoyingo. Ngundiro nguro, Yisasdo
tanggeyemo oororo, sumoo ero eyingo. Ye oone
erewero mayetenggo? Ero eyingo.
5 Ene ngundiro sumoo etoni ngu, asa, man-
deni gumi ero eyingo. Noore Yisas Nasaret on-
ingga ngu erewero mayeteto, etoyi, Yisasdo gumi
eyingo. Ngu no nangge. Ene ngundiro etoni, ngu
Yudasga Yisas yootunoro eweroyingga ngu eneya
gobooro dikayingo.
6 Yisasdo eyingo, ngu no nangge, etoni ingoro
ngu, asa, ene soriyokoro, woosooro oororo, mer-
ako ukero, uro wereyingo.
7 Ngundiro tetoyi, Yisasdo ene ko sumoo
yunoyingo. Ye ndawu oningga erewetenggo?
Ngundiro etoni, me oniku enebana gumi eyingo.
Nasaret oni, Yisasga ngu erewero mayeteto, ero
eyingo.
8 Ene ngundiro etoyi, Yisasdo mande gumi
ngandiro eyingo. Nondo kuri yeno ewono. Ngu
oningga ngu no. Ene ye no erewenerorо noyoya
ngu, asa, ye ngu oni nga yoyokootoyiga sayi, ero
eyingo.
9 Ene ngundiro ero, ngundo kuri mandega
eyingo, nguro engge yeni tunootete. Ene ngu

mandega ngu ngandiro eyingo.
Ngu oni ngu gedo no kuri nunoyingo, no ngu gura
ma yokowano, ero eyingo. (Yon 6:39)

10 Sayimon Pita ngu ene duge moore. Ngu naruno, ene duge ngu woosooro yoro, wooro yeyingo oni sobosobo, nguro tabango oniro ko oningga, ngu urewero duge oorongootoni, ene woosooro oorowutoni, sodeyi koondosina gidare nangge, ngu tagatoni, merako soreyingo. Ngu oningga ngu oowooyi ngu Malkus.

11 Ene ngundiro tetoni, asa, Yisasdo eyingo. Pita, gengo duge sirimo, ko siriyo. Ndadiro nguro, Awando ngu sono tobaga no nunowoku, ngu nondo ma neni, ero ingoote, bine? Ngundiro nguya kini. Ero eyingo.

Onikundo Yisas Yoro, Anasno Oorowuyingo

12 Ngundiro tetoyi, me oniku ko enengo sobosobo oni, Yuda oniro kumba ootuwoo oniro sobosobo, ngundo Yisas dowooro, utombo gosiyoro yoro oorowuyingo.

13 Ene Yisas yoro, Anasno koretero oorowuyingo. Anas ngu Kayiyapas tengari. Kayiyapas ene Anutno wooro yeweroyi oni, nguro tabango urungga, ngu dagomangga, nguno yeyi tunooteyingo.

14 Kayiyapas oningga, ngundo ene kuri Yuda onino ngandiro eyingo. Mete oni gurananggebo kumooro ngu, asa, ngundo oni simoo bare urungga hoorooweyerowa, ero eyingo.

Pitando Yisasro No Ma Ingooteno, Ero Eyingo (Matiyu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Sayimon Pitando, kirikiri oni guraya, ene
Yisas keyoworiyo. Kirikiri oni guraga ngu Anutno
wooro yeyingo oni nguro sobosobo tabangongga
ngundo ene watayi. Ngundiro nguro, ene so-
bosobo tabangongga, nguro ende sisi nguro
pawaroko, Yisas keyoro, nguno uyingo.
16 Ene Pitando ngu ene yamuko dabemimo
endesina dikaro oruwo. Kirikiri oni guraga ngu
Anutro wooro yeweroyi sobosobo tabango ngu
ingooteku, ngundo oororo, yamuko sobowooro
oruwoku barega, nguno eyingo, ene Pita yoya, ya
newendesina uni, ero eyingo.
17 Yamuko sobosobo barega, ngundo Pitaya
eyingo. Ge bine nguya, Yisas oningga, ngaro
kirikiri oni gura bine? Ene ngundiro sumoo etoni
ngu, Pitando gumi eyingo. No kini! Ero eyingo.
18 Ko oni ko kumba ootuwoo oni, ngundo de
gura karo, mera gingo yetoni sosorero, nguro
ene de yakowero de kayingo. Ngundiro tetoyi,
Pita nguya ngu dega ngu yakowero eneya nguno
dikaro oriyingo.

Anutno Wooro Yeweroyi Oni, Nguro Sobosobo Tabango, Ngundo Yisas Sumoo Inoyingo
(Matiyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Anutno wooro yeweroyi oniro sobosobo ta-
bango, ngundo Yisasno kirikiri oniro sumoo ero,
ko enendo simoo bare mande ero etuyerowoku,
nguro nguya sumoo eyingo.
20 Ene ngundiro sumoo etoni, asa, Yisasdo
mandeni gumi ngandiro eyingo. Nondo ngu kuri
oni simoo bare tunoo oorengo endemo mande
ero etuyerowono. No suwooyi sano yowuru ya

newendemo, ko Tembel ya newendemo, Yuda oni
simoo bare yowuruwootenggoku, nguno nguya
mande ero etuyeroro yunowono. No mande
kombitero, gura ma eyingo.
21 Ge ndawugaro, no sumoo nunoote? Ge
komo oni ene kuri mande no manggonemonggo
ingowonggoku, ngu sumoo yunowa. Ene kuri
noro mandene ingowonggo, ero eyingo.

22 Ene ngundiro etoni, kumba ootuwoo gura
dikaro oruwoku, ngundo Yisas utoro eyingo. Ge
Anutno wooro yeweroyi oniro sobosobo nguro
tabangongga, ngaro mandeni ngu gumi ngundiro
ete?
23 Ene sumoo ngundiro etoni, asa, Yisasdo
mandeni gumi eyingo. Nondo mande biy-
omingga etoowega ngu, asa, ge komo ngu nangge
yootunoya nono e. Ene nondo mande metemimu
etoowe ngu, arisa, gedo nguro ndadiro tero, no
nuroote? Ero eyingo.

24 Arisa, utombo Yisas gosiyoyingo utooku
ngundiro oodoni, ene Anasdo Yisas soweyootoyi,
Anutno wooro yeweroyi oniro sobosobo tabango
oowooyi Kayiyapas, nguno oorowuyingo.

Pitando Yisas Oowooyi Ko Oongooyingo (Matiyu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Sayimon Pita ngu dikaro, de yakoro oodoni,
oni songokundo Pitaya sumoo inoro eyingo. Ge
nguya enengo kirikiri oni, bine? Ene ngundiro
etoyi, Pitando oongooro eyingo. No kini! Ero
eyingo.

26 Wooro yeweroyi oni, nguro sobosobo ta-
bango, nguro ko oningga, Pitando kono an-
duno sodeyi tagawokungga, nguro dobooyi gu-
rado eyingo. Hamoo oorengo, no ge geyowono.
Ge nguya kono anduno geyowonoku ngu! Ero
eyingo.
27 Ene mande ngundiro etoni ngu, asa, Pitando
ko ero, oongooro eyingo. No kini! Ene ngundiro
etoni, asa, ngu naruno nangge, kootoori eyingo.

Yisas Yoro, Payilatno Oorowuyingo
(Matiyu 27:1-2,11-14; Mak 5:1-5; Luk 23:1-5)

28 Ene Yisas yoro, Kayiyapasro ya yokoro,
Gabuman koreteyingo nguro yano mande
wirikoweroyi musiyomo oorowuyingo. Ngu
narungga ngu suwoononggo oorengo, nguro
ene sodedo yano ma ooreyingo. Ndadiro nguro,
ngu Gabuman oni koreteyingongga ngu Rom
oni. Mosesro mamana mandeno, ene ngandiro
eyingo. Yuda oni ngundo Yuda kini enengo
yano uro ngu, ene wetidodo tero, Pasowa naru
kundingiyi nguno noore uro, bibitero, oowari ma
newato, ero eyingo.
29 Ngundiro nguro, ene endesina oriyingo.
Gabuman oniro oni koreteyingo, oowooyi Payilat,
ngundo eneno oorero sumoo eyingo. Yendo nga
oningga nga ndawu oo biyominggaro, nga yoro
mayetenggo?
30 Ene sumoo ngundiro etoni, asa, mandeni
gumi ero eyingo. Nga oningga nga, ene muri
biyomi ma tetoni, ngu noore ene yoro, geno
ngano ma mayewato, eyingo.

31 Ngundiro etoyi, Payilatdo ko eyingo.
Yengombo yoya, ooroya, yengo mamana
mande, nguno yengombo mandeni wirikoyi!
Ene ngundiro etoni, asa, Yuda onindo eneno
gumi eyingo. Rom oniro mamana mande,
ngundo ngandiro eyingo. Noorendo oni ureye
kumooweroyi ngu roogo oorengo, ero eyingo.
32 Yisasdo ene kumooweroyimboro kuri eyin-
gongga ngu, ene kumooweroyi murimo teyingo,
ngu mandegaku ataga engge tunootewero tete.
33 Nguro Payilatdo Gabuman ya newendemo ko
uro, ngunonggo Yisas negongootoni, ombutoni,
sumoo inoyingo. Ge Yuda oniro mera sobosobo
urungga (King), bine? Ero eyingo.
34 Ene ngundiro sumoo etoni, Yisasdo mande
gumi eyingo. Gengombo bine, ngu mandega
ngu ingoro ete, bine, ngundi, oni songombo geno
etoyi, ingoro, bine, ge ngundiro ete?
35 Ene ngundiro sumoo etoni, Payilatdo
mandeni gumi eyingo. No bine, Yuda oni,
nguro ge ngu mandega ngu noya ete? Hamoo
oorengo kini! Gengo oni simoo bare, ngu ko
gengo, Anutno wooro yeyingo oniro sobosoboku,
ngundo goyoro nono mayetenggoku nga! Nguro
ge ndawu ooga tewo? Ero eyingo.
36 Ene ngundiro sumoo etoni, Yisasdo mandeni
gumi eyingo. Nondo endega oni simoo bare
sobowooweroyi, ngu mera ngaromu kini. Ene
nondo mera, ngano simoo bare sobowooweroyi
ngu, asa, noro ko oni, ngundo ngu ebe yeyi
tunootetoni, ebe utoro, nguno oni gura no noy-
oro, Yuda oni kandeyemo nguya ma noyewa.
Ene ataga ngu, nondo endega simoo bare

sobowooweroyi, ngu merako ngano kini, ero eyingo.

37 Ene ngundiro etoni, Payilatdo Yisasro mandeni gumi eyingo. Nguro ge mera sobosobo oni urungga (King) gura, bine? Etoni, Yisasdo mandeni gumi eyingo. Gedo eteku ngu, ge nenengo oorengo ete. No ngu mera sobosobo oni urungga (King). Ngundiro nguro, no namondo no bisinerootoni, mera ngano omburo tunooteyingo. Yo, no merako ngano ombuwonoku, ndadiro nguro, no hamoo mande ngu ero yootunoro eweroyi oni. Oni bidodo hamoo mande ngu keyoro ngu, ene noro mandene ngu ingootenggo, ero eyingo.

38 Yisasdo mande ngundiro etoni ngu, asa, Payilatdo mande gumi eyingo. Hamoo mande ngu ndawu ooga? Ero eyingo. Payilatdo ngundiro ero yokoro, ene Yuda onino endesina oorero eyingo. Nondo nga oningga, ngano biyomi gura ma kenooteno. Eyingo.

39 Ene yengo muriye gura, ngu Pasowa naru kundingiyi narungga, nguno ya biyomimo oni gura andangetooye toongete. Ngundiro nguro, nondo Yuda oniro mera sobosobo urungga (King) nga bine, andangeya yunowe? Ero eyingo.

40 Yuda oni simoo bare enengo mande ngu ingoro, nguro ene meno manggaru urungga tero eyingo. Ngungga ngu kini! Ge komo Barabas andangeya yuno! Ero eyingo. Barabasdo ngu oni yureni kumootoyi, ko oni songomboro oo sitowiye yakakayi yoyingo.

19

Payilatdo Yisas De Omukondino Boorowoowero Eyingo
(Matiyu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

1 Asa, ngu naruno nguno, Payilatdo enengo me onino etoni, ngundo Yisas yoro, utoro, gisas-aruboro gome gome ureyingo.
2 Ngundiro tero, me onindo tomoku gura uto sanggiridodomundo tero, yoro, Yisas tabangomo yeyingo. Ngundiro tero, towiyi dagoyi sereyin-gongga yoro yemuyinoyingo.*
3 Me oni bidodo Yisas doongeyimo mayero, yomooweroyi mande gura gura tero eyingo. Ge Yuda oniro King ge e! Ngundiro ero ureyingo.
4 Ngu naruno nguno, Payilatdo ko endesina Yuda onino oorero eyingo. Ye ingoyi, nondo ene yoro, yeno endesina ooretoowega, yendo kenoyi! Nondo ene goweyimo oo biyomi gura ma kenooteno!
5 Ene ngundiro etoni, arisa, Yisas endesina ooretoni, ngu tomoku uto sanggiridodobo teyin-gongga, ngu Yisas tabangomo oodoni, ko towini dagoyi nguya teyingo ngudodo ooretoni, Pay-ilatdo Yuda onino etuyeroro eyingo. Ye nga oningga nga kenoyi!
6 Ngundiro etoni, Anutno wooro yeyingo oni nguro sobosobo, ko kumba ootuwoo oni, ngundo Yisas kenoro, ngu ene manggaru urungga tero eyingo. De omukondino sanggawega kumooni! Yo, de omukondino sanggaweyiga kumooni! Ene ngundiro etoyi, Payilatdo Yuda oniro mandeye

* **19:2:** (Tomoku ko nengguro dagoyi, ngu mera sobosobo urungga (King), nguro sunggi ngundiro teyinoro, nguno godange teyinoro eneno bagooteyingo).

gumi eyingo. Yengombo yoya, de omukondino sanggaweyiga kumooni, ene nondo ene goweyimo biyomi gura ma kenooteno!

7 Ene mande ngundiro ero yokoro ngu, asa, Yuda onindo mandeni gumi eyingo. Noore mamana mande gura oorooteku, ngu mamana mandega ngundo ete. Oni gura ene Anut yomooyinoro mandega ero ngu, ene komo kumoowa. Ngundiro eteku, nguro ngu oningga ngu, ene komo kumooni. Ndadiro nguro, ene ngandiro ewo. No Anutro Nangoni, ewoku nguro. Ero eyingo.

8-9 Payilatdo ngu mandega ngu ingoro, ene sosoreyingo urungga tero, nguro ene Gabumanro ya newendemo ko uro, Yisas sumoo inoyingo. Ge ndanonggo mayeyingo? Ngundiro sumoo etoni, ene Yisasdo eneno gumi ma eyingo.

10 Yisas nenetero oodoni, arisa, Payilatdo Yisasya sanggiri tero, eyingo. Ndadiro nguro, ge noro mandene gumi ma ete? Nondo ge goyokootoowe, toongeweroyi nguro yanggangonedodo, ko de omukondino gosanggawetoowe, kumooweroyi nguya yanggangonedodo, ge ngu ma ingoote? Ero eyingo.

11 Ene ngundiro etoni, Yisasdo mandeni gumi eyingo. Anut awuno oorengo, ngundo yanggango ge ma gunootoni ngu, asa, ge no nodowooro nureweroyi nguya ereremo kini. Ene nondo geno hamoo eteno. Oni no noyoro, ge kandegemo yootunoneroro noyewoku, nguro weti mbumbuwani, ngundo gengo weti mbumbuwage ngu dagaro, urungga oorengo! Ero eyingo.

12 Ene mande ngundiro etoni ngu, asa, Payilatdo ngu ingoro, ene oore erewero kenoro, Yisas yokootoni, toongewero oore ereweyingo. Ene Yuda onindo meno ero eyingo. Gedo ngu oningga, ngu yokootoyi toongewaku ngu, asa, ge Sisa dobooyi kini! Oni gura enengombo ene King ero ngu, ene Sisa nguya mundiyi teteku ngu! Ero eyingo.
13 Payilatdo ngu mandega ngu ingoro, nguro ene Yisas yoro, endesina oorero, ene oororo, mande wirikoweroyi yabano yeyi bibiteyingo. Musiyo gura oowooyi digi yabayi, Hiburu mandeno ngu oowooyi Gabata.
14 Ngu sa narungga ngu, Pasowa narungga nguro oo yomosiyoweroyi naruwo. Ngu narungga, ngu sa kewooro oorengo, ngu naruno, Payilatdo Yuda onino eyingo. Kenoyi, yengo mera sobosobo urungga (King) nga! Ero eyingo.†
15 Payilatdo ngundiro etoni, asa, Yuda onindo manggaru urungga tero eyingo. Ngu andangeya yoko! Andangeya yokootooga, de omukondino sanggaweya ureyi! Ene ngundiro manggaru tetoyi, Anutro wooro yeyingo oniro sobosobo oni, ngundo mande ngandiro meno eyingo. Noorengo mera sobosobo urungga (King) gura kini! Sisa nangge, ngu noorengo mera sobosobo urungga (King)! Ero eyingo.
16 Ngundiro etoyi, Payilatdo enengo mandeye ngu ingoro, nguro ene Yisas dowooro, enengo kandeyemo yero eyingo. Ye mete, ene yokootoyiga, me onindo dowooro, oororo, de

† **19:14:** (Pasowa Naru Kundingiyi ngu Anutdo sunggi kenoro dagayeroyingo naru kundingiyi).

omukondino sanggaweya ureyiga kumooni, ero eyingo.

Yisas Yoro, De Omukondino Sanggawero Ureyingo
(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 Payilatdo ngundiro etoni ngu, asa, me onindo Yisas yoro, enengo de omukondi inootoyi, koorowooro, ende yokoro oororo, musiyo gura oowooyi tabango wimbuyi, nguno oorowuyingo. Hiburu mandeno musiyo ngu oowooyi Golugata.
18 Ngu mera musiyonggano nguno, Yisas de omukondino sanggaweyingo. Ene oni songo eraya nguya Yisasdodo de omukondino booroyeroyingo. Oni erayagaku, Yisas tanggeyi gide gide, ko Yisas kewoorokono boorowooro de omukondino eraya gide gide, nguno booroyeroyingo.
19 Payilatdo mande gura nakangoro, oni yunootoni, de omukondi sosowoomo yeyingo. Ngu nakayangga ngu ngandiro. Nasaret Oni Yisasga, Ngu Yuda Oniro Mera Sobosobo Urungga (King). Eyingo.
20 Ngu musiyongga Yisas de omukondino boorowooyingo musiyongga ngu, Yerusalem ende urungga ngu tanggeyimo. Ngundiro nguro, Yuda oni urungga ngu mandega ngu kandangero ingoyingo. Payilatdo ngu mandega ngu Hiburu mandeno, Rom mandeno, ko Girik mandeno nguya nakangoyingo.
21 Ngundiro nguro, Anutno wooro yeyingo oniro sobosobo, ngundo Payilatno eyingo. Ge ngundiro ma nakangowero, Yisas, Yuda Oniro

Mera Sobosobo Urungga (King). Ge komo mande ngandiya nakango. Nga oningga ngando ewo. No Yuda oniro Mera Sobosobo Urungga (King), nguro ngundiro nakangowa. Ero eyingo.

22 Ene ngundiro etoyi, asa, Payilatdo gumi eyingo. Nguno yokoyi, nondo mandega nakangowonoku ngu, no komo kuri nakangowonoku ngu! Ero eyingo.

23 Ngu naruno me onindo Yisas deno boorowooro yokoro, enengo kumbaninggaku yoro wesoosoowootoyi, namoraya tunooteyingo. Namoraya tunootetoni, me onikundo gumi gumi yoyingo. Ngundiro tero, ene Yisas enengo nengguroni oorengo pirunggaku ngu ma toongooro wesibiyoyingo, ngu guranangge pirundandayingongga.

24 Ngundiro nguro, me oni enengo nangge mande eyingo. Noore nga nengguroga nga, ngu ma omboongewato. Noore komo ebe pawapawamu koondoonge tero, oni gurado oni songo dagayeroro ngu, asa, ngundo yowa. Ene ngundiro ero, koondoonge teyingo. Anutro mandeno mande nakangoro eyingo, ngu engge tunootete. Mande ngu ngandiro.

Ene noro nenggurone, oo ngu bayetero yoyingo.

> Ene noro nenggurone pirungga ngu so uyi (Kad) koondoonge tero, ndawu oninggado dagayeroro ngu yowa, ero eyingo. (Sam 22:18)

25 Yisasro de omukondi tanggeyimo, enengo nemi nguno dikaro oruwo. Mariya Yisas nemi nguro beyi, ngu Kolpas bareyi oowooyi Mariya, ko Mariya gura Magadala, ende nguro barega,

ngu nguya oruwo. Ngu bare ngu, de omukondi
tanggeyimo nguno oriyingo.
26 Yisasdo doongetero, nemimboya kirikiri
oni ene nguro gome ingooteku, ngu nguya
yeyootoni, dikaro oodori, yeyoro, nemimboya
eyingo. Namo, ge keno, ngungga ngu, gengo
nangongge, ero eyingo.
27 Yisasdo ngundiro ero, kirikiri oningga nguya
eyingo. Keno, ngungga ngu gengo nangge, ero
eyingo. Ngu naruno nguno, ngu kirikiri oningga,
ngundo Mariya Yisas nemingga ngu yoro, enengo
yano oororo, gome kawararangoro oruwo.

Yisas Kumooyingo
(Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Ngu naruno, Yisas enengo koni ngu bidodo
ataga kinitetoni ingoyingo. Arisa, Anutro man-
deni nakaya ngu engge tunooteteku, nguro ene
ngandiro ete. No sonoro ingooteno, ero eyingo.
29 Sono nggusi gura oruwoku, ngu Wayin
kowoo nangge nggusi manggowoomo oorero
oruwo. Ngundiromu ene towi sosowo gura
yoro, Hisop dega ngu kambini pirunggano
gosiyoro, yoro, Wayin sonoyimo yetoyi, Wayin
kowoo nguno koongetoni, ngu yoro, Yisas
manggowoomo yeyi ooreyingo.
30 Yisasdo ngu Wayin kowoo sonongga ngu
nero yokoro eyingo. Asa, noro kone kinitete.
Ene ngundiro ero yokoro, mudungo kiyayi yetoni,
penggootero, yukani yokootoni, oorowutoni ku-
mooyingo.

Me Onindo Yisas Biburimo Sanggaweyingo

31 Ngu narungga nguno, Yuda oniro naru
kundingiyi nguro oo yomosiyoyingo naruwo,
oowooyi Pasowa. Ngundiro nguro, Yuda oni
ene oni bingo yokootoyi, de omukondino naru
kundingiyimo ma oruwa. Nguro ene Payilatno
oororo, oni de omukondino ngu keye udooketoyi,
nguro ene sodedo kumootoyi, oni bingoye yoyoro
mereyerowero, eyingo.
32 Arisa, me onindo oororo, oni erayaga Yisasya
booroyerowonggoku, ngu keyari udoodokeyingo.
33 Ene ngundiro tero, omburo, Yisas kenootoyi,
ene kuri kumooyingo. Ngundiro nguro, ene Yisas
keyi ma udookeyingo.
34 Ene ngundiro kenoro, me oni gurado Yisas
tanggeyisina biburimo sanggabo sanggaweyingo.
Ene ngundiro sanggewetoni, sodedomangge
sidudaro sono nguya wendoni ombuyingo.
35 Oni gura (Yon enengomboro ete) enengo
doongeyimbo me oninggado Yisas sanggawero
ute, ngu kenowoku nguro mande yootunoro
eyingo. No nenengombo yeyootoowe, sanggawe-
toyi kenowonoku, nguro no hamoo oorengo man-
deni ero etuyerootenoku nga! Ye ngu ingoya,
nguro ye nowoondoyemo hamoo teyi, ero eyingo.
36 Nga oo tunooteteku nga ngu, Anutro
mande ngu engge tunootete. Ngu mandega
ngu ngandiro.
Onindo enengo wimbuyi gura ma udooke-
wanggo, ero eyingo. (Kisim Bek/ Eksodas
12:26)
37 Ko Anutro mande gura ngandiro.
Oni sanggawewonggoku oningga ngu
kenowanggo, ero eyingo. (Sekarayiya

12:10)

Digi Woondokoyimo Yisas Merengooyingo (Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Kootuyisina, Yosep Arimatiya mera nguro oningga, ngundo Payilatno oororo, Yisas bingo yoro, merengoowero sumoo inoro eyingo. Yosep ngu Yisasro keyoro endeyoyingo oni gura, ene Yuda oniro tabango nguro sosorero, nguro enengo newendemo hamoo ngu oongooyingo. Payilatdo mete ero etoni, nguro Yosep ene oororo, Yisas bingo yoyingo.

39 Ngu Nikodimas oningga ngu ene kuri suwoono Yisasno mayero tunooteyingo, ene Yosepya ombuyingo. Ngu oningga ngundo de eraya sidumi yowuruwooro yowooraringoyingomu ngu yoro ombuyingo. Ngu de sidumi nguro kowuri urungga, ngu onibiga kande eraya (30 Kilo).

40 Ngu oni erayaga, ngundo Yisas bingo yoro, de sidumi ndindingo gomemu ngundo kumbadodo yowuruwooro bimbongoyingo. Yuda onindo onibi mereyerowero tero merengootenggoku, ngundiro teworiyo.

41 Yisas de omukondino urewonggoriyomu musiyongga, nguno ko gura oruwo. Ko nguno oni mere keta gura oruwo. Oni gura nguno kuri ma merengooyingo.

42 Ngu narungga ngu, Yuda oniro naru kundingiyi nguro oo yomosiyoweroyi naru, ngu oowooyi Pasowa; ko, ngu oni merengga ngu namoko oruwo. Ngundiro nguro, erayaga ngundo Yisas bingo yoro, nguno merengooyingo.

20

Yisas Kumoononggo Ko Ootoogeyingo
(Matiyu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Kowooyingo nguro naruwo koreteyingo
nguno, Mariya ngu Magadala barega, ngundo
suwoononggo oorengo ooreridodomonggo, Yisas
merengooyingo merengga, nguno oorowuyingo.
Ene mereno oororo, ene digiga mere manggowo
ukingoyingongga, ngu mere manggowoomo ma
kenoyingo. Kini, oni gurado ngu digiga kuri
andangeyingo.
2 Ngundiro nguro, ene kendutero, Sayimon Pi-
tano ko Yisas enengo kirikiri oni gura nguro gome
ingooteku, nguno nguya eyingo. Oni songombo
Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunaningga, ngu
mere manggowo andangero, kuri yowonggoku
ngu! Ene yoro, ndano yewonggoku, ngu noore
ma ingooteto, ero eyingo.
3 Ngundiro etoni, nguro Pita ko kirikiri oni gura
nguya ene ende yokoro, damoni yero, mereno
oorowuworiyo.
4 Ngu kirikiri oni erayaga ngu enengo eraya
eraya kendutero oororo, ene ngu kirikiri oni
guraga, ngundo Pita dagaro, enendo koretero
oororo, mereno tunooteyingo.
5 Ene mereno penggootero, doongetero,
kumba sarayingga ngu nangge mereno oodoni,
kenoyingo. Ene ngundiro kenoro, ene mere
newendemo ma uyingo.
6 Ene ngundiro tetoni, Sayimon Pitando kootu
ene keyoro, omburo, ene mere newendemo uro,
ene nguya kumba nangge oodoni kenoyingo.

7 Kumba gura nguya, ngundo Yisas tabangomo
gosiyoyingo kumbaga ngu, kumba songomboya
nguno ma oriyingo. Towingga Yisas dobengoro
yeyingongga ngu nangge oondoogero, musiyo
songosina yeyingo, ngu kenoyingo.
8 Arisa, ngu kirikiri oni guraga koretero
mereno oorowuyingongga ngu nguya, oni mere
newendemo uro, oo ngu kenoro, ene Anutdo
merenonggo Yisas yokutuwoowoku, nguro
newendemo hamoo teyingo.
9 Ngu naruno nguno, ene Anutro mande
nakaya kuri ero nakangoyingo ngu, ene ma
ingonduduyemo ingoyingo. Nakaya ngundo
ngandiro ete. Yisas ngu kumoononggo ngu komo
hamoo oorengo ko keta ootoogewa, ero eyingo.
10 Arisa, kirikiri oni erayaga ngu, endega oru-
wonggoku, nguno ko oorowuyingo.

Mariya Magadala Barega, Ngundo Yisas Kenoyingo
(Matiyu 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Yo, kirikiri oni erayaga ngu, enengo endemo
ko oorowutori, ene Mariya ngu mere tanggey-
imo endesina dikaro, sendoro oruwo. Ngundiro
sendoya sendoya penggootero, mere newendemo
doongeteyingo.
12 Ene doongetero, mere newendemo Anutro
sambono oni, Engel eraya, nengguroyari sarayi
erayaga, ngu Yisas kuri yeyingo mere musiyomo
nguno yeyoyingo. Engel oni erayaga ngu gurado
tabango musiyosina, gurado ngu keyi musiyosina
bibitero oodori yeyoyingo.

13 Engel oni erayagakundo, Mariya sumoo in-
oro eworiyo. Bare, ge ndadiro tero, ge sendoro
ooroote? Ene ngundiro etoni, Mariyando gumi
eyingo. Oni songombo noro oni Urunggaku yoro,
ndano yewonggoku, ngu no ma ingooteno! Ero
eyingo.
14 Mariyando ngundiro ero, ene yowoorengoro,
Yisas kenoro, ngu Yisasdo ero ma ingoyingo.

15 Asa, Yisasdo Mariyano eyingo. Bare, ge
ndadiro tero, ge sendoote? Ge oone erewero
ooroote? Ene ngundiro etoni ngu, Mariyando
ngu kongga ngu simburibo ero ingoro, nguro ene
gumi eyingo. Oni urungga, gedo yoya yeya ngu,
ge komo yewoku musiyongga ngu etunerootooga,
no nguno kenoya, no oororo yowano. Ero eyingo.
16 Ene mande ngundiro etoni, asa, Yisasdo
eneno gumi eyingo. Mariya. Etoni ngu, sodedo-
mangge Mariyando yowoorengoro, Hiburu man-
denonggo Yisasya eyingo. Rabonayi! Ero eyingo.
Nguro muri ngu ngandiro, Oo etuyeroyingo oni!
17 Yisasdo Mariyano eyingo. Ge no ma
nodowoowero, no awuno Awano ma ooreyingo.
Ene ge komo ooroya, noro dobookurine nowoon-
doyemo hamoo teyingo, nguno ngandiya etooga
ingoyi. No awuno nenengo Awanemo, ko yengo
Awayengga nguno ooreteno. Yo, noro Anut, ko
yengo Anut nguya, nguno ooreteno, ero eyingo.

18 Arisa, Mariya Magadala barega enengo man-
deni ngu ingoro, sodedomangge ngu oororo,
kirikiri onino, ero eyingo. No Urungga Oo Bidodo
Simburi, kuri kenootenoku ngu! Ngundiro ero,
ene Yisasdo mande ewoku nguya eyingo.

Enengo Kirikiri Onindo Yisas Kenoyingo
(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)

19 Yisasro kirikiri onindo ngu Yuda oniro
tabango nguro sosoreyingo. Sosorero, nguro
ene ya ene oruwonggoku, nguro yamuko
goodooro, ene ya newendemo nangge
oruwonggo. Ngu narungga ngu, kowooyingo
nguro naru koreteyingo, ngu suwootetoni,
Yisasdo kewooroyemo tunootero eyingo. Yengo
nowoondoye imakeyingomo oriyi! Ero eyingo.
20 Ene ngundiro ero, kandeyimo ko tanggey-
imo nguya mambu doongo ngu etuyeroyingo.
Ngundiro tetoni, Yisas enengo kirikiri oniku
Urungga Oo Bidodo Simburi, ngu kenoro ngu, ene
nowoondoye metemi ingoro, ene oni oni teyingo.
21 Arisa, Yisasdo ko eyingo. Ye nowoon-
doye imakeyingomo oriyi! Awando no suren-
erootoni, no ngano ombuwonoku, ngundiro
nangge, nondo nguya ye sureyerooteno.*
22 Yisasdo ngundiro ero, enengo yukani
kirikiri onino uwooro, yunoro, eyingo. Ye Yuka
Kundingiyi yoyi! Eyingo.
23 Yendo oni gidaregaro weti mbumbuwaye an-
dange yunowanggoku ngu, asa, ngu weti mbum-
buwangga ngu hamoo kinitewa. Ene yendo oni
gidaregaro weti mbumbuwa ngu, oni enengo
goweyemo orini ero, yokoyunowanggoku ngu,
hamoo, oni enengo weti mbumbuwa ngu sugi
sugi goweyemo oruwa, ero eyingo.

---

* **20:21:** (Awando no sureneroootoni, no ngano omburo, mande keta mesarango ngu ero etuyerowonoku, ngundiro nangge, nondo nguya ye sureyerootenoku, ngu ye ooroya, Mande Keta ngu wesiyoya, oni etuyeroyi).

Tomasdo Yisas kenoyingo

24 Yisasdo enengo kirikiri onino tunooteyingo,
ngu narunggano nguno, kirikiri oni kande er-
aya kegidemboro erayaga, nguromu gura nguno
eneya ma oriyingo. Ngu Tomas oowooyi gura
Didimas (tegedodo).
25 Nguro ngu, kirikiri oni gidaregado Tomasno
eyingo. Noore Urungga Oo Bidodo Simburi, ngu
ngano kuri kenowooto! Ene mande ngundiro
etoyi, ene Tomasdo gumi eyingo. Nondo kandey-
imo disi musiyo ma kenoro, ko nenengo kan-
dene dibiyi ene kandeyimo disi musiyomo ma
sanggawero, ko kandene dibine ene tanggeyisina
sangga doongoomo ma yero sanggawero ngu,
asa, hamoo oorengo, no nowoondonemo hamoo
ma tewano. Hamoo oorengo kini! Ero eyingo.

26 Kowooyingo gura yokoro, Yisasro kirikiri
oni ene ya newendemo, Tomas nguya oruwong-
goku narungga ngu, yamuko goodoomukoro
ya newendemo oriyingo. Ngu naruno nguno,
Yisasdo tanggeyemo ko tunootero eyingo. Ye
nowoondoye imakeyingomo oriyi! Eyingo.
27 Ngundiro ero, arisa, ene yowoorengoro,
Tomasno eyingo. Gengo kandege dibiyi disiyi
teya, ombuya, disi musiyo nga sanggaweya
kenoya, ko kandege dibiyi yega tanggenemo
sangga musiyomo ngano ye! Gengo nowoondo-
gemo hamoo ngu buribari ma ingowero. Kini, ge
komo nowoondogemo hamoo teni!
28 Ene mande ngundiro etoni ngu, asa,
Tomasdo gumi eyingo. Ge noro Urungga Oo
Bidodo Simburi Simbune, noro Anut!

29 Ngundiro etoni, Yisasdo gumi eyingo. Ge
no neyoro, nguro nowoondogemo hamoo tete?
Oni ene no ma neyoro, ene nono nowoondoyemo
hamoo tetenggoku, ene ngu oni ngu oni oni
urungga tewanggo, eyingo.

*Yondo Nga Bukga Nga Nguro Murini Nakan-
goyingo*

30 Yisasdo oo songo gura onindo ma teweroy-
imu nguya, kirikiri oni doongeyemo teyingo. Ene
nondo ngu oo ngu bidodo, nga bukgano ngano ma
nakangoyingo.
31 Ene nga mandega nga kuri nakangowonoku
nga ngu, ye nowoondoyemo hamoo teweroy-
imboro nakangowono. Ngu ngandiro. Yisas
ene Krayis, Anut enengo ko yoyoweroyi nguro
sunggi yeyingo. Ngu Anut enengo nangoni.
Ene ye nguro nowoondoyemo hamoo tero ngu,
asa, ye suwooyi sano oruweroyi ketangga ngu
yowanggo.

21

Enengo Ko Oni Yisas Ko Kenoyingo

1 Kootuyisina, Yisasdo Tayibiriyas sono
koongeyingongga, nguno enengo kirikiri oni
doongeyemo ko tunooteyingo. Ngu sono
koongeyingo ngu oowooyi gura Galili. Ngu
ngandiro.
2 Sayimon Pita, Tomas, ngu oowooyi gura Didi-
mas, Nataniyel ngu Kena ende Galili merangga
ngunonggo, Sebedi simoongo erayagaku, ko
Yisasro ko oni eraya nguya oriyingo.

3 Ngu naruno nguno, Sayimon Pitando eyingo.
No toongero, iso erewewero. Ene ngundiro etoni,
oni gidaregado nguya eyingo. Noore nguya geya
oorowuwato, ero ene oororo, wanggo sanganimo
ooreyingo. Ene ngu suwoonggano nguno, ene iso
gura ma yoyingo.
4 Sengetoni, sa oorewero tetoni, Yisas ngu sono
tamako dikayingo. Dikatoni, enengo ko onindo,
ngu Yisasdo ero, ngu ma ingoyingo.
5 Asa, Yisasdo sumoo yunoro eyingo. Simoone,
ye iso gura yowonggo? Ene ngundiro etoni ngu,
asa, kirikiri onindo gumi eyingo. Kini, ero eyingo.
6 Ene mande ngundiro etoyi, Yisasdo mande
gumi eyingo. Ye isoro si yoya, wanggo tanggeyi
koondosinanggo oorongootoyi, utoni ngu, asa, ye
iso gidarega yowanggo. Ene mande ngundiro
etoni, nguro ene isoro siri oorongootoyi,
wendeyino uyingo. Ngundiro tero, ene iso
oowooyingga oorengo yoyingo. Nguro ene
iso sigaku woosooro, ene wanggo sanganimo
ooreweroyi kini. Ndadiro nguro, ngu kowuri
oorengo.
7 Ngu Kirikiri oningga, Yisasdo nguro gome
ingootekungga, ngundo Pitano eyingo. Andu,
ngu Urungga Oo Bidodo Simburiga ngu! Ene
ngundiro etoni, Sayimon Pita ngu, ene neng-
guro andangero yero ko tewootoni, nguno ngu,
mande ngundiro etoni ingoro ngu, asa, ene sode-
domangge ootoogero, enengo nengguro yewoku
yoro, tero, ene sonono sorero oororo sagigo
urooreyingo.
8 Pitando sonono urooretoni, ko oni gidarega
ngu ene wanggo sanganiwoore mayero, iso

sigaku woosootoyi, sagigo namoko ombuyingo. Ene oriroko ma oorowuyingo. Kini, ene 100 Mita nangge oorowuyingo.

9 Ene omburo, wanggo gosiyoro yokoro, ene de nombo gura oodoni kenoyingo. Ngu de nomboga ngu iso, ko oomanongoyingo nguya oodoni kenoyingo.
10 Ngundiro kenootoyi ngu, asa, Yisasdo eyingo. Yendo ataga iso yootenggoku ngu gidarega yoya ombuyi! Ero eyingo.
11 Ngundiro etoni, nguro ngu Sayimon Pitando wanggo sanganimo oorero, isoro sigaku woosootoni, wendeyi tamako ooreyingo. Ooretoni, iso ururu oowooyingga oorengo, ngundo siga ngu manggowoomo angero ooreyingo. Yo, iso ngu oowooyingga oorengo (153), ene isombo siga ngu ma omboongeyingo.

12 Ngundiro tetoni, Yisasdo eyingo. Ye ombuya, oowari nga neyi! Ene ngundiro etoni ngu, ko oni gurado, ge onendo ero, sumoo inowero ma ingoyingo. Kini, ene ingoyingo, nga ngu Oo Bidodo Simburiga, ngundo ero ingoyingo.
13 Ngu naruno, Yisasdo omburo, oowari manongoyingoku yoro, ko iso yoro, bayetero, yunootoni neyingo.

14 Yisas, merenonggo kuri ootoogeyingo naruno, nga ngu tambu kabusayiga, enengo ko oni doongeyemo tunooteyingo.

Yisasdo Pita Sumoo Inoyingo

15 Ene oowari nemukoro yokoro, asa, Yisasdo yowoorengoro, Sayimon Pitano eyingo. Sayimon, Yonro nangoni, gedo nga oni nga dagayeroro, ge noro gome ingoro, nowoondoge bidodo no nunoote? Ene ngundiro sumoo etoni ngu, asa, Pitando gumi eyingo. Yo, Urungga Oo Bidodo Simburi, ge ingoote, no gengo ingooteno, ero eyingo. Yisasdo enengo mandeni ngu ingoro, gumi eyingo. Ge noro simoo bare soboyeroweroyi ngu, Sipsip nangoni oowari yunoro muwooweroyi, ngundiya te!

16 Ene ngundiro ero, asa, tambu erayayigaku eneno ko eyingo. Sayimon Yonro nangoni, gengo nowoondoge ngu bidodo no nunoote, ngundi kini, bine? Ngundiro sumoo etoni ngu, Pitando gumi eyingo. Yo, Urungga Oo Bidodo Simburi, ge kuri ingoote, no gengo ingooteno, ero eyingo. Ngundiro etoni, asa, Yisasdo gumi eyingo. Arisa, gedo noro Sipsip ngu oowari yunoro gome soboyerowa. Ero eyingo.

17 Asa, tambu kabusayigakuno, ene sumoo inoro eyingo. Sayimon, Yonro nangoni, ge bine noro ingoote? Ngundiro sumoo etoni, Pita ene newende kowuri yeyingo, ndadiro nguro, Yisasdo tambu kabusayiga sumoo inoro, ge noro ingoote, etoni, nguro ene gumi eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi, ge oo bidodo ingomukoote. Ge ingoote, no gengo ingootenoku ngu! Ene ngundiro etoni ngu, Yisasdo Pitaya eyingo. Arisa, gedo komo noro Sipsip ngu oowari yunoro, gome muwooyerowa!

18 Hamoo oorengo, no geno eteno. Kurimi ge simoo oore ootooro ngu, gengombo gengo Let

kimbona, ngundo gengombo wanggagemo gosiyoro, ende gurano toongewero ero ngu, ge nguno toongete. Ene kootuyisina ngu, ge oni dogoni yeteku naruno ngu, ge kandege okootoyi, oni gurado Let yoro, wanggagemo gosiyonggunoro, goyoro, ende ge nguno ma oorowuwero ewoku, nguno goyoro oorowuwa, eyingo.

19 Yisasdo ngandiro eyingo. Kootuyisina, onindo Pita yoro ureyi kumooweroyi, nguro damoni ero etungoyingo. Pitando kumooteku narunggano nguno ngu, ene Anutro bingami ero okoowa. Nguro Yisasdo Pitano yootunoro ero eyingo. Ge no keneroya endeyo! Eyingo.

Yisasdo Kirikiri Oni Guraro Ingooteku, Nguro Mandeni

20 Pitando yowoorengoro, ngu kirikiri oningga Yisasdo nguro gome ingootekungga, ngu kenootoni, ene keyeroro ombuyingo. Ngu oningga ngundo kuri oowari neyingo ngu naruno, ene Yisas tanggeyimo, nomoni rorowooro, bibitero, ngunonggo eyingo. Urungga Oo Bidodo Simburi Simbunani, onendo ngu ge mundi onino yootunonggerowa? Ero eyingo.

21 Pitando ngu kenoro, Yisasno eyingo. Urungga, nga oningga nga, kootuyisina, ndawu ooga eneno tunootewa? Eyingo.

22 Ene ngundiro etoni, asa, Yisasdo Pitano gumi eyingo. Nondo ngu ene oodoningga, ooroya, no ko ombuyingo naruno nguno keta orini ewanoku ngu, gengo oo kini. Ge komo ombuya, no keneroya endeyo! Eyingo.

23 Nguro ngu, dobookuriyi gidarega
kewooroyemo, ngu mandega ngu nangge ero
endeyoyingo. Yisasro ko oni ngu, ene ma
kumoowa, ero eyingo. Ene Yisasdo ngu ene
ma kumoowa, ero ma eyingo. Kini, ene ngandiro
eyingo. Nondo ngu ene oodoningga, ooroya,
no ko ombuwanoku naruno nguno keta orini,
ewanoku ngu, gengo oo kini. Eyingo.
24 Ngu kirikiri oningga, ngundo nangge, ene
ataga nguro mandeni ero wesiyoro, mande nga
nakangoote. Noore nga mandega nga ngu, ene
hamoo yootunoro ewoku ingooteto.
25 Yisasdo oo gidare urungga oorengo nguya
teyingo. Ene oni nga mande oo nga songo
songo guranangge nangge nakangowero ngu,
asa, nguro Buk nguya oowooyingga oorengo
nakangowanggo. Nondo ngu ngandiro in-
gooteno. Noorengo mera nga bidodomo, ene Buk
nangge tewa. Ngu hamoo.

ANUTRO MANDE KETA
The New Testament in the Rawa Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Rawa long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rawa (Rawa) (Rawa)

Dialect: Rawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f5bc84a-4dea-522b-980c-a11c545b87cc